

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Analýza ekonomiky Chorvatska ve srovnání
s Českou republikou**

Bc. Petra Hniličková

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Petra Hniličková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Analýza ekonomiky Chorvatska ve srovnání s ČR

Název anglicky

The Analysis of the Croatian Economy in Comparison with the Czech Republic

Cíle práce

Cílem diplomové práce je porovnání ekonomické situace Chorvatska a České republiky na základě analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů a následné zjištění a porovnání vyspělosti států pomocí indexu lidského rozvoje (dále také jako HDI). Pro sledování vývoje ukazatelů a následné porovnání obou států bylo stanoveno období mezi lety 2010–2020, které reflektuje vývoj ekonomik obou sledovaných zemí po ekonomické krizi v roce 2008 až do začátku krize způsobené pandemií COVID-19.

Metodika

Práce bude tradičně rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Hlavní použitou metodou v teoretické části bude deskripce odborných publikací týkajících se definice indexu lidského rozvoje a vybraných makroekonomických ukazatelů, jako je hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, veřejný dluh a zahraniční obchod. V praktické části bude věnována pozornost především komparativní analýze výše zmíněných ukazatelů v kontextu jednotlivých ekonomických rozhodnutí či událostí, která bude prezentována pomocí přehledných grafů a tabulek. Výsledkem práce bude srovnání vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů s vývojem indexu lidského rozvoje. Na základě tohoto dojde k posouzení a porovnání, ve které z těchto dvou zemí se HDI v průběhu sledovaného období vyvíjel lépe a zda byl vývoj makroekonomických ukazatelů shodný či odlišný. Předpokládaným zdrojem dat pro komparativní analýzu v rámci diplomové práce budou především národní a nadnárodní (evropské) statistiky a odborné publikace zabývající se příslušnou problematikou.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

Česká republika, Chorvatsko, ekonomika, analýza, komparace, index lidského rozvoje, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, veřejný dluh, zahraniční obchod

Doporučené zdroje informací

Český statistický úřad [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Državni zavod za statistiku [online]. Republika Hrvatska, 2006–2022 [cit. 2022-05-12]. Dostupné z: <https://web.dzs.hr/default.htm>

Eurostat [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

HOLMAN, Robert. Makroekonomie: středně pokročilý kurz. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-717-9764-2.

PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. Česká republika a EU: ekonomika – měna – hospodářská politika. Praha: Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.

ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽĎÁREK.

Makroekonomická analýza: teorie a praxe. Vyd. 2. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5858-9.

The World Bank: DataBank [online]. [cit. 2022-05-12]. Dostupné z:

<https://databank.worldbank.org/home.aspx>

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 31. 12. 2021

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 2. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 08. 11. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Analýza ekonomiky Chorvatska ve srovnání s Českou republikou" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Romanu Svobodovi, Ph.D. za skvělé vedení a odborné rady při zpracovávání této diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich velkou podporu po celou dobu mého studia.

Analýza ekonomiky Chorvatska ve srovnání s Českou republikou

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje analýze ekonomik České republiky a Chorvatska mezi lety 2010–2020. Jejím hlavním cílem je zkoumání a zhodnocení vývoje těchto ekonomik na základě vybraných makroekonomických ukazatelů.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je věnována tvorbě literární rešerše, která slouží k definování a vysvětlení vybraných makroekonomických ukazatelů, které jsou využívány k mezinárodnímu srovnávání výkonnosti ekonomik jednotlivých zemí. Patří mezi ně hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, veřejný dluh a zahraniční obchod. Definován je zde také index lidského rozvoje jako alternativní ukazatel, který kromě ekonomické dimenze zahrnuje také aspekty zdraví a vzdělání. Praktická část se nejprve zabývá charakteristikou vybraných zemí a jejich ekonomik, následně zhodnocením a komparací vybraných makroekonomických ukazatelů v České republice a Chorvatsku ve zvoleném období mezi lety 2010 až 2020.

Na základě zhodnocení vybraných makroekonomických ukazatelů se prokázalo, že ekonomicky silnější pozici v rámci vybraných zemí zastává Česká republika. Nicméně ani Chorvatsko ve svém vývoji nezůstává pozadu a podniká určité kroky ke zlepšení své ekonomické situace. Toto tvrzení bylo navíc podpořeno analýzou indexu lidského rozvoje, ze které vyplývá, že Česká republika i Chorvatsko jsou v rámci svých možností zeměmi ekonomicky výkonnými a vyspělými.

Klíčová slova: Česká republika, Chorvatsko, makroekonomická analýza, komparace, index lidského rozvoje, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, veřejný dluh, zahraniční obchod

The Analysis of the Croatian Economy in Comparison with the Czech Republic

Abstract

This diploma thesis analyses the economies of the Czech Republic and Croatia between 2010 and 2020. Its main objective is to examine and evaluate the development of these economies based on selected macroeconomic indicators.

The thesis is divided into two main parts – theoretical and practical. The theoretical part is devoted to the creation of literary research, which is used to define and explain selected macroeconomic indicators that are used for international comparison of the individual countries' economic performance. These include gross domestic product, inflation, unemployment, interest rates, public debt, and foreign trade. It also defines the Human Development Index as an alternative indicator that includes health and education aspects in addition to the economic dimension. The practical part first deals with the characteristics of selected countries and their economies, followed by the evaluation and comparison of selected macroeconomic indicators in the Czech Republic and Croatia in the selected period between 2010 and 2020.

Based on the assessment of selected macroeconomic indicators, it was shown that the Czech Republic is in a stronger economic position within the selected countries. However, Croatia is not lagging behind in its development and is taking some steps to improve its economic situation. This statement was further supported by the analysis of the Human Development Index, which shows that both the Czech Republic and Croatia are economically performing and developed countries within their capabilities.

Keywords: Czech Republic, Croatia, macroeconomic analysis, comparison, human development index, gross domestic product, inflation, unemployment, interest rate, public debt, foreign trade

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Hrubý domácí produkt	13
3.1.1 Metody výpočtu HDP	14
3.1.2 Nominální a reálný HDP.....	16
3.1.3 Hrubý národní produkt.....	16
3.1.4 Parita a standard kupní síly	17
3.2 Inflace.....	18
3.2.1 Míra inflace	18
3.2.2 Typy inflace	20
3.2.3 Druhy inflace	21
3.2.4 Dopady inflace	21
3.3 Trh práce a nezaměstnanost	23
3.3.1 Míra nezaměstnanosti	26
3.3.2 Přirozená míra nezaměstnanosti	27
3.3.3 Druhy nezaměstnanosti.....	28
3.3.4 Dopady nezaměstnanosti	29
3.3.5 Státní politika zaměstnanosti	30
3.4 Trh peněz a úroková míra	31
3.4.1 Nominální a reálná úroková míra	33
3.4.2 Měnověpolitické sazby centrální banky	34
3.5 Veřejný dluh.....	35
3.5.1 Klasifikace veřejného dluhu	36
3.5.2 Příčiny vzniku veřejného dluhu	36
3.5.3 Státní dluh	37
3.6 Zahraniční obchod.....	38
3.6.1 Měření významu zahraničního obchodu.....	39
3.6.2 Překážky zahraničního obchodu	40
3.6.3 Platební bilance.....	41
3.6.4 Zahraniční dluh	45
3.7 Index lidského rozvoje	46
3.7.1 Výpočet HDI.....	47

4	Vlastní práce	50
4.1	Charakteristika vybraných zemí	50
4.1.1	Česká republika	50
4.1.2	Chorvatsko	51
4.2	Zhodnocení vybraných makroekonomických ukazatelů	52
4.2.1	Vývoj HDP v České republice	53
4.2.2	Vývoj HDP v Chorvatsku	56
4.2.3	Komparace vývoje HDP v České republice a Chorvatsku	58
4.2.4	Vývoj inflace v České republice	62
4.2.5	Vývoj inflace v Chorvatsku	63
4.2.6	Komparace vývoje inflace v České republice a Chorvatsku.....	65
4.2.7	Vývoj nezaměstnanosti v České republice.....	67
4.2.8	Vývoj nezaměstnanosti v Chorvatsku.....	69
4.2.9	Komparace vývoje nezaměstnanosti v České republice a Chorvatsku	70
4.2.10	Vývoj úrokové míry v České republice	71
4.2.11	Vývoj úrokové míry v Chorvatsku.....	73
4.2.12	Komparace vývoje úrokové míry v České republice a Chorvatsku.....	74
4.2.13	Vývoj veřejného dluhu v České republice	76
4.2.14	Vývoj veřejného dluhu v Chorvatsku	78
4.2.15	Komparace vývoje veřejného dluhu v České republice a Chorvatsku.....	81
4.2.16	Vývoj zahraničního obchodu v České republice.....	83
4.2.17	Vývoj zahraničního obchodu v Chorvatsku.....	86
4.2.18	Komparace vývoje zahraničního obchodu v České republice a Chorvatsku	89
4.2.19	Vývoj indexu lidského rozvoje v České republice.....	91
4.2.20	Vývoj indexu lidského rozvoje v Chorvatsku.....	93
4.2.21	Komparace vývoje indexu lidského rozvoje v České republice a Chorvatsku	94
5	Zhodnocení výsledků.....	96
6	Závěr.....	100
7	Seznam použitých zdrojů.....	102
7.1	Bibliografie.....	102
7.2	Elektronické zdroje.....	103
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	106
8.1	Seznam obrázků	106
8.2	Seznam tabulek.....	106
8.3	Seznam grafů.....	107

1 Úvod

Tématem diplomové práce je makroekonomická analýza, která se jako vědecká disciplína zabývá hodnocením hospodářského vývoje. Vysvětluje a hodnotí vývoj makroekonomických agregátních veličin a jevů a zabývá se jejich vzájemnými vztahy a souvislostmi. Je velmi rozsáhlým a složitým tématem, ve kterém dochází k prolínání obecné ekonomické teorie, ekonomické statistiky a hospodářské politiky. Vzhledem k tomu si autorka pro tuto práci vybrala pouze dvě země – Českou republiku a Chorvatsko, jejichž ekonomiky budou na základě vybraných makroekonomických ukazatelů analyzovány a porovnávány. Důvodem autorčina výběru právě těchto dvou zemí je fakt, že i přes řadu rozdílných charakteristik jsou si obě země velmi podobné.

První společnou charakteristikou je podobnost České republiky a Chorvatska z hlediska rozlohy a počtu obyvatel. Česká republika je oproti Chorvatsku sice větším a početnějším státem, avšak z obecného hlediska si jsou obě země na základě těchto ukazatelů velmi blízké, což je řadí mezi středně velké evropské státy. Pojí je též jejich historický vývoj, kdy obě země byly na přelomu 19. a 20. století součástí Rakouska-Uherska, v rámci kterého se vytvořily jejich první vzájemné obchodní a ekonomické vazby. Dalším společným historickým znakem je skutečnost, že se obě země v průběhu 20. století staly součástí určitých nadnárodních uskupení – Česká republika součástí Sovětského svazu, Chorvatsko součástí Jugoslávie. Nezávislými státy se staly až na počátku 90. let 20. století, což mělo významný vliv na jejich ekonomický vývoj, proto nedisponují tak vysokou úrovní ekonomiky jako například ostatní evropské země, které těmito politickými režimy ovlivněny nebyly. Co se týká vnějších vztahů, Česká republika i Chorvatsko jsou rovněž členy stejných významných nadnárodních struktur, kterými jsou například OSN, NATO, Rada Evropy a další. Z tohoto důvodu, který byl navíc v roce 2013 podpořen vstupem Chorvatska do Evropské unie, se obě země vzájemně považují za potenciálně důležité partnery, a to nejen v otázkách hospodaření a obchodních vztahů, ale také ve společném působení v širším regionu. V neposlední řadě je spojuje také skutečnost, že ani jedna ze zemí nebyla ve zvoleném období členem eurozóny a obě země tak používaly své národní měny.

V rámci této diplomové práce si autorka zvolila období mezi lety 2010 a 2020, které bude využito pro analýzu a následnou komparaci vybraných ekonomik. Jedná se o období, ve kterém se ekonomiky obou zemí vzpamatovávaly z ekonomické krize v letech 2008 a 2009 až do počátku krize způsobené pandemií nemoci Covid-19.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je porovnání ekonomické situace České republiky a Chorvatska na základě analýzy vybraných makroekonomických ukazatelů. Následné zjištění a porovnání vyspělosti států je kromě běžně využívaných ukazatelů ekonomické aktivity zhodnoceno pomocí alternativního ukazatele indexu lidského rozvoje. Vedlejšími cíli práce jsou zhodnocení zvolených ukazatelů a jejich vývoje ve sledovaném období v jednotlivých zemích a následné zjištění důvodů, které vedly k určitému trendu nebo odchylkám od trendu.

Pro sledování vývoje ukazatelů a jejich následné porovnání v rámci obou států bylo stanoveno období mezi lety 2010–2020, které reflektuje vývoj ekonomik obou sledovaných zemí po ekonomické krizi v roce 2008 až do začátku krize způsobené pandemií COVID-19.

2.2 Metodika

Práce bude tradičně rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Hlavní použitou metodou v teoretické části bude deskripce odborných publikací týkajících se definice vybraných makroekonomických ukazatelů a indexu lidského rozvoje. Mezi vybrané ukazatele, které budou dále v praktické části využity pro porovnání výkonnosti ekonomik vybraných zemích, patří: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, veřejný dluh a zahraniční obchod.

Pro zpracování praktické části bude využita především komparativní analýza výše zmíněných ukazatelů v kontextu jednotlivých ekonomických rozhodnutí či událostí, která bude prezentována pomocí přehledných grafů a tabulek. Výsledkem práce bude srovnání vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů s vývojem indexu lidského rozvoje. Na základě tohoto dojde k posouzení a porovnání, ve které z těchto dvou zemí se index lidského rozvoje v průběhu sledovaného období vyvíjel lépe a zda byl vývoj makroekonomických ukazatelů shodný či odlišný. Zdrojem dat pro komparativní analýzu v rámci praktické části diplomové práce budou především webové stránky a databáze Českého statistického úřadu (ČSÚ), Chorvatského statistického úřadu (DZS), Eurostatu, The World Bank a dalších mezinárodních organizací.

3 Teoretická východiska

První část diplomové práce se zaměřuje na tvorbu literární rešerše. Jejím východiskem je definice a objasnění vybraných makroekonomických ukazatelů, které jsou využívány k mezinárodnímu srovnávání výkonnosti ekonomik jednotlivých zemí. V rámci ekonomické dimenze do těchto ukazatelů patří hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, úroková míra, veřejný dluh a zahraniční obchod. Jako alternativní ukazatel je pak definován index lidského rozvoje, který kromě ekonomické dimenze zahrnuje také aspekty zdraví a vzdělání. Zmíněné ukazatele jsou dále v praktické části použity v rámci makroekonomické analýzy vybraných zemí – Chorvatska a České republiky.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) je nejčastěji používanou makroekonomickou veličinou a je považován za klíčový ukazatel v rámci systému národních účtů. Posuzuje se podle něj jak ekonomická výkonnost země, tak průběh hospodářského cyklu a celkový hospodářský pokrok jednotlivých zemí (Speváček, Žďárek a kol., 2016).

„Hrubý domácí produkt ... vyjadřuje hodnotu finální produkce vytvořené za určité období výrobními faktory, které působily na území státu“ (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 14). Finální produkce zahrnuje pouze finální (konečné) výrobky a služby, které byly prodávány konečnému spotřebiteli. Výrobky a služby spotřebované v procesu výroby, např. suroviny, materiály, energie atd., označované jako tzv. mezispotřeba (meziprodukty) se do finální produkce nezahrnují, neboť by docházelo k opakovanému započtení hodnoty. Výrobními faktory se v případě HDP rozumí jak rezidenti, tak nerezidenti dané země, neboť v jejich posouzení je relevantní především působení na území daného státu, nikoliv kdo je jejich vlastníkem. Z důvodu rozdílných produktů a rozmanité produkční aktivity ekonomiky je třeba hodnotu výrobků a služeb zahrnovaných do HDP vyjadřovat v peněžních, nikoli fyzických jednotkách. Za určité období se pak nejčastěji využívá období jednoho roku, avšak je také možné se setkat s výjimkami, a to např. s HDP určeným pro dané čtvrtletí (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

Dle Speváčka (2016) je však tato definice nesprávná, jelikož se nejedná pouze o hodnotu celkové produkce výrobků a služeb vytvořených na území státu za určité období. Jedná se spíše o ukazatele přidané hodnoty, která je vytvořena všemi makroekonomickými

subjekty, jako jsou domácnosti, firmy, vládní instituce a neziskové organizace (Speváček, Žďárek a kol., 2016).

3.1.1 Metody výpočtu HDP

HDP je možné vypočítat hned několika metodami. Mezi nejpoužívanější tři se řadí výrobní, výdajová a důchodová metoda, z nichž každá vychází z jiného hlediska (Jurečka, 2017).

Výrobní metoda

První metodou je metoda výrobní, někdy označována též jako produkční či výrobková. Je založena buď na výpočtu rozdílu mezi celkovou hodnotou produkce v národním hospodářství a hodnotou mezispotřeby (Speváček, Žďárek a kol., 2016) nebo jako součet přidaných hodnot a čistých daní (Brčák, Sekerka, Stará, 2014). Přidaná hodnota představuje hodnotu, která je v průběhu výrobního procesu navyšována k hodnotě nakupovaných surovin, polotovarů a služeb úsilím jednotlivých výrobců, konkrétně všech článků výrobního řetězce (Jurečka, 2017).

„Součet přidaných hodnot je rozdílem mezi hodnotou produkce a meziproduktem (mezispotřebou). Nesmí se opomíjet fakt, že produkce se oceňuje v základních cenách a užití v kupních cenách, proto je potřeba ještě přičíst daně a odečíst dotace na výrobu (produkci) (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 15).

$$\text{hrubý domácí produkt} = \text{hodnota produkce} - \text{meziprodukt} + \text{daně z produktů} - \text{dotace}$$

Zdroj: Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 15

Výdajová metoda

Při použití této metody se národohospodářský produkt měří nepřímou, ze strany užití produkce. Jedná se o součet výdajů vynaložených k nakoupení tohoto produktu, a to konkrétně výdajů soukromé spotřeby, veřejné spotřeby, hrubé tvorby kapitálu a čistého exportu (rozdíl mezi vývozem a dovozem) (Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017).

$$HDP = C + I + G + NX$$

$$HDP = C + I + G + X - M,$$

Zdroj: Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 16

kde **C** představuje spotřební výdaje domácností, kam se řadí jak dlouhodobé výdaje (předměty s životností delší než 1 rok, např. automobil), tak krátkodobé výdaje (spotřebovávány během jednoho roku, např. potraviny) a také služby. **I** je tvořeno investičními výdaji, konkrétně pak investicemi soukromých podniků a firem. Tyto investice se skládají ze dvou složek, a to z investic fixních a z investic v podobě zásob. Do fixních investic se řadí nákup kapitálových statků jako je např. nákup budov či strojů. Oproti tomu investice v podobě zásob představují změny ve stavu zásob surovin, meziproductů a finální produkce. **G** je tvořeno výdaji vlády (státu) na nákup statků a služeb, mezi které lze například řadit zařízení pro státní školy, budovy pro státní instituce či zbraně pro armádu. Do této skupiny jsou taktéž započítávány státní investice. Na druhé straně jsou z ní vyčleněny transferové platby, které neslouží ke směně (nákupu statků či služeb pro potřeby vlády), ale pouze k jednostranné platbě určitým subjektům podpory. Jako poslední složkou ve výpočtu je zkratka **NX** vyjadřující čistý export, který představuje výdaje zahraničních subjektů. Ten lze také vypočítat jako rozdíl celkového exportu (**X**) a importu (**M**), jak je rozepsáno ve druhém uvedeném vzorci (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

Důchodová metoda

Třetí metoda výpočtu HDP, zvaná jako důchodová neboli příjmová, vychází z prvotního rozdělení důchodů (příjmů) ekonomických subjektů a je založena na součtu důchodů jednotlivých subjektů ekonomiky. Tyto důchody plynou z vlastnictví výrobních faktorů, které byly použity na tvorbu HDP, nazývány jako čistý domácí důchod. Jedná se o mzdy a platy, čisté úroky, zisky firem, renty a příjmy ze samozaměstnání. Při výpočtu HDP touto metodou je však zapotřebí k tomuto čistému domácímu důchodu přičíst ještě nepřímé daně, které musí prodejci odvádět do státního rozpočtu, a amortizaci, která představuje opotřebování (tzn. proces snižování hodnoty) fixního kapitálu používaného při výrobním procesu (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

$$HDP = \text{čistý domácí důchod} + \text{nepřímé daně} + \text{amortizace}$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 34

Metodologie výpočtu HDP je mezinárodně přijata, což umožňuje srovnávání tohoto makroekonomického ukazatele napříč zeměmi (Speváček, Žďárek a kol., 2016).

3.1.2 Nominální a reálný HDP

Hrubý domácí produkt může být vyjádřen i jako celkové množství jednotlivých produktů a služeb vynásobené jejich cenami. Tyto ceny však nejsou stálé, jsou proměnlivým faktorem měnícím se v čase, a z toho důvodu je třeba rozlišovat mezi nominálním a reálným HDP.

Nominální HDP je oceňován aktuálními tržními cenami převládajícími na trhu v daném roce, za který je vypočítán. Jedná se o tzn. běžné ceny. Schopnost nominálních makroekonomických ukazatelů je nicméně výše zmiňovanými změnami cen snižována a není tak možné je v čase (zpravidla meziročním) srovnávat.

V případě produktů a služeb, které jsou v ekonomice skutečně vyprodukovány, se jedná o **reálný HDP**. Ten je oceňován tzv. stálými cenami, které představují ceny očištěné od změn, ceny výchozího (základního) roku (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

3.1.3 Hrubý národní produkt

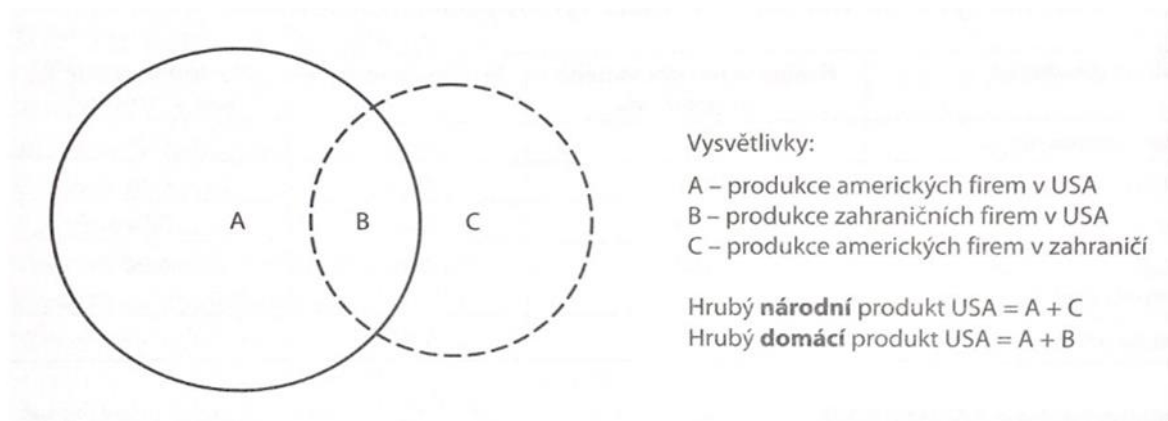
Hrubý národní produkt se od hrubého domácího liší z hlediska vlastnictví výrobních faktorů. Pro HDP je rozhodující geografický (územní) princip, tzn. že jde o produkci/hodnotu všech finálních statků a služeb vytvořenou domácími i zahraničními ekonomickými subjekty na území dané země zpravidla za období jednoho roku, bez ohledu na vlastnictví výrobních faktorů. U hrubého národního produktu jde o vyjádření celkové produkce národních (domácích) výrobních faktorů, a to jak v domácí zemi, tak i v zahraničí. Z uvedeného vyplývá, že je zde důležité, kdo je jejich vlastníkem, ne na území kterého státu tyto výrobní faktory působí. Hrubý národní produkt je tak možné vypočítat z HDP odečtením části produkce zahraničních subjektů (firem a pracovníků) v domácí ekonomice a přičtením části produkce vytvořené domácími ekonomickými subjekty v zahraničí (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

$$HNP = HDP - \text{důchody nerezidentů získané v tuzemsku} + \text{důchody rezidentů získané ze zahraničí}$$

Zdroj: Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 20

Dle Jurečky (2017) lze vztah HDP a HNP schématicky ilustrovat na příkladu:

Obrázek 1: Vztah HDP a HNP

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 36

3.1.4 Parita a standard kupní síly

Jak již bylo výše popsáno, hrubý domácí produkt je nejdůležitějším makroekonomickým ukazatelem, podle kterého je posuzována ekonomická výkonnost zemí. Vzhledem k existenci rozdílných měn, směnných kurzů a cenových hladin ve světových ekonomikách je však pro mezinárodní srovnání nezbytné přepočítání tohoto ukazatele na srovnatelnou úroveň. K tomu je využíváno různých přepočtových koeficientů, mezi které nejčastěji patří **parita kupní síly** (PPP – Purchasing Power Parity). Jedná se o indikátor cenových rozdílů mezi zeměmi, který vyjadřuje, kolik měnových jednotek stojí určité množství zboží a služeb v různých zemích. Ukazatele parity kupní síly je využíváno v celosvětovém měřítku, neboť se jedná o vyjádření národní měny vůči americkému dolaru (Eurostat, 2023; OECD, 2023).

Pro mezinárodní srovnání parity kupní síly v Evropské unii se pak využívá uměle vytvořené měnové jednotky nazývané **standard kupní síly** (PPS – Purchasing Power Standard), který je vypočítán vydělením hrubého domácího produktu země v národní měně jejími příslušnými paritami kupní síly. Vzhledem k výpočtu a využití tohoto indikátoru v rámci členských zemí EU pak lze paritu kupní síly chápat jako směnný kurz standardu kupní síly vůči euru (Eurostat, 2014; Eurostat, 2023).

3.2 Inflace

Inflace je zpravidla definována jako zvyšování cenové hladiny, jejímž následkem se snižuje kupní síla peněz. Nejedná se však o cenový růst jednotlivých výrobků a služeb, ale o růst obecné cenové hladiny v ekonomice. Reflektuje zvyšování průměrné cenové úrovně všech výrobků a služeb v národním hospodářství. V případě inflace dochází k tendenci růstu většiny cen, kdy některé porostou více než jiné. Souběžně s tím může docházet i ke snižování cen některých druhů zboží či služeb (Moss, 2014; Jurečka, 2017).

V případě poklesu cenové hladiny, a z něho vyplývající zvyšování kupní síly peněz, se jedná o opak inflace nazývaný jako **deflace**. Ta je především pozorována v dobách recese, v obdobích ekonomického zpomalení. Rozmezí mezi inflací a deflací představuje situace, kdy cenová hladina ani neroste ani neklesá, označována jako **cenová stabilita**. Dalším souvisejícím pojmem je **dezinflace** vyjadřující proces zpomalování (snižování) míry inflace. V opačném případě – zrychlování její míry – označována jako **akcelerující inflace** (Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017)

3.2.1 Míra inflace

Míra inflace je považována za základního ukazatele cenového vývoje v ekonomice, neboť vyjadřuje (ve většině případů procentní) změnu průměrné cenové hladiny oproti předchozímu sledovanému období. Lze ji vypočítat jako podíl rozdílu cenových hladin běžného (t) a základního období (t-1) a cenové hladiny základního období vynásobený stem (Jurečka, 2017).

Index spotřebitelských cen

K výpočtu míry inflace a posouzení jejího vlivu na spotřebitele se zpravidla využívá index spotřebitelských cen (CPI – Consumer Price Index) vyjadřující změnu cen výrobků a služeb, které jsou kupovány domácnostmi. Jedná se o srovnání nákladů, které jsou vynaloženy na nákup spotřebního koše v běžném a základním období. Za spotřební koš se považuje soubor výrobků a služeb, který je spotřebováván typickou domácností (Jurečka, 2017).

$$CPI = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního období}} \times 100$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 129

$$\text{míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 132

Index cen výrobců

Druhým, méně používaným indexem, je index cen výrobců (PPI – Producer Price Index). Zahrnuje v sobě hned několik indexů monitorující cenový vývoj vstupů do výroby v jednotlivých odvětvích ekonomiky. V České republice se například používá index cen zemědělských výrobců, průmyslových výrobců, stavebních prací atd. Výpočet tohoto indexu probíhá stejným způsobem jako u indexu spotřebitelských cen, též pracuje se strukturou koše, v tomto případě však s košem statků a služeb typických pro určité odvětví. Nejedná se tak o statky spotřební, ale produktivní, jako jsou například suroviny, polotovary, energie, práce atd. Podle struktury tržeb v daném odvětví mají jednotlivé položky obsažené v koších přidělenou svoji fixní váhu. Sledování změn těchto ukazatelů je v praxi velmi důležité, neboť díky nim je možné předpokládat vývoj cen vstupů, který se následně promítne i do vývoje cen finálních statků – indexu spotřebitelských cen (Jurečka, 2017; Černohorský, 2020; Soukup a kol., 2022).

Deflátor HDP

Posledním zmíněným je cenový index zachycující vývoj cenové hladiny nejkompexnějším způsobem – deflátor HDP. Lze ho vypočítat jako podíl nominálního a reálného HDP, tzn. podíl HDP vyjádřeného v běžných cenách daného roku a HDP vyjádřeného ve stálých cenách v období výchozím (základním). Oproti výše uvedenému indexu spotřebitelských cen nejsou v deflátoru HDP zahrnuty pouze vybrané spotřební statky a služby obsažené ve spotřebním koši, ale všechny statky zastoupeny v produktu ekonomiky, a to jak v dané zemi vyprodukované, tak do této země dovezené. Z tohoto důvodu se jedná o přesnější indikátor vývoje cen (Jurečka, 2017; Soukup, 2022).

$$\text{deflátor}_{HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100$$

Zdroj: Černohorský, 2020, s. 184

$$\text{deflátor}_{HDP} = \frac{\sum p_t^i q_t^i}{\sum p_0^i q_t^i} \cdot 100$$

Zdroj: Soukup, 2022, s. 35

kde p ... cena statku i ,
 q ... množství statku i ,
 t ... běžné období,
 0 ... základní období (Soukup, 2022).

3.2.2 Typy inflace

Typy inflace jsou rozdělovány *podle prvotní příčiny způsobující růst cen*, tzn. podle toho, zda podněty k inflaci vycházejí ze strany nabídky či poptávky. Dle toho se rozlišují dva hlavní typy inflace:

- **nabídková** – označována též jako nákladová, neboť je tzv. tlačena náklady na straně nabídky. Jedná se o případ, kdy náklady na vstupu rostou, a to jak náklady na suroviny, energie, přírodní zdroje, tak na práci či kapitál. „Zvýšení nákladů produkce vede za jinak nezměněných okolností, tzn. v rámci daných rozpočtových omezení firem, k omezení jejich produkce, což při stávající poptávce vede k růstu cen“ (Jurečka, 2017, s. 139).
- **poptávková** – jedná se o případ, kdy agregátní poptávka převažuje nad agregátní nabídkou. Aby se dostaly zpět do rovnováhy, je zapotřebí uzavřít inflační mezeru. To je možné buď zvýšením nabídky či zvýšením cen. Zvýšení nabídky je však z krátkodobého hlediska značně obtížné, tím pádem se v praxi častěji využívá druhého způsobu – cenového růstu, který se považuje za přirozený nástroj obnovy této rovnováhy (Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017).

3.2.3 Druhy inflace

V případě rozlišování druhů inflace je hlavním hlediskem *tempo růstu cenové hladiny* sledované zpravidla v období jednoho roku. Z tohoto hlediska ekonomové obvykle rozlišují tři druhy inflace:

- **mírná (plíživá)** – probíhající mírným a stabilnějším tempem po delší časové období. Jedná se o inflaci zpravidla nižší než 10 %, která je považována za víceméně přijatelnou a zdravou pro vývoj ekonomiky.
- **pádivá** – označována jako rychlá, s růstem nad 10 %. Způsobuje značné ekonomické a sociální náklady, které vedou ke snížení výkonnosti ekonomického systému a snížení kvality sociálního systému. Pro ekonomický vývoj je vnímána jako nepřijatelná a nezdravá.
- **hyperinflace** – považována za extrémní formu inflace, nad 100 % (Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017). „*Jde v podstatě o zhroucení peněžního systému země. Peníze ztrácejí schopnost plnit své funkce a ekonomika se postupně naturalizuje, tzn. že se od peněžní směny stále více přechází ke směně naturální*“ (Jurečka, 2017, s. 136).

3.2.4 Dopady inflace

Inflace je veřejností i ekonomy ve většině případů považována za škodlivý ekonomický jev, avšak za určitých okolností může ovlivňovat ekonomiku i příznivě. Z tohoto důvodu je třeba rozlišit, které efekty inflace jsou pozitivní a které negativní.

V případě pozitivních efektů se jedná o inflaci mírnou, kdy dochází k růstu cen, avšak pozvolným a stabilnějším tempem. Tento cenový růst motivuje zaměstnance k vyšší produktivitě práce, což následně vede k rozšíření produkce, nabídce práce a celkově i ke zvýšení ekonomického růstu. Působí zde tzv. stimulační prvek, který podněcuje ekonomické subjekty ke zvýšení kvantity či kvality své ekonomické činnosti, ke které by bez existence mírné inflace nedocházelo. Dalším efektem vedoucím k většímu ekonomickému růstu může být i zvýšení tempa růstu technického pokroku či podněcení investorů k efektivnějšímu investování a využití kapitálu (Jurečka, 2017).

Inflace má však v převaze, zejména v případě pádivé inflace a hyperinflace, spíše negativní dopady na ekonomiku objevující se v různých podobách, kombinacích a s různou intenzitou. To závisí především na typu inflace a její míře. Negativní efekty inflace nad pozitivními převažují, což znamená i převažující náklady nad přínosy. V souvislosti

s tím, zda je inflace očekávaná (anticipovaná) či neočekávaná (neanticipovaná), s sebou přináší různé typy nákladů. V případě neanticipované inflace znamená především redistribuční náklady, a to zejména mezi (Žák, 2020):

- **jednotlivci a státem** – kdy vede k přerozdělování příjmů a bohatství, které má negativní vliv ve společnosti. Zvýšení nominálních mezd v souvislosti s inflací znamená posun do pásma s vyšší daňovou sazbou, což zapříčiňuje snížení mezd reálných. Jednotlivé společenské skupiny pak z tohoto důvodu usilují o zvýšení nominálních příjmů v souvislosti se zachováním reálné hodnoty vedoucí k narušení vztahů mezi těmito skupinami,
- **dlužníky a věřiteli** – vedoucí k znehodnocování věřitelů a jejich ochotě financovat výrobu z důvodu, že inflace podporuje odkládání dlužníkových splátek,
- **zaměstnanci a zaměstnavateli** – kdy dochází k poklesu produktivity práce a tím i ke snížení makroekonomického růstu, neboť díky vyšším cenám způsobených inflací zaměstnavatelé dosahují vyšších zisků na úkor zaměstnanců, což způsobuje pokles jejich reálné mzdy (Žák, 2020).

Inflace jako zdroj ekonomické a sociální nestability vnáší nejistotu a ovlivňuje efektivní rozhodování ekonomických subjektů v reakci na tržní signály, a to zejména rozhodování o investicích. To je samo o sobě spojeno s určitou nejistotou a riziky, obzvláště pak v souvislosti s inflací, kdy jsou cenové pohyby obtížně předvídatelné a rizikovost se tím víc zvyšuje. Taková rizika nejsou potencionální investoři schopni ovlivnit, což jim ztěžuje posouzení očekávané efektivnosti investice. Taková skutečnost je může od jejich původně zamýšlených investičních záměrů odradit či přeměřovat jejich zaměření pouze na krátkodobé finanční investice. S tím se pojí i zkracování časového horizontu v rámci rozhodování, které znemožňuje uzavírat dlouhodobé obchodní a kooperační smlouvy (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

Dalším negativním efektem je snižování kvality informací, které jsou zprostředkovávány cenovým systémem v tržních ekonomikách. Inflace narušuje signální funkci ceny informující o vztahu nabídky a poptávky jak na trzích produktů a služeb, tak na trzích jednotlivých výrobních faktorů. Další pojem, který se pojí s inflací, je tzv. peněžní iluze. Jedná se o jev svědčící o prostupování psychologie do ekonomie, kdy u lidí nepohybujících se v oblasti ekonomie může docházet k chybné představě, že nominální

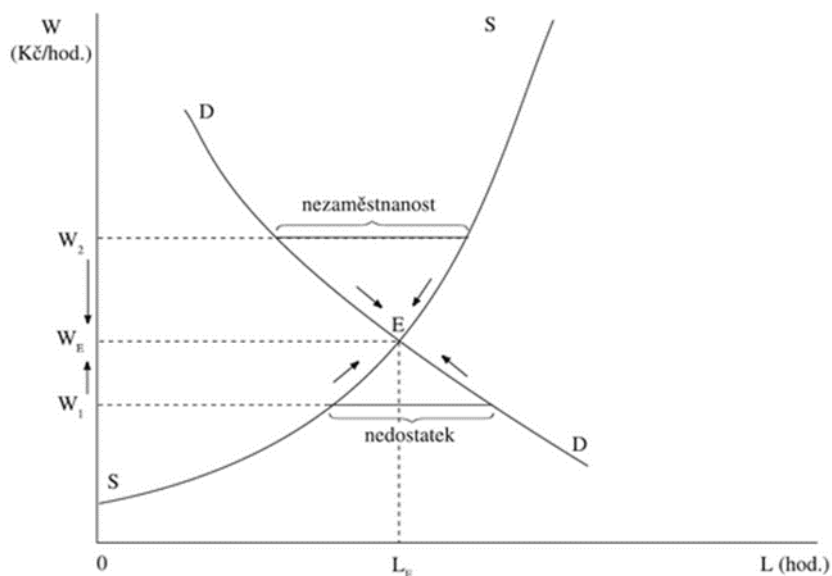
a reálné veličiny jsou totožné. Peněžní iluzi mohou podléhat nejen spotřebitelé a odboráři, ale též podnikatelé a manažeři.

Při inflaci též dochází k oslabování peněz v souvislosti s plněním své základní funkce – uchovatele hodnoty. U lidí vyvstávají oprávněné obavy, že jejich úspory díky ztrátě kupní síly ztratí na hodnotě, což vede ke snižování míry úspor. Z tohoto důvodu banky přichází o část zdrojů, které používají pro poskytování úvěrů, a tím může docházet i k poklesu investičních aktivit (Jurečka, 2017).

3.3 Trh práce a nezaměstnanost

Trh práce je trhem, na kterém se střetává tržní nabídka práce s tržní poptávkou po práci. Firmy poptávají a nabízejí práci domácnostem, a to při určité mzdové úrovni. Nabídka práce vykazuje rostoucí tendenci, což znamená, že při rostoucí mzdové sazbě (ceně za práci) roste, a lidé tím více nabízejí svou práci. Poptávka firem po práci vykazuje opačný, klesající charakter, tzn. že k jejímu růstu dochází při nižší mzdové sazbě. Při střetu nabídky a poptávky práce nastává rovnováha, označována jako tzv. vyčištění trhu práce. Jedná se o rovnovážné množství práce, které je nabízeno a poptáváno, při rovnovážné mzdové sazbě. V případě vyšší mzdové sazby než rovnovážné dochází k přebytku na trhu práce, což vede ke vzniku nezaměstnanosti. V případě nižší mzdové sazby naopak na trhu práce vzniká nedostatek disponibilní pracovní síly (Brčák, Sekerka, Stará, 2014).

Obrázek 2: Rovnováha na trhu práce

Zdroj: Holman, 2011, s. 271

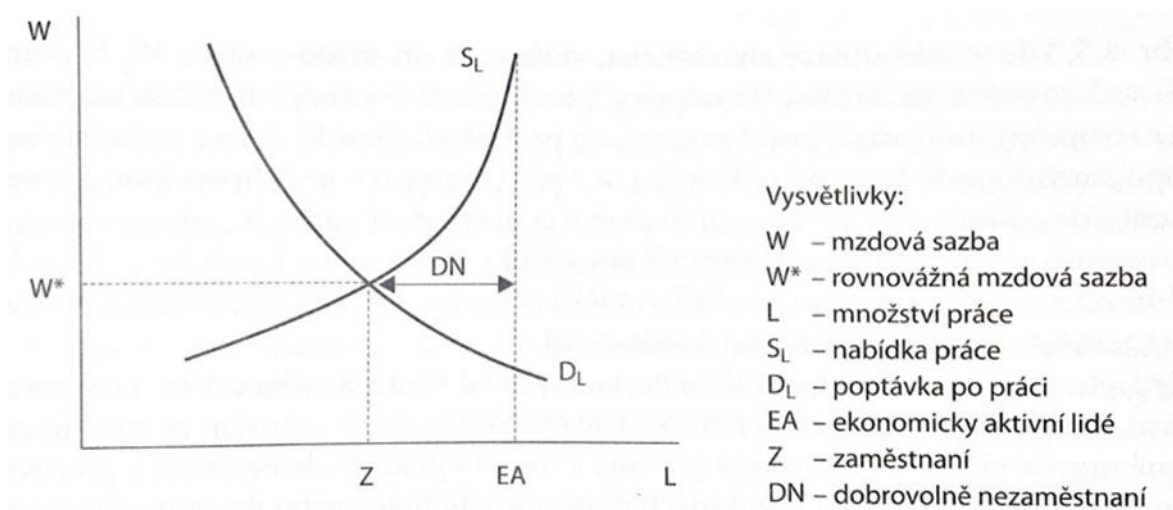
Faktor práce jako jeden z výrobních faktorů představuje významnou kvantitativní a (zprostředkovaně) i kvalitativní proměnnou, která významně ovlivňuje vývoj a hospodářský růst ekonomiky. V případě, kdy trh práce není v rovnováze (a to buď ze strany nabídky nebo ze strany poptávky), dochází k nezaměstnanosti. Práce a zaměstnání sehraje klíčovou roli v životě lidí, a tak je nezaměstnanost společně s inflací lidmi subjektivně vnímána jako nejdůležitější (nejen) ekonomický problém.

Nezaměstnanost je přirozenou součástí každé ekonomiky a dochází k ní v případě, kdy osoby v produktivním věku nejsou v pracovním poměru či samy nepodnikají. Za produktivní věk je považováno období mezi ukončením povinné školní docházky a odchodu ze zaměstnání do penze. V současné době se zpravidla tento věk pohybuje mezi 15 a 64 lety. Ze skupiny osob v produktivním věku lze vyčlenit i další podskupiny – zaměstnaní a nezaměstnaní, které tvoří část populace označovanou jako **ekonomicky aktivní obyvatelstvo** (disponibilní pracovní síla). Za zaměstnané osoby se považují ty, které pracují na plný či částečný úvazek, a to jako zaměstnanci nebo jako zaměstnavatelé zaměstnaní ve vlastním podniku (sebezaměstnání). Nezaměstnanými jsou osoby bez práce, a to osoby aktivně práci hledající. Osoby starší 15 let, které buď z objektivních či subjektivních důvodů nejsou v pracovním vztahu či nepodnikají, jsou označovány jako tzv. **ekonomicky neaktivní obyvatelstvo**. Do této skupiny patří například studenti denního studia, lidé ve starobním důchodu, zdravotně handicapovaní lidé nebo osoby

v domácnosti pečující o děti či handicapované členy rodiny (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017).

Nezaměstnanost je možno rozlišovat na dobrovolnou a nedobrovolnou. V případě **dobrovolné nezaměstnanosti** nemá nezaměstnaná osoba zájem při dané mzdové sazbě pracovat. Odmítá místa neodpovídající jeho představám a hledá práci při vyšší mzdové sazbě, než která na trhu práce převládá. V případě vyšších podpor v nezaměstnanosti a dalších sociálních dávek výše a trvání této nezaměstnanosti roste. V opačném případě mají nezaměstnaní lidé větší motivaci k tomu, aby si rychle našli nové zaměstnání (Holman, 2011).

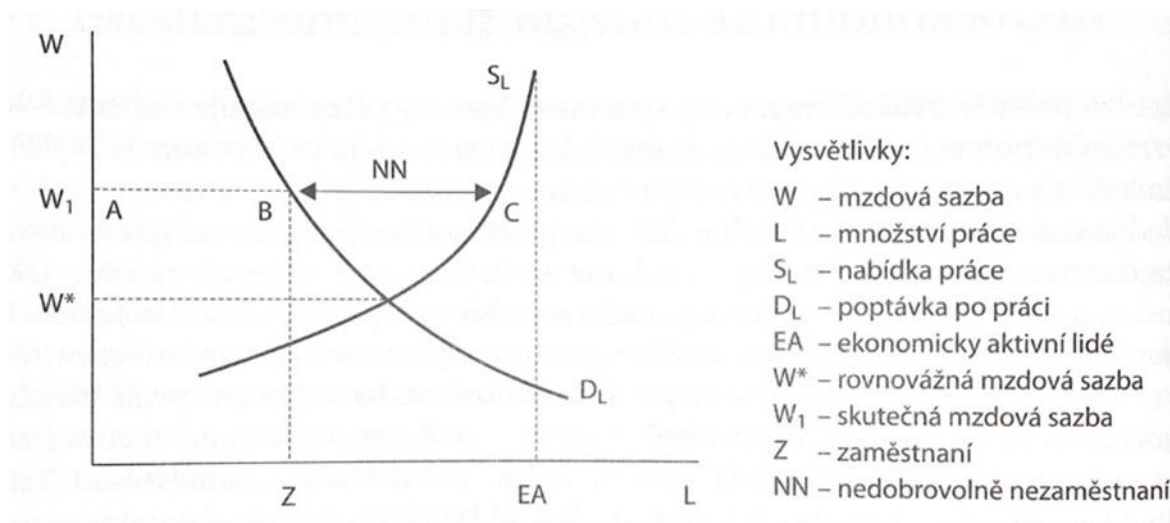
Obrázek 3: Dobrovolná nezaměstnanost

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 163

V případě, že nezaměstnaná osoba nemůže najít volné pracovní místo i za situace mzdové sazby převládající na trhu (často i nižší), jedná se o **nedobrovolnou nezaměstnanost**. Ta má pro člověka horší důsledky než dobrovolná, neboť v některých případech může představovat i zdroj existenčních potíží. Příčinou takové nezaměstnanosti mohou být například překážky, které brání poklesu mezd (případ odborů) nebo i uzákoněná minimální mzda, a to zejména u málo kvalifikovaných profesí (Holman, 2011; Brčák, Sekerka, Stará, 2014).

Obrázek 4: Nedobrovolná nezaměstnanost

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 164

3.3.1 Míra nezaměstnanosti

Výše uvedená klasifikace obyvatelstva do příslušných skupin umožňuje sestavení několika ukazatelů mapujících vývoj na trhu práce. Jedním z nich, nejčastěji používaným, je míra nezaměstnanosti. Vykazuje se nejen na celostátní úrovni jako celostátní průměrný údaj, ale taktéž například jako údaj za jednotlivé regiony. Vypočítá se jako podíl nezaměstnaných osob (U) k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu (L) – zaměstnaným (E) a nezaměstnaným (U) osobám, zpravidla vyjádřená v procentech (Brčák, Sekerka, Stará, 2014).

$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{počet nezaměstnaných osob}}{\text{počet ekonomicky aktivních osob}} \times 100$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 155

$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{U}{E+U} = \frac{U}{L}$$

Zdroj: Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 140

Míru nezaměstnanosti v České republice zjišťuje Český statistický úřad. Využívá k tomu speciálního průzkumu nazývaném jako Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), který se provádí na vybraném vzorku cca 25 000 domácností. Pro vytvoření přehledu

o situaci na národním trhu práce a pro mezinárodní srovnávání stanovuje ČSÚ také hodnotu tzv. **obecné míry zaměstnanosti**, která je založená na výše zmíněném průzkumu (Jurečka, 2017).

3.3.2 Přirozená míra nezaměstnanosti

Přirozená míra nezaměstnanosti je jedním z nejdůležitějších ukazatelů z hlediska ekonomické teorie, která popisuje trh práce. Pojem „přirozená“ vyznačuje skutečnost, že se od skutečné nezaměstnanosti v dlouhém období neodchyluje. V ekonomice existuje vždy a je determinovaná strukturálními a dalšími setrvačnými silami ekonomiky. Jedná se o veličinu představující úroveň, při které dochází v průměru k rovnováze různých trhů práce v zemi. Přirozené míry nezaměstnanosti je dosaženo při dlouhodobé rovnováze v ekonomice, tzn. když se ekonomika pohybuje na úrovni potencionálního produktu. V takovém případě jsou zdroje v ekonomice využívány optimálně a existuje zde dobrovolná nezaměstnanost. Tato úroveň nezaměstnanosti nejlépe odpovídá nezaměstnanosti frikční, která je popsána níže. Co se týká potlačení přirozené míry nezaměstnanosti, stimulační agregátní poptávky pomocí nástrojů hospodářské politiky je v tomto případě neúčinná.

Termín přirozené míry nezaměstnanosti je od 70. let 20. století spojován s konceptem nazývaným NAIRU (non-accelerating inflation rate of unemployment) značící míru nezaměstnanosti neurychlující inflaci. Autorem tohoto konceptu je Milton Friedman, který přirozenou míru nezaměstnanosti spojuje s určitou úrovní inflace. Definovaná je pak jako úroveň, při níž v ekonomice nesílí inflační tlaky, inflace je stabilní – neakceleruje, ani nedeceleruje. Sledováním období, ve kterém je inflace stabilní, lze zjistit hodnotu přirozené míry nezaměstnanosti, tzv. hospodářsko-politického optima. Jedná se o situaci, kdy všichni lidé jsou zaměstnáni, a to při mzdách, které jsou dané (rovnovážné) a jim vyhovující. Pracovní zdroje jsou tak optimálně využity.

Faktory určující přirozenou míru nezaměstnanosti:

- motivace, vytrvalost a schopnost lidí při hledání nového zaměstnání,
- výše a doba poskytování podpory v nezaměstnanosti,
- schopnost úřadu při zajišťování aktivní politiky zaměstnanosti,
- organizace trhu práce,
- demografická skladba pracovní síly – z hlediska věku, pohlaví, vzdělání apod.,
- strukturální parametry ekonomiky (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

3.3.3 Druhy nezaměstnanosti

Z hlediska příčin, které vedou ke vzniku nezaměstnanosti, je možné rozlišovat (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017):

- **frikční nezaměstnanost** – při níž se jedná o přirozený jev, který je součástí ekonomického prostředí a životního cyklu obyvatelstva. Vzniká například v důsledku změny bydliště, pohybu z jednoho regionu do druhého, hledání prvního zaměstnání, návratu do zaměstnání po mateřské dovolené apod. Osoby buď přecházejí z jednoho pracovního místa na druhé nebo nějakou dobu spekulativně vyčkávají při snaze o optimální alokaci své pracovní síly. Tento druh nezaměstnanosti nevykazuje výrazné negativní důsledky, je ekonomice spíše prospěšná a má pouze krátkodobý charakter.
- **strukturální nezaměstnanost** – v tomto případě se jedná o strukturální (kvalifikační či teritoriální) nesoulad nabízené a poptávané práce, konkrétně mezi kvalifikačními požadavky na volná pracovní místa a kvalifikací pracovníků hledajících práci. Jedná se o měnící se poptávku po práci v rámci odvětví a regionu zapříčiněná změnami struktur ekonomiky či technickým pokrokem. V situaci, kdy nezaměstnanost způsobuje technický pokrok (existence technologických změn), se někdy také používá pojem „**technologická nezaměstnanost**“. Obecně v rámci strukturální nezaměstnanosti dochází ke zmenšení některých odvětví, jiná odvětví naopak expandují. Z tohoto důvodu dochází k přesunu pracovníků do jiného regionu nebo k nutnosti rekvalifikace pracovníků na jiné pracovní pozice. Má delší trvání než frikční nezaměstnanost.
Jak frikční, tak strukturální nezaměstnanost je součástí přirozené míry nezaměstnanosti a je považována za dobrovolnou nezaměstnanost.
- **cyklická nezaměstnanost** – příčinou tohoto druhu nezaměstnanosti je hospodářský cyklus ekonomického vývoje. V recesi dochází k jejímu zvyšování, v době expanze k jejímu snižování. Je možné říci, že se jedná o rozdíl mezi skutečnou a přirozenou mírou nezaměstnanosti. Ovlivňuje celou ekonomiku a všechny sektory národního hospodářství, což ještě umocňuje její negativní důsledky. Je považována za nedobrovolnou nezaměstnanost a délka jejího trvání se odvíjí od délky aktuálního hospodářského cyklu.
- **sezónní nezaměstnanost** – vzniká v důsledku sezónní fluktuace a odráží průběh poptávky po práci po některých profesích v určitém obvyklém období (sezóně).

Tento druh nezaměstnanosti je typický například pro sektor cestovního ruchu, stavebnictví nebo zemědělství. Jelikož bývá označována jako součást frikční nezaměstnanosti, je také součástí přirozené míry nezaměstnanosti (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Speváček, Žďárek a kol., 2016; Jurečka, 2017).

3.3.4 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost (spolu s inflací) je ekonomy, ale i veřejností považována za jeden z největších makroekonomických a sociálních problémů. Na rozdíl od inflace, která postihuje celou populaci, představuje nezaměstnanost problém pouze pro některé rodiny. V případě vysoké nezaměstnanosti není část pracovních a kapitálových zdrojů využita, a země tak nevyrabí na hranici svých možností, což vede ke ztrátě produktu ekonomiky. Tento jev lze kvantifikovat pomocí Okunova zákona: „Zvýší-li se skutečná míra nezaměstnanosti o 1 % oproti přirozené míře nezaměstnanosti, poklesne reálný produkt o 2-3 % oproti hodnotě potencionálního produktu“ (Jurečka, 2017, s. 165). Přetrvávající nezaměstnanost může znamenat zvyšování schodku státního rozpočtu, především z důvodu vyplácení podpor v nezaměstnanosti a financování chodu úřadů práce zajišťující aktivní politiku zaměstnanosti. Z důvodu, že nezaměstnaní neodvádí státu daně z příjmu, které by jinak mohli odvádět, kdyby pracovali, dochází ke snižování daňových příjmů státního rozpočtu.

Nezaměstnanost však nepředstavuje negativní dopady pouze pro ekonomiku a státní rozpočet, ale také přímo pro nezaměstnané osoby. Dlouhodobá nezaměstnanost způsobuje úpadek jejich lidského kapitálu, kdy ztrácejí jak praktické, tak teoretické znalosti, zkušenosti a schopnosti získávané a udržované prací. Tím ztěžuje jejich zpětný návrat do zaměstnání (Jurečka, 2017).

Dále také může docházet k (Jurečka, 2017):

- **nárůstu kriminality**, kdy se nezaměstnaný člověk pomocí trestných činů snaží opatřit finanční prostředky potřebné k obnovení své původní životní úrovně,
- **sociální izolaci** vedoucí ke ztrátě sociálních kontaktů, a to jak ve společnosti, tak v rodině, ztrátě společenské prestiže atd.,
- **zhoršení fyzického i psychického zdravotního stavu**, kdy jsou nezaměstnaní lidé vystaveni nebezpečí podlehnutí smutku či depresím ze ztráty zaměstnání či z důvodu dlouhodobé nemožnosti nalezení nové

práce. To často vede k možnému podlehnutí konzumaci alkoholu či jiných návykových látek, jako řešení těchto potíží. Dlouhodobě nezaměstnané osoby jsou také náchylnější (než ostatní populace) k sebevraždám signalizující psychické potíže postiženého.

- **ztrátě sebeúcty a sebevědomí** (Jurečka, 2017).

Nezaměstnanost však nemusí mít vždy jen negativní důsledky. Například z výše popsané dobrovolné nezaměstnanosti vyplývá, že nezaměstnanost podporuje optimální alokaci zdrojů. Lidé usilují o získání pro ně nejlepšího pracovního místa, a to jak z hlediska kvalifikace, mzdového ohodnocení i náplně vykonávané práce. Pokud takové místo není k dispozici, preferují zůstat delší dobu v nezaměstnanosti a ve volném čase, kterého mají dostatek, najít vhodné pracovní místo (Jurečka, 2017).

3.3.5 Státní politika zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti jako součást hospodářské politiky státu je souborem opatření, které napomáhají vytvořit podmínky pro efektivní využití pracovních sil a dosažení rovnováhy na trhu práce. Vzhledem ke skutečnosti, že právo na zaměstnání je jedním ze základních občanských práv, je hlavním cílem státní politiky zaměstnanosti zabezpečení práva občanů na práci. Tohoto cíle se snaží dosáhnout pomocí ochrany proti nezaměstnanosti a dosažení plné zaměstnanosti na trhu práce. Na vytváření státní politiky zaměstnanosti se podílí stát společně s dalšími subjekty činnými na trhu práce – zaměstnavateli a odborovými organizacemi. Při jejím provádění pak stát spolupracuje ještě s dalšími subjekty, jako jsou například územní samosprávné celky, profesní organizace, organizace zaměstnavatelů či sdružení osob se zdravotním postižením. Státní správa v oblasti státní politiky zaměstnanosti je v České republice zabezpečována Ministerstvem práce a sociálních věcí a jím řízenými příslušnými úřady práce (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Zakonyprolidi.cz, 2023; Žák, 2020).

Státní politika zaměstnanosti je zpravidla rozlišována na dvě hlavní skupiny – aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti spočívá ve snižování nezaměstnanosti a zajištění maximální možné úrovně zaměstnanosti, čímž se snaží o dosažení rovnováhy na trhu práce. Oproti tomu pasivní politika zaměstnanosti spočívá v řešení dopadů nerovnováhy na trh práce, jejímž cílem je vytváření sociálně přijatelných podmínek pro dočasně nezaměstnané osoby vedoucí ke snížení ekonomického a sociálního dopadu nezaměstnanosti na jednotlivce a celou společnost. Jedná se především o hmotné

zabezpečení a zprostředkování zaměstnání nezaměstnaným (uchazečům o práci) (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Žák, 2020).

Státní politika zaměstnanosti je realizovaná prostřednictvím celé řady nástrojů, které Brčák, Sekerka a Stará (2014) rozdělují v rámci aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti následovně:

Obrázek 5: Nástroje politiky zaměstnanosti

aktivní politika zaměstnanosti	pasivní politika zaměstnanosti
veřejné služby zaměstnanosti (úřady práce, agentury zprostředkování práce, poradenství apod.)	finanční podpora v nezaměstnanosti
příprava a výcvik na práci (např. rekvalifikační kurzy)	možnost odchodu do předčasného důchodu
programy pro mladé nezaměstnané, absolventy a programy pro handicapované osoby	
podpora vytváření nových pracovních míst (podpora vytváření nových pracovních míst v soukromých firmách, veřejných institucích a podpora nově začínajících podnikatelů)	

Zdroj: Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 148

3.4 Trh peněz a úroková míra

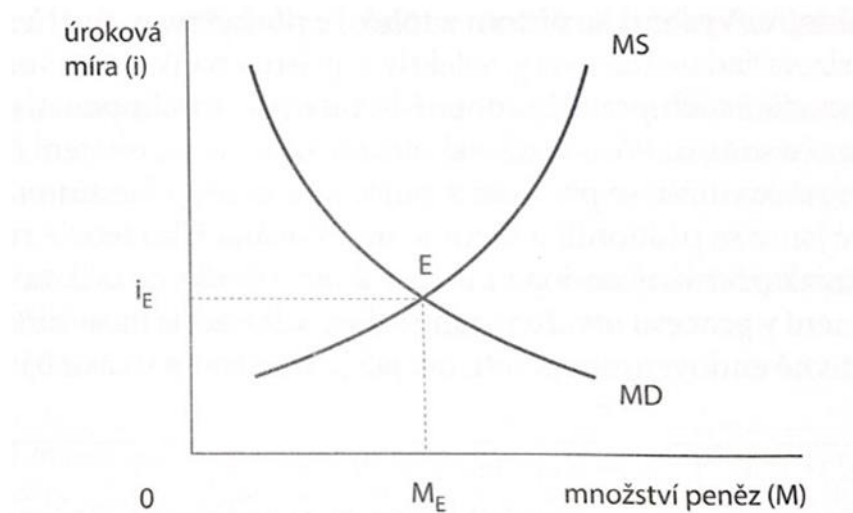
Ačkoliv je v makroekonomii důležitější výstup/produkt než bohatství, peníze jako určitá forma bohatství mají v tomto oboru velice významnou úlohu. V tržní ekonomice slouží mnoha účelům, avšak jedním z nejdůležitější je ulehčení směny zboží a služeb. Bez peněz by tato směna byla daleko méně efektivní (Moss, 2014).

Ekonomika se po vzniku peněz a peněžního oběhu stala jak ekonomikou reálnou, v souvislosti s produkcí výrobků a služeb, tak ekonomikou peněžní. Obě tyto části jsou vzájemně propojeny a působí na sebe. Reálné procesy výroby by bez peněžních procesů nemohly být uskutečňovány a organizovány.

Peníze jsou tak považovány za zboží svého druhu, se kterými je možné obchodovat na trhu. Na trhu peněz, stejně jako na jiných trzích, existuje nabídka peněz a poptávka po penězích. Nabídkou peněz se v ekonomice rozumí celkové množství peněz obíhající určitou rychlostí v ekonomice. Je vytvořena jednak centrální bankou prostřednictvím emisí bankovek a mincí (hotovostního oběživa), a jednak obchodními bankami prostřednictvím poskytování úvěrů. Tím je ovlivněno výdajové chování lidí (domácností a firem), tzn. agregátní poptávka hrající důležitou roli v makroekonomické rovnováze,

resp. nerovnováze a v procesu vymezení produktu. Poptávka po penězích pak představuje na trhu peněz množství peněz, které je poptáváno při určité ceně (úrokové míře) a je chápána jako prostředek směny a uchovatel hodnoty, který mají lidé vůli držet. Působením nabídky a poptávky je utvářena cena peněz, tzv. úroková míra (Jurečka, 2017).

Obrázek 6: Rovnováha na trhu peněz

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 124

Úroková míra je důležitým determinanem ve financích a zásadním faktorem, který se vztahuje k ceně peněz. Vyjadřuje skutečnou „cenu“ peněz a významně ovlivňuje chování lidí, zda peníze spotřebují nebo uspoří – volba mezi dnešní spotřebou a spotřebou v budoucnu. „Vysoká úroková míra spotřebu zdražuje, neboť zvyšuje její náklady obětované příležitosti v podobě možného, ale ztraceného úroku. A naopak: nízká úroková míra běžnou spotřebu zlevňuje, neboť její alternativní náklady klesají“ (Jurečka, 2017, s. 103). V případě ponechání peněz pak stojí před rozhodnutím, zda peníze držet, a to buď v hotovosti nebo vložení na netermínované účty, či uložit (na termínované bankovní účty) (Jurečka, 2017; Černošský, 2020).

Úrokovou míru lze vyjádřit jako podíl úroku a výchozí částky, tzn. podíl částky, která se platí v budoucnu navíc, a původní částky na začátku období. Výše tohoto úroku je závislá na:

- délce období, tzn. době od poskytnutí peněz do jejich navrácení,
- velikosti původní částky (jistiny),
- výši úrokové míry (sazby).

Úroková sazba je pak konkrétním vyjádřením úrokové míry. V rámci teorie se zpravidla udává jako desetinné číslo, v praxi pak v procentech (vynásobením výpočtu stem) (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Černožský, 2020).

V rámci současné ekonomiky a trhu peněz je úroková míra modifikována intervencemi centrální banky. Úročení je považováno za samozřejmý předpoklad půjčování peněz a základní ekonomický nástroj v každé tržní a smíšené ekonomice. Je na něm postavena měnová politika centrálních bank, kdy pomocí úročení ovlivňují vývoj cen v ekonomice a dosažení cenové stability. Jejich hlavním nástrojem je nastavování měnově-politických sazeb, kterými se snaží ovlivnit tržní úrokové sazby, které nabízí komerční banky (Černožský, 2020).

3.4.1 Nominální a reálná úroková míra

Úroková míra, která je placená z peněžní půjčky a za kterou si lidé vypůjčují na spotřebu či investice, se nazývá **nominální úroková míra**. Úroková míra očištěná od inflace, podle které se řídí rozhodování těchto lidí, kolik investovat a kolik spořit, se nazývá **reálná úroková míra**. Z uvedeného vyplývá, že při každém takovém rozhodování, zda se investování či spoření vyplatí, je nutné nominální úrokovou míru očistit o očekávanou inflaci. Reálná úroková míra pak závisí na časové preferenci lidí, tzn. zda preferují dnešní statky před budoucími (Holman, 2011).

Pro výpočet reálné úrokové míry je možné použít dva způsoby. Prvním je výpočet, který se provádí ex post, tzn. v případě, že skutečná míra inflace je již známá (Jurečka, 2017).

$$\text{reálná úroková míra} = \text{nominální úroková míra} - \text{míra inflace}$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 143

Pokud se však jedná o očekávanou úrokovou míru, je zapotřebí kalkulovat s očekávanou mírou inflace (Jurečka, 2017).

$$\text{očekávaná reálná úroková míra} = \text{nominální úroková míra} - \text{očekávaná míra inflace}$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 143

Očekávaná míra inflace i očekávaná reálná úroková míra se pak rovná skutečné hodnotě, jestliže jsou ekonomické subjekty přesné ve svých očekáváním (Jurečka, 2017).

Ekonomické rubriky novin často uvádí, že centrální banky mohou změnou úrokové míry ovlivnit investování a spoření a jednají tak, aby povzbudily či přibrzdily investiční aktivity. Jedná se však pouze o fikci a jeden z rozšířených mýtů, neboť v moci centrální banky je pouze ovlivnění nominální úrokové míry, ne reálné. Jak je již zmíněno výše, reálná úroková míra je závislá na míře časové preference lidí, nikoliv na vlivu centrálních bank. Tím, že centrální banky zaplaví ekonomiku dodatečnými penězi, může dojít ke zvýšení inflace vedoucí k následnému zvýšení úrokové míry (Holman, 2011).

3.4.2 Měnověpolitické sazby centrální banky

Úrokové sazby jsou hlavním nástrojem měnové politiky centrálních bank, které jejich prostřednictvím udržují nízkou, stabilní, a tím i předvídatelnou inflaci. V důsledku různých setrvačností trhu je však maximální dopad úpravy sazeb na inflaci realizován s více než ročním zpožděním. V tomto smyslu pak zvýšení sazeb vede k nižší inflaci, zatímco snížení sazeb k inflaci vyšší. Měnová politika České republiky spadá do agendy České národní banky, která k jejímu provádění využívá tři hlavní úrokové sazby – dvoutýdenní repo sazbu (2T repo), diskontní a lombardní sazbu (ČNB, 2023).

Základní a nejdůležitější měnověpolitickou sazbou je **2T repo sazba**. Tuto sazbu ČNB využívá jako limitní úrokovou sazbu pro své dvoutýdenní repo operace, prostřednictvím kterých stahuje přebytečnou likviditu z oběhu a prostřednictvím kterých taktéž ovlivňuje krátkodobé tržní úrokové sazby. Jedná se tak o maximální úrokovou sazbu, za kterou ČNB přebytečnou likviditu od komerčních bank přijímá.

Co se týká diskontní a lombardní sazby, ty ČNB vyhláší a využívá k úročení likvidity přes noc (overnight). Dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu vyjadřuje **diskontní sazba**, která je oproti 2T repo sazbě sazbou nižší. Diskontní sazbou je úročena přebytečná likvidita, kterou si komerční banky v rámci tzv. depozitní facility u ČNB ukládají. Horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu pak představuje **lombardní sazba**, která je oproti 2T repo sazbě sazbou vyšší. Lombardní sazba je využívána k úročení likvidity, kterou si komerční banky mohou v rámci tzv. zápůjční facility od ČNB půjčit. V tomto případě však komerční banky poskytují ČNB zástavu v podobě cenných papírů (ČNB, 2023; Jurečka, 2017).

3.5 Veřejný dluh

Veřejným dluhem se rozumí souhrn všech finančních závazků veřejných rozpočtů a institucí, které spadají do veřejného sektoru. Vznik těchto závazků je spojen s financováním operací vládního sektoru vůči ostatním ekonomickým subjektům, domácím i zahraničním. U veřejného dluhu není podstatný způsob jeho vzniku, významným faktorem je především jeho forma a důsledky pro makroekonomickou a finanční stabilitu z něho vyplývající. Veřejný dluh zahrnuje nejen **státní dluh**, který představuje jeho podstatnou část, ale rovněž **dluhy plynoucí z deficitů veřejných rozpočtů**. Zpravidla je vykazován jako hrubý veřejný dluh, tzn. bez ohledu na velikost státních pohledávek. V případě čistého veřejného dluhu je nutno tyto pohledávky od hrubého veřejného dluhu odečíst. Čistý veřejný dluh a jeho vykazování je však spojován s mnoha problémy, jako je například výběr aktiv a způsob oceňování nebo vymahatelnost pohledávky. Z důvodu, že není možné údaje o velikosti čistého dluhu použít pro mezinárodní srovnání, využívá se k tomuto účelu **ukazatele dluhové kvóty**. Ten představuje podíl hrubého veřejného dluhu na HDP a vyjadřuje míru veřejného zadlužení jednotlivých zemí. V rámci Evropské unie tuto míru zadlužení měří tzv. fiskální maastrichtská kritéria, kterými v oblasti veřejných financí jsou:

- **kritérium hrubého veřejného dluhu k HDP** v tržních cenách, který by neměl překročit hranici 60 %, a to především u zemí plánujících zavedení jednotné evropské měny – eura, a
- **kritérium schodku vládního sektoru k HDP** v tržních cenách, které by mělo být maximálně 3 % (Ochrana, Pavel, Vítek a kol., 2010; Černožorský, Teplý, 2011; Jurečka, 2017).

Běžný rozpočet zemí je zatěžován každoročním splácením jistiny a úroků z přijatých půjček, a je označován jako **dluhová služba**. U vysokého zadlužení státu může nastat i situace, kdy jsou minulé deficity zdrojem současných a budoucích deficitů. V takovém případě se stát ocitá v tzv. dluhové pasti, neboť dochází ke vzniku zadlužení ze zadlužení. Při vysoké zadluženosti věřitelé ztrácí důvěru ve stát a jeho schopnosti dostát svým závazkům, což vede ke zvyšování úrokové míry. Toto zvýšení se následně promítá do prudkého zvyšování nákladů státu na dluhovou službu (Jurečka, 2017).

Z uvedeného vyplývá, že veřejný dluh představuje závažný problém veřejných financí a dlouhodobé fiskální nerovnováhy. Je tak nutné ho řídit v rámci tzv. dluhového

managementu, přičemž v České republice spadá tato agenda pod Ministerstvo financí (Ochrana, Pavel, Vitek a kol., 2010).

3.5.1 Klasifikace veřejného dluhu

Nejčastější podobou veřejného dluhu jsou **obligace** (vládní dluhopisy). Domáci či zahraniční subjekty tyto obligace nakupují a poté s nimi obchodují na kapitálovém trhu. Z hlediska doby splatnosti je možné rozlišovat obligace:

- **krátkodobé**, u kterých je doba splatnosti v řádu měsíců, maximálně však jeden rok, příkladem jsou například státní pokladniční poukázky;
- **střednědobé** představující nejčastější podobu obligací, které mají dobu splatnosti v rozsahu 1-10 let;
- **dlouhodobé**, které se používají v případě mimořádných událostí nebo na krytí finančně náročných veřejných programů, a u kterých je doba splatnosti vyšší než 10 let.

Další klasifikací veřejného dluhu je rozdělení podle místa jeho vzniku, a to na **vnitřní** (domáci) dluh a **vnější** (zahraniční) dluh. Zahraniční dluh je pak blíže popsán v rámci zahraničního obchodu v následující kapitole. Podíl vnějšího a vnitřního dluhu v jednotlivých zemích závisí především na jejich podmínkách. Ve vyspělých státech z důvodu dostatečného množství domácího kapitálu vykazuje domácí zadlužení vyšší váhu než zadlužení zahraniční. Oproti tomu v rozvojových zemích, kde je nedostatek domácího kapitálu, je podíl vnějšího dluhu vyšší než vnitřního (Ochrana, Pavel, Vitek a kol., 2010).

3.5.2 Příčiny vzniku veřejného dluhu

Z důvodu, že státní dluh tvoří převážnou většinu veřejného dluhu, jsou hlavní (avšak ne jedinou) příčinou **deficity státního rozpočtu**. Obecně je možné rozdělit příčiny v závislosti na tom, zda vznikly činností vlády a institucí ve veřejném sektoru nebo nezávisle na nich. V prvním případě jde o **aktivní příčiny**, mezi které se řadí:

- expanzivní fiskální politika vedoucí ke zvýšeným výdajům vlády na podporu růstu ekonomiky a zaměstnanosti,
- provádění reforem ve školství, zdravotnictví, veřejných financích apod. vedoucí k nemalým nákladům,
- vládní populismus vyjadřující nestandardní výdaje, kterou nejsou ekonomicky podložené, a

- řešení problémů určitých sektorů ekonomiky – např. v souvislosti s řešením měnových a bankovních krizí.

V druhém případě se jedná o **pasivní příčiny** vzniku veřejného dluhu, a to:

- hospodářský pokles vedoucí k nižším daňovým příjmům do státního rozpočtu,
- mimořádné události jako jsou např. teroristické útoky či živelné katastrofy, které představují rozsáhlé finanční důsledky,
- úrok ze státního dluhu, jehož splácení již není z běžných či kapitálových příjmů možné, a tak dochází k dalšímu zadlužování vlády z důvodu dalšího půjčování (Černohorský, Teplý, 2011).

3.5.3 Státní dluh

Státní dluh představuje pohledávky ostatních subjektů vůči státu (vládě) a na ní přímo navázaných institucí. Je součástí veřejného dluhu a vzniká v případě, kdy nejsou opakované deficity státního rozpočtu vyrovnávány přebytky rozpočtu v jiných obdobích. Dle Jurečky (2017) tak státní dluh „představuje sumu nesplacených půjček, které si stát (vláda) musel vypůjčit na krytí deficitů svých rozpočtů a nesplacených úroků z těchto půjček“ (Jurečka, 2017, s. 234).

„Definice státního dluhu vychází z § 36 odst. 8 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje státní finanční pasiva, která jsou do státního dluhu zahrnuta. Jedná se o:

- a) dluhy státu odpovídající jmenovitým hodnotám jím vydaných dluhopisů,
- b) dluhy ze státem přijatých zápůjček a úvěrů,
- c) dluhy ze státem vystavených směnek.

Do evidence státního dluhu není zařazen dluh mimorozpočtových fondů, fondů sociálního a zdravotního pojištění, krajů a obcí. Do státního dluhu nejsou rovněž zařazeny státní záruky, které spravuje přímo státní rozpočet“ (MFČR, 2016).

Státní dluh je možné rozdělit ze dvou hledisek. Z hlediska místa vzniku dluhového nástroje, potom jde o stejné rozdělení jako je tomu obecně u veřejného dluhu – na dluh domácí a zahraniční, a z hlediska obchodovatelnosti na finančních trzích. V případě druhého hlediska je pak státní dluh rozdělen na:

- **obchodovatelný dluh**, do kterého se řadí státní pokladniční poukázky, střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy (obligace), popř. i další zdroje krytí,
- **neobchodovatelný dluh** obsahující bývalé federální dluhy po rozdělení Československa v roce 1993, přijaté zápůjčky a úvěry od mezinárodních finančních institucí a od roku 2011 i státní dluhopisy, které jsou nabízeny Ministerstvem financí drobným investorům (MFČR, 2016).

3.6 Zahraniční obchod

Vzájemné směňování a obchodování má tisíciletou historii ve vývoji lidské společnosti. S vytvářením jednotlivých států a jejich ekonomik nabývala směna a obchod na významu, a to i na mezinárodní úrovni. Zahraniční neboli mezinárodní obchod a jeho rozvoj společně s internacionalizací výroby představují důležitý faktor urychlující ekonomický rozvoj zemí.

Příčinou existence zahraničního obchodu je především skutečnost, že jednotlivé státy a jejich ekonomiky mají rozdílné podmínky pro výrobu statků a služeb, jako je například geografická poloha, klimatické poměry, zdroje nerostných surovin apod. Některé státy však nedisponují určitými surovinami či výrobky, a z tohoto důvodu je musí dovážet ze zahraničí. Oproti tomu mohou však disponovat jinými surovinami či produkcí, kterou mohou nabízet a prodávat v rámci zahraničního obchodu jiným zemím. Uvedené faktory se řadí k vlivům na straně nabídky. V případě faktorů poptávkových, které ovlivňují zahraniční obchod, se řadí například odlišné spotřebitelské preference. Z uvedeného vyplývá, že v rámci zahraničněobchodních vztahů *„je část domácí produkce exportována do jiných zemí a část produkce, která je vyrobena v zahraničí, je importována a spotřebována na domácím trhu“* (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 158). Tím, že se začal uvolňovat (liberalizovat) světový obchod, docházelo k urychlení internacionalizace a globalizace výroby. Stovky podniků a firem dostaly možnost zapojit se do zahraničně obchodních činností, čímž se vytvořila i pro ně tolik potřebná konkurence. Vnitřní trh začal být lépe zásobován a zlepšila se i technická úroveň zboží a služeb. Země začaly využívat své absolutní a komparativní výhody a staly se tak stále více na sobě závislé. Tato závislost se tím víc zesiluje, čím jsou vztahy a propojení zemí na zahraničních trzích těsnější a „pestřejší“ (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

Zahraniční obchod vyvíjí tlak na konkurenceschopnost podniků a firem, neboť v rámci mezinárodního trhu mohou uspět pouze výrobci vyrábějící a dodávající kvalitnější a levnější zboží než ostatní. Tím dochází ke zvyšování světové efektivity, snižování nákladů a z důvodu snižování průměrné úrovně cen i ke zlepšení situace spotřebitelů. Nejedná se však pouze o obchodování se zbožím a službami, ale také o výrobní faktory a finanční (kapitálové) toky (Brčák, Sekerka, Stará, 2014; Jurečka, 2017).

„Obchodní a finanční styky se zahraničím ovlivňují:

- *utváření měnových kurzů,*
- *výši úrokových sazeb,*
- *platební a obchodní bilanci zemí,*
- *cenovou hladinu,*
- *důsledky fiskálních a monetárních politik v jednolitých zemích,*
- *utváření rovnovážné produkce“* (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, s. 158).

3.6.1 Měření významu zahraničního obchodu

Zahraniční obchod a jeho význam v příslušné ekonomice je možné měřit pomocí několika relativních ukazatelů. Mezi základní se řadí:

- podíl vývozu na HDP,
- poměr vývozu (dovozu) k HDP,
- podíl země na světovém obchodu,
- výše vývozu (dovozu) v USD na 1 obyvatele,
- vztah vývozu a dovozu k HDP a tempo jejich růstu.

První dva uvedené ukazatele vyjadřují, jak je ekonomika dané země otevřená. Vyšší míru otevřenosti ekonomiky zpravidla vykazují malé a surovinově nesoběstačné ekonomiky, kdežto země, které disponují bohatší přírodní zásobou a velkým vnitřním trhem jsou otevřené méně. V případě podílu země na světovém obchodu se jedná o ukazatel vyjadřující, na jaké pozici se daná země v oblasti mezinárodního obchodu nachází. Dynamika tohoto ukazatele vyjadřuje schopnost země prosadit se na zahraničních trzích a obstát ve světové konkurenci. Pro ukazatele zahraničně-obchodní výměny na jednoho obyvatele je zapotřebí využití mezinárodně srovnatelné měnové jednotky, v souladu s praxí se ve většině mezinárodních srovnání zpravidla používá jednotka amerického dolaru (Speváček, Žďárek a kol., 2016).

3.6.2 Překážky zahraničního obchodu

Jak je již uvedeno v textu výše, na zahraničním trhu mohou uspět pouze firmy, které dokáží se svými výrobky a službami uspět na silně konkurenčním světovém trhu. Některé firmy však nejsou na světovém trhu efektivní a konkurenceschopné, a z toho důvodu jsou nuceny z tohoto trhu odejít. Mnohdy pak dochází ke sdružování těchto firem do různých zájmových skupin s cílem vyvinout nátlak na své domácí vlády. Cílem tohoto sdružování je pak ochrana vlastního výrobního odvětví a zlepšení své hospodářské situace. Často jsou tak národními vládami přijímány opatření v souvislosti s mezinárodním obchodem, které chrání domácí ekonomiku před vnějšími vlivy a které omezují některé nepříznivé dopady ji ovlivňující. Tento směr, který filtruje negativní vnější vlivy přicházející z okolního ekonomického prostředí, se nazývá **protekcionismus**. Jedná se o jednu z nejběžnějších koncepcí obchodní politiky, která prostřednictvím omezování a regulace zahraničního obchodu hájí zájmy slabších domácích odvětví, které nejsou schopné se sami prosadit vůči levnější importní konkurenci.

V rámci obchodního protekcionismu se používá několik forem opatření, které je možné dělit na tarifní a netarifní. Nejznámější formou tarifního opatření jsou **cla** (celní tarify) vyjadřující přírážky k ceně dováženého zboží, a tím zvyšující jeho cenu. To na jedné straně vede ke snižování ochoty spotřebitelů nakupovat toto zboží, na druhé straně to však vede k umožnění domácích výrobců obstát v konkurenčním prostředí, neboť z důvodu vyšších výrobních nákladů prodávají za vyšší ceny než zahraniční výrobci (Kalínská a kol., 2010; Jurečka, 2017).

Cla je možné rozlišovat dle (Kalínská a kol., 2010):

- směru – na dovozní a vývozní,
- typu – jako jsou například prohibitivní, preferenční, diferenční, kompenzační, skleníková, odvetná či negociační cla,
- způsobu výpočtu – na specifická, valorická, smíšená, kombinovaná, a další (Kalínská a kol., 2010).

Prohibitivní cla jsou vládami zaváděna především z důvodu znemožnění dovozu určitého zahraničního zboží. Jsou nastaveny v takové výši, že jakékoli dovozy či vývozy jsou ekonomicky nemožné a dovozcům (vývozcům) se absolutně nevyplatí. Cena takového zboží je těmito cly zvýšena na takovou úroveň, která je pro kupující neúnosná a nejsou tak ochotni zboží za takovou cenu nakupovat. V případě odvetného cla se jedná o odpověď země

na uvalení nějaké formy obchodní bariéry ze strany jiné země (Kalínská a kol., 2010; Jurečka, 2017).

„Zastánci cel tvrdí, že volný trh je žádoucí pouze tehdy, pokud se všechny země řídí stejnými pravidly. Pokud konkurenční prostředí v různých zemích není srovnatelné a firmy z různých zemí podléhají odlišným zákonům a regulacím, není potom volný obchod „spravedlivý““ (Jurečka, 2017, s. 300).

Ačkoliv cla představují jeden z příjmu státního rozpočtu, je od nich v současné době upouštěno a více jsou prosazována opatření netarifní. U těchto opatření se nejedná o přímé zvyšování cen zboží, a tak z nich nevzniká žádný příjem do státního rozpočtu. Mezi ty se řadí například tarifní kvóty, antidumpingová opatření, celní přírážky, dovozní depozita, technická a kontrolní opatření či opatření kvantitativního charakteru (Kalínská a kol., 2010; Jurečka, 2017).

Všechny výše uvedené překážky mezinárodního obchodu jsou považovány za subjektivní, neboť jsou zaváděné jednotlivými státy. V případě objektivních překážek vyskytujících se nezávisle na vůli států se jedná například o dopravní náklady. S rostoucí vzdáleností přepravovaného zboží rostou i dopravní náklady zvyšující jeho dovozní ceny. Z tohoto důvodu je pro obchodníky nutností hledat nové a levnější prostředky a způsoby přepravy. Dalšími objektivními překážkami pak mohou být překážky „neviditelné“ znemožňující či alespoň zbrzdující dovoz zahraničního konkurenčního zboží. Jedná se například o normy technické, hygienické, ekologické a další. V neposlední řadě je také nutno zmínit se o obchodním šovinismu, kdy dochází k záměrnému pěstování odporu vůči zahraničnímu zboží a k podněcování nákupu domácího zboží (Jurečka, 2017).

3.6.3 Platební bilance

Světová ekonomika se stává čím dál propojenější a z tohoto důvodu je zapotřebí, aby státy sledovali a zaznamenávali své mezinárodní toky. K tomu slouží systematický výkaz zvaný platební bilance, který podává obraz o vnější ekonomické rovnováze jednotlivých států. Jedná se o další ze základních makroekonomických ukazatelů zaznamenávající hospodářské transakce učiněné v určitém období (zpravidla období jednoho roku). Platební bilance se snaží o zachycení všech ekonomických transakcí, které probíhají mezi domácí ekonomikou a zbytkem světa, tzn. mezi domácími rezidenty a rezidenty ostatních ekonomik. Jelikož tyto toky ovlivňují všechny klíčové ekonomické ukazatele, jako je HDP, cenová hladina, zaměstnanost či úroková míra, jsou jejich záznamy

nezbytné, a to nejen pro odhady budoucího vývoje měnových kurzů, ale také pro volbu hospodářské politiky. V rámci platební bilance jsou zahrnuty jak peněžní, tak nepeněžní toky a také změny mezinárodních aktiv a pasiv, jako jsou například hodnoty závazků, pohledávek atd. (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

Platební bilance jako statistický účetní záznam je sestavena podle metodiky Mezinárodního měnového fondu (MMF), aby byly jednotlivé státy statisticky srovnatelné, a dle pravidel podvojného účetnictví, kdy každá transakce musí být zaznamenána dvěma stejnými položkami. V rámci vertikální struktury platební bilance jsou tyto položky rozlišeny na kreditní a debetní zaznamenávající příliv aktiv do ekonomiky a odliv do okolního světa. Přírůstek na kreditních položkách zlepšuje platební bilanci, přírůstek na debetních položkách naopak platební bilanci zhoršuje. Záznamy v systému podvojného účetnictví zajišťují, že jsou si kreditní a debetní záznamy v součtu rovny a platební bilance je jako celek vždy účetně vyrovnaná. Horizontální strukturu pak tvoří vymezené skupiny (kategorie) nazývané jako účty, do kterých jsou jednotlivé transakce agregovány. V základní struktuře těmito účty jsou:

- běžný účet,
- kapitálový účet,
- finanční účet,
- saldo chyb a opomenutí (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

Jak již je zmíněno výše, v rámci platební bilance je součet kreditních položek roven součtu debetních položek. Zároveň zde však platí ještě rovnice zůstatků na jednotlivých účtech, kde (Jurečka, 2017):

$$\textit{běžný účet} + \textit{kapitálový účet} + \textit{saldo chyb a opomenutí} = \textit{finanční účet}$$

Zdroj: Jurečka, 2017, s. 335

Obrázek 7: Struktura platební bilance

Účet	Bilance	Kreditní položky	Debetní položky
A: BĚŽNÝ ÚČET	Obchodní bilance	Export	Import
	Bilance služeb	Příjmy	Výdaje
	Bilance výnosů	Výnosy	Náklady
	Běžné převody	Příjmy	Výdaje
B: KAPITÁLOVÝ ÚČET	-	Příjmy	Výdaje
C: FINANČNÍ ÚČET	Přímé investice	V tuzemsku	V zahraničí
	Portfol. investice	V tuzemsku	V zahraničí
	Ostatní investice	V tuzemsku	V zahraničí
D: CHYBY, KURZ. ROZDÍLY	-	+	-
E: DEVIZOVÉ REZERVY	-	Nárůst	Pokles

Zdroj: Žák, 2006, s. 26

V souvislosti s vyrovnaností platební bilance je pozornost soustředěna spíše na měřítko vývoje platební bilance, tzv. salda. Rozlišována jsou na dílčí salda představující zůstatky jednotlivých položek (úctů či podúčtů) a salda kumulativní získávána jako součet dílčích sald a podávající informace o celkovém vývoji platební bilance.

Nejdůležitější složkou běžného účtu je dílčí saldo **obchodní bilance** vyjadřující rozdíl mezi vývozem a dovozem výrobků a zboží (exportem a importem). V případě, že export převyšuje import, je saldo kladné a jedná se o přebytek obchodní bilance. V opačném případě se jedná o deficit platební bilance (import je větší než export).

Bilance služeb je položkou, která vyjadřuje rozdíl mezi exportem a importem služeb, tzn. mezi příjmy z poskytnutých služeb domácími rezidenty (jako jsou např. příjmy z cestovního ruchu, právních či finančních služeb) a výdaji na poskytování služeb od zahraničních subjektů. U většiny zemí stále více nabývá na významu a představuje výraznější podíl na běžném účtu platební bilance.

Bilance prvotních důchodů neboli bilance výnosů je dána rozdílem výnosů z výrobních faktorů poskytnutých do zahraničí (zisky, úroky plynoucí ze zahraničí, dividendy, mzdy domácích rezidentů pracujících v zahraničí) a nákladů na výrobní faktory ze zahraničí (zisky, úroky placené do zahraničí, dividendy, mzdy zahraničních rezidentů pracujících v tuzemsku).

Poslední složkou běžného účtu z hlediska dílčích sald je **bilance druhotných důchodů**. Jedná se o jednostranné platby (transfery), transakce nezakládající nárok na protihodnotu a nevedoucí k tvorbě závazků či pohledávek vůči zahraničním subjektům. Jde například o daně z příjmu, dary, příspěvky, humanitární pomoc atd. Saldo je pak tvořeno rozdílem mezi transakcemi přijatými a poskytnutými (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

Kapitálový účet zaznamenávající kapitálové transfery představuje méně významnou položku platební bilance. Zahrnuje transfery související s migrací obyvatelstva, odpuštěním dluhu, převody nevýrobních nefinančních hmotných aktiv a nehmotných práv, jako jsou autorská práva, patenty, licence atd. V poslední době se sem řadí i peněžní toky, které jsou spojené se strukturálními fondy EU a obchod s emisními povolenkami.

Co se týká finančního účtu, jeho bilance vyjadřuje změnu (zvýšení či snížení) finančních aktiv a závazků rezidentů a nerezidentů, jeho jednotlivé položky pak změny stavu mezinárodního vlastnictví aktiv a pasiv.

První skupinou investic jsou **přímé zahraniční investice** představující získání kontroly nad domácím podnikatelským subjektem včetně vlivu na jeho řízení. Pro představu se může jednat o nákup společnosti, která již existuje nebo o zvětšení stávajícího podílu v určité společnosti. Rozdíl mezi přímými investicemi zahraničních rezidentů v rámci domácí ekonomiky a přímými investicemi domácích rezidentů v zahraničí pak představuje saldo této bilance.

Do druhé skupiny se řadí **portfoliové investice**, jejichž pořízení nepředstavuje převzetí kontroly nad podnikem, účast při jeho řízení či získání většinového podílu. Může se jednat například o nákup cenných papírů na burzách. Rozlišení výše uvedených přímých zahraničních a portfoliových investic je poněkud obtížné, což vedlo ke stanovení limitu určujícího maximální obchodní podíl, který investor v určité společnosti vlastní. U portfoliové investice jde o maximálně 10% vlastnický podíl.

Další skupinou jsou **finanční deriváty**, které jsou relativně novou součástí finančního účtu. Jedná se o dohodu dvou subjektů o termínované transakci, která proběhne v budoucnu za předem stanovených podmínek. Původně se jednalo především o formu zajištění proti budoucím událostem jako je např. volatilita cen, dnes jsou používány spíše pro dosažení zisku ze sázky na budoucí měnu. Nejpoužívanějšími jsou futures a forwardy jako prostředky zajištění určité výše měnového kurzu při budoucím nákupu/prodeji zahraničních měn, ve kterých je vyjádřena hodnota zboží či služeb exportérů/importérů.

Ve složce **ostatní investice** jsou pak zahrnuty krátkodobé a dlouhodobé mezinárodní úvěry poskytnuté zahraničními subjekty (bankami, vládou či podniky) domácím subjektům a naopak (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

Saldo chyb a opomenutí slouží k vyrovnání rozdílu mezi celkovým součtem všech kreditních záznamů a celkový součet všech debetních záznamů, které se ve skutečnosti nikdy nerovnjají, ač by dle teorie a pravidel podvojného účetnictví měly. Tento rozdíl může

vzniknout například z důvodu nesrovnalostí při sběru dat nebo kurzových rozdílů či z důvodu nemožnosti zachytit všechny transakce. Rozdíl se na tomto účtu vyrovnává položkou s opačným znaménkem.

Bilance rezervních aktiv zachycuje transakce prováděné monetárními autoritami na měnovém trhu. Zpravidla se jedná o oficiální intervence centrální banky. V případě, že centrální banka chce posílit domácí měnu, prodává měnové (devizové) rezervy. Tento prodej je v položce platební bilance zaznamenán na straně debetní jako snížení těchto rezerv. V opačném případě, kdy měnové rezervy nakupuje, cílí na oslabení domácí měny. Tento nákup je pak zaznamenán na straně kreditní (Jurečka, 2017; Žák, 2020).

V případě zaměření se na kumulativní salda odrážející celkový vývoj platební bilance je nutno nejprve zmínit pojem **výkonová bilance**. Jedná se o součet obchodní bilance a bilance služeb, která vyjadřuje čistý tok zboží a služeb – čistý export. Jak již je zmíněno výše, dalšími složkami běžného účtu jsou bilance prvotních a druhotných důchodů, které po přičtení k výkonové bilanci vytvoří kumulativní saldo za celý běžný účet. Toto saldo pak zachycuje čisté toky zboží, služeb a důchodů a je jedním z nejsledovanějších ukazatelů. „*Bilance na běžném účtu poskytuje důležité informace o celkové poptávce po exportu a importu, a tudíž i o možném vývoji hospodářského cyklu, hospodářské politiky i budoucího měnového kurzu*“ (Jurečka, 2017, s. 340). Změna stavu mezinárodních aktiv a pasiv je poté zaznamenána v rámci bilance na finančním účtu. Stejně jako v rovnici zůstatků na jednotlivých účtech i zde platí, že se kumulativní saldo vytvořené součtem sald běžného účtu, kapitálového účtu a účtu chyb a opomenutí rovná saldu finančního účtu (Jurečka, 2017).

3.6.4 Zahraniční dluh

Součástí platební bilance jsou kromě peněžních a nepeněžních toků také mezinárodní aktiva a pasiva. Část těchto pasiv představuje zahraniční půjčky a úvěry, které poskytují zahraniční subjekty subjektům domácím. Nejedná se pouze o půjčky, ale i o nákup dluhopisů domácích subjektů nebo ukládání peněz v domácích bankách zahraničními investory. V této souvislosti je taktéž nutno zmínit pojem zahraniční dluh. Obvykle je definován jako zadluženost země vůči zahraničí, avšak ve většině případů jde spíše o dluhy soukromých subjektů. Stát (vláda) si v zahraničí půjčuje pouze ve výjimečných případech, a to na krytí schodku státního rozpočtu. Zahraniční dluh je v platební bilanci zachycen v rámci

finančního účtu, konkrétně ve složce ostatních investic. Stavby přímých a portfoliových investic se do zahraniční zadluženosti nezahrnují.

Pokud dochází k růstu zahraničního dluhu, dochází k apreciaci měny a schodku platební bilance. Nové zahraniční půjčky jsou vyšší než splátky stávajících půjček a úroků. V opačném případě zahraniční dluh klesá, měna depreciuje a obchodní bilance je v přebytku (Holman, 2011; Jurečka, 2017).

3.7 Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje (dále také jako HDI – Human Development Index) je ukazatelem životní úrovně, který používá Organizace spojených národů (OSN) pro hodnocení zemí v rámci hospodářské výkonnosti. Byl vytvořen v roce 1990 zásluhou pákistánského ekonomy Mahbuba ul Haqa za účelem vytvoření ukazatele, který by lépe vypovídal o kvalitě života než do té doby používané ukazatele ekonomické aktivity. Na jeho vývoji se podílel i Amartya Sen, pozdější nositel Nobelovy ceny za ekonomii (Syrovátka, 2008; Jurečka, 2017).

Jedná se o souhrnný indikátor průměrného úspěchu zemí ve třech klíčových oblastech lidského rozvoje, jako jsou:

- dlouhý a zdravý život,
- obecná vzdělanost/informovanost,
- slušná životní úroveň obyvatelstva.

HDI je geometrický průměr normalizovaných indexů pro každý ze tří dimenzí – dimenze zdraví, vzdělání a životní úrovně. Dimenze zdraví je posuzována podle naděje dožití při narození (tzv. střední délka života), dimenze vzdělání je měřena pomocí školní docházky u dospělých ve věku 25 let a více (průměrné roky školní docházky) a očekávaných let školní docházky u dětí ve školním věku. Dimenze životní úrovně se měří hrubým národním důchodem (HND) na obyvatele v paritě kupní síly amerických dolarů. Skóre pro tři indexy jednotlivých dimenzí HDI se pak agregují do složeného indexu pomocí geometrického průměru (Our World in Data, 2019; UNDP, 2023; WHO, 2023).

HDI zachycuje jen část toho, co lidský rozvoj obnáší. Nereflektuje nerovnosti, chudobu, lidskou bezpečnost, zplnomocnění atd., a z tohoto důvodu je častým terčem kritiky. Avšak v době jeho vytvoření představoval velký pokrok v posuzování životní úrovně v zemích a mezi nimi, neboť zahrnoval kromě ekonomické dimenze také aspekty zdraví

a vzdělání. Relativně jednoduchá metodika pak umožnila převést tři rozdílné ukazatele do jednoho složeného indexu a HDI se tak stal relativně komplexním, ale zároveň jednoduchým ukazatelem pro posouzení úrovně rozvoje zemí.

Index lidského rozvoje byl vytvořen za účelem toho, aby zdůraznil, že lidé a jejich schopnosti by měli být konečným kritériem pro hodnocení rozvoje země, nikoli pouze ekonomický růst. Používá se k upoutání pozornosti tvůrců politik, médií a nevládních organizací a ke změně zaměření z obvyklých ekonomických statistik na lidské výsledky. Používá se také ke zpochybňování národních politických rozhodnutí a k určení toho, jak mohou mít dvě země se stejnou úrovní příjmu na osobu velmi odlišné výsledky lidského rozvoje. Dvě země mohou mít například podobné příjmy na osobu (ekonomické hodnocení země), ale výrazně se liší očekávaná délka života a úroveň gramotnosti, takže jedna ze zemí má mnohem vyšší HDI než druhá. Tyto kontrasty podněcují debatu o vládní politice týkající se zdraví a vzdělávání, ke zjištění důvodu, proč lze něčeho dosáhnout v jedné zemi a v druhé je to mimo dosah. Index lidského rozvoje lze také využít ke zdůraznění rozdílů v rámci zemí, mezi provinciemi nebo státy a mezi pohlavími, etniky a dalšími socioekonomickými uskupeními (Our World in Data, 2019; UNDP, 2023; WHO, 2023).

3.7.1 Výpočet HDI

Výpočet HDI se skládá ze dvou kroků. Prvním je vytvoření indexů jednotlivých dimenzí, kdy jsou za účelem transformace ukazatelů vyjádřených v různých jednotkách stanoveny minimální a maximální hodnoty (tzv. branky) na indexy mezi 0 a 1. Na základě těchto „brank“, které představují tzv. naturální nuly, jsou standardizovány jednotlivé ukazatele (HDR, 2021/2022).

Obrázek 8: Minimální a maximální hodnoty indikátorů v jednotlivých dimenzích

Dimension	Indicator	Minimum	Maximum
Health	Life expectancy (years)	20	85
Education	Expected years of schooling (years)	0	18
	Mean years of schooling (years)	0	15
Standard of living	GNI per capita (2017 PPP\$)	100	75,000

Zdroj: Human Development Reports, Technical Notes, 2021/2022

Pro dimenzi zdraví je stanoveno minimum 20 a maximum 85 let. To je založeno na historických důkazech, že žádná země ve 20. století nedisponovala střední délkou života kratší než 20 let. Maximální délka života je stanovena na základě skutečnosti, že průměrná délka života se v posledních letech díky neustále se zlepšujícím životním podmínkám a pokroku v medicíně prodloužila a v některých ekonomikách již velmi přiblížila 85 letům (např. Čína, Hongkong). V případě vzdělání se hodnota předpokládaných let školní docházky pohybuje mezi 0 a 18 lety, průměrná hodnota školní docházky pak mezi 0 a 15 lety. Minimum je stanoveno od 0 z důvodu možnosti existence společností i bez formálního vzdělání. Maximum pro předpokládaná léta školní docházky s hodnotou 18 odpovídá ve většině zemí dosažení magisterského titulu. Maximum pro střední roky školní docházky s hodnotou 15 je projektovaným maximem tohoto ukazatele pro rok 2025. Co se týká dimenze životní úrovně, minimální hodnota hrubého národního důchodu (HND) na obyvatele je stanovena na 100 USD a je odůvodněna značným množstvím neměřené obživy a netržní produkce v ekonomikách blízkých minimu, které oficiální údaje nezachycují. Maximum je pak stanoveno na 75 000 dolarů na obyvatele. V současnosti pouze tři země překračují tuto maximální hodnotu a jsou jimi Lichtenštejnsko, Katar a Singapur.

Po definování minimální a maximální hodnoty je třeba vypočítat indexy jednotlivých dimenzí, a to jako podíl rozdílu aktuální a minimální hodnoty a rozdílu maximální a minimální hodnoty v rámci daného indexu (HDR, 2021/2022).

$$\text{Dimension index} = \frac{\text{actual value} - \text{minimum value}}{\text{maximum value} - \text{minimum value}}$$

Zdroj: Human Development Reports, Technical Notes, 2021/2022

Druhým krokem výpočtu je pak agregace těchto tří dimenzionálních indexů vyjádřená jako jejich geometrický průměr (HDR, 2021/2022):

$$HDI = (I_{Health} \cdot I_{Education} \cdot I_{Income})^{1/3}$$

Zdroj: Human Development Reports, Technical Notes, 2021/2022

Hodnota indexu lidského rozvoje se pohybuje mezi 0 a 1. Čím vyšší je lidský rozvoj země, tím vyšší je její hodnota HDI. Zpráva o lidském rozvoji (Human Development Report) za rok 2014 zavedla systém pevných hraničních bodů pro čtyři kategorie úspěchů lidského rozvoje. Hraniční body (COP) jsou hodnoty HDI vypočítané pomocí kvartilů (q) z distribucí dílčích indikátorů zprůměrovaných za období 2004–2013 (HDR, 2021/2022).

$$COP_q = HDI(LE_q, EYS_q, MYS_q, GNIpc_q), q = 1, 2, 3$$

Zdroj: Human Development Reports, Technical Notes, 2021/2022

kde LE ... očekávaná délka života při narození (Life Expectancy),
EYS ... předpokládané roky školní docházky (Expected Years of Schooling),
MYS ... průměrné roky školní docházky (Mean Years of Schooling),
GNI ... hrubý národní důchod (Great National Income)
(HDR, 2021/2022).

Na základě vypočtené hodnoty hraničních bodů se pak státy řadí do čtyř stupňů rozvoje, a to:

- velmi vysoký rozvoj – hodnota 0.800 a více,
- vysoký rozvoj – hodnota mezi 0.700 a 0.799,
- střední rozvoj – hodnota mezi 0.550 a 0.699,
- nízký rozvoj – hodnota pod 0.550.

Přední pozice v žebříčku zemí zaujímají země nejrozvinutější, konec pak uzavírají africké státy, které jsou sužovány válkami či nemocemi (Jurečka, 2017; HDR, 2021/2022).

4 Vlastní práce

V druhé části práce je pozornost nejprve zaměřena na charakteristiku vybraných zemí – České republiky a Chorvatska. Následně jsou zhodnocena teoretická východiska, která byla popsána v první části práce, v rovině praktické. V první řadě je zkoumán vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů ve vybraném sledovaném období mezi lety 2010 až 2020, na který navazuje jejich komparace v rámci vybraných států.

4.1 Charakteristika vybraných zemí

V rámci této kapitoly jsou charakterizovány vybrané země, tedy Česká republika a Chorvatsko. Tato charakteristika slouží k seznámení se se základními informacemi a údaji o jednotlivých státech, jejich vzniku, ekonomické situaci a vztahu k Evropské unii.

4.1.1 Česká republika

Česká republika je zemí ležící v samém „srdci Evropy“. Jedná se o vnitrozemský stát, který svou polohou představuje přirozenou křižovatku hlavních tranzitních koridorů. Nachází se ve střední části Evropy a je obklopena čtyřmi sousedními zeměmi – Polskem na severu, Rakouskem na jihu, Německem na západě a Slovenskem na východě. Rozkládá se na 78 871 km² a podle nejnovějších údajů Českého statistického úřadu z posledního prosincového dne roku 2022 má 10 533 399 obyvatel, hustota zalidnění se rovná 133 obyvatel/km². Hlavním městem je Praha, která je nejdůležitějším hospodářským, politickým i kulturním centrem země. Z hlediska státního zřízení je Česká republika parlamentní demokratickou republikou se stabilním politickým a sociálním prostředím a fungujícím právním systémem, který je založen na nejvyšším správním aktu – Ústavě České republiky (ČSÚ, 2022; Europa.eu, 2023).

Vzniku České republiky jako samostatného státu předcházelo v průběhu 20. století hned několik významných historických událostí, kdy prošla několika státními útvary – od vzniku Československa jako unitárního státu po konci první světové války v roce 1918, přes Protektorát Čechy a Morava po druhé světové válce, součást Sovětského svazu až do roku 1989 a vzniku Československé federace v roce 1990. Samostatným státem se stala 1. ledna 1993, kdy došlo k rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku. Od roku 1999 je členem Severoatlantické aliance (NATO), od roku 2004 členem Evropské unie a od roku 2007 součástí Schengenského prostoru. Je rovněž členem dalších

mezinárodních struktur jako je Organizace spojených národů (OSN), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Světová obchodní organizace, Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Rada Evropy, Evropská celní unie, Evropský hospodářský prostor, Visegrádská skupina a další. Není však součástí eurozóny, neboť si stále udržuje svou oficiální národní měnu – českou korunu (Britannica.com, 2023).

Česká republika je země zaměřená na tržní hospodářství, kde v roce 2020 nejvíce dominovalo odvětví průmyslu (28,1 %), velkoobchodu a maloobchodu, dopravy, ubytování, stravování a pohostinství (17,5 %) a odvětví veřejné správy, obrany, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (16,8 %). V případě zaměření se na český vývoz, nejvíce směřuje do zemí EU, a to 80 % jeho objemu. Konkrétně se jedná o 33 % putujícího do Německa, 8 % na Slovensko a 6 % do Polska. Co se týče zemí mimo EU, směřují 2 % českého vývozu do Spojených států. V případě dovozu pochází 73 % z členských států EU (28 % z Německa, 9 % z Polska a 7 % z Nizozemska) a dalších 13 % ze zemí mimo EU, konkrétně 11 % z Číny a 2 % ze Spojených států a Ruska (Europa.eu, 2023).

4.1.2 Chorvatsko

Chorvatsko neboli Chorvatská republika je evropská země nacházející se v severozápadní části Balkánského poloostrova, přesněji na pobřeží Jadranského moře. Jedná se o malou, avšak geograficky velmi rozmanitou zemi, která sousedí na severu se Slovinskem a Maďarskem, na jihu s Černou Horou, na východě se Srbskem a Bosnou a Hercegovinou a na západě také s Itálií. Chorvatsko se rozkládá na 56 542 km² a plocha jeho teritoriálního moře je 31 067 km², což z Chorvatska činí jednu ze středně velkých evropských zemí. Podle sčítání lidu z roku 2021 má 3 888 529 obyvatel a hustota zalidnění se rovná 68,8 obyvatel/km². Hlavním městem je Záhřeb, který představuje politické, hospodářské, kulturní a vědecké centrum země. Z hlediska politické organizace je parlamentní demokratickou republikou, kde je nejvyšším správním aktem ústava Chorvatské republiky a chorvatský politický systém je založen na principu trojí dělby moci rozdělené na zákonodárnou, výkonnou a soudní moc (Dzs.hr, 2022; Migracije.hr, 2023).

Chorvatsko, které bylo po většinu 20. století součástí Jugoslávie, značně utrpělo rozpadem této federace na počátku 90. let. Muselo vydržet tisíc let cizího vměšování, podmaňování, nájezdů a přímých válek, než bylo uznáno jako samostatný subjekt. Chorvatská republika se stala nezávislým státem dne 25. června 1991 a byla jako taková mezinárodně uznána dne 15. ledna 1992. Od roku 1992 je pak členem Organizace spojených

národů (OSN) a Organizace pro evropskou bezpečnost a spolupráci, od roku 1996 členem Rady Evropy, od roku 2000 Světové obchodní organizace, od roku 2009 Severoatlantické aliance (NATO) a od 1. července 2013 i členem Evropské unie. Od 1. ledna 2023 je i součástí Schengenského prostoru a eurozóny, kdy přijalo euro jako svou měnu namísto dřívější národní měny – chorvatské kuny (Britannica.com, 2023; Migracije.hr, 2023).

Chorvatsko je zaměřeno na tržní hospodářství, kde nejdůležitějšími odvětvími chorvatského hospodářství byly v roce 2020 velkoobchod a maloobchod, doprava, ubytování, stravování a pohostinství (20,1 %), průmysl (19,2 %) a veřejná správa, obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (18,1 %). Co se týká obchodu se zahraničím, 67 % chorvatského vývozu směřuje do zemí EU, konkrétně 13 % do Německa, 12 % do Itálie a 10 % do Slovinska. V případě zemí mimo EU poté směřuje dalších 9 % chorvatského vývozu do Bosny a Hercegoviny a 5 % do Srbska. Mezi důležité vývozy patří paliva, lodě, chemické produkty, potraviny, stroje a textil. Při zaměření se na dovoz pochází 77 % z členských států EU, a to 15 % z Německa, 12 % z Itálie a 11 % ze Slovinska. Co se týká zemí mimo EU pochází 5 % dovozu z Číny a 3 % z Bosny a Hercegoviny. Mezi hlavní dovozy patří také paliva, chemické výrobky a dopravní prostředky. Z uvedeného vyplývá, že Německo, Itálie, Slovinsko a Bosna a Hercegovina jsou z hlediska dovozů a vývozů nejvýznamnějšími chorvatskými obchodními partnery (Europa.eu, 2023).

4.2 Zhodnocení vybraných makroekonomických ukazatelů

Tato kapitola se zabývá zhodnocením vybraných makroekonomických veličin, které byly v první části práce teoreticky popsány. V rámci každého ukazatele je v první řadě posuzován vývoj za každou vybranou zemi zvlášť, a to v jejich domácích měnách, přičemž zdroji dat jsou v tomto případě oficiální databáze národních statistických úřadů. Dále je pozornost zaměřena na sledování vývoje ukazatelů v obou zemích a jejich následné porovnání. Ke komparaci je využíváno údajů dostupných z mezinárodních statistik, jako například z Eurostatu, OECD či World Bank, a to v jednotné měně – eurech. Pro vývoj ukazatelů v jednotlivých zemích i pro jejich komparaci bylo stanoveno období mezi lety 2010 až 2020, které reflektuje vývoj ekonomik obou sledovaných zemí po ekonomické krizi v roce 2008 až do začátku krize způsobené pandemií COVID-19.

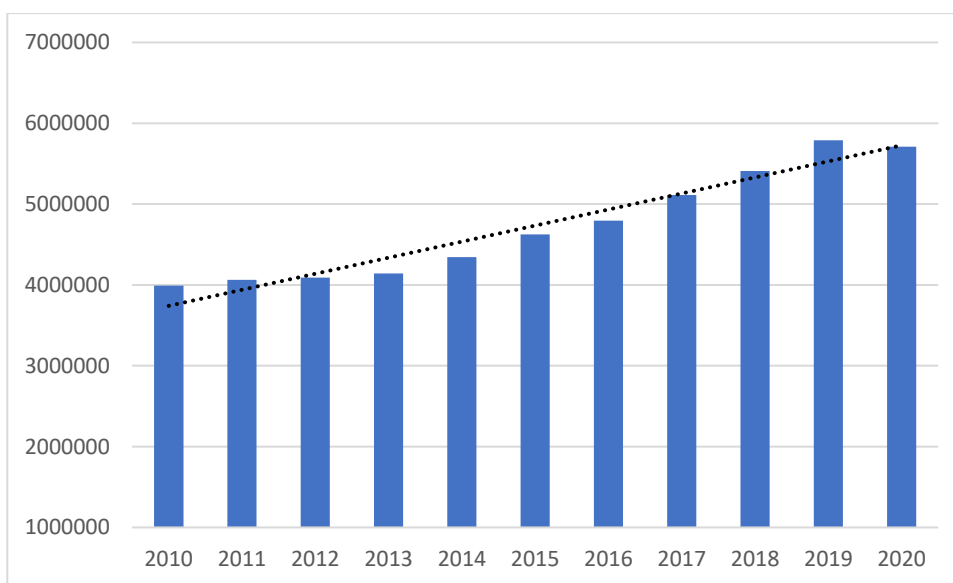
4.2.1 Vývoj HDP v České republice

Hospodářská krize, která naplno udeřila na podzim roku 2008, významně ovlivnila ekonomiky po celém světě a způsobila řadu finančních a ekonomických problémů. Dopady této krize se nejvíce projevíly ve vyspělých ekonomikách, v nichž byly zaznamenávány především hluboké propady HDP. V průběhu roku 2010 se svět začal pomalu vypořádávat s následky této krize, kdy nejpomalejší oživení vykazovala Evropská unie.

Z důvodu členství České republiky v Evropské unii a velké otevřenosti české ekonomiky v rámci světového obchodu měla tato krize nemalý vliv i na ekonomiku ČR. Navzdory tomu se však z krize vymanila relativně dobře, neboť šlo o krizi importovanou a Českou republiku tak nezasáhla celosvětová krize finanční, ale až krize ekonomická. Z tohoto důvodu měla největší dopad na její vnější ekonomické vztahy a největší propad tak vykazoval zahraniční obchod.

Vývoj hrubého domácího produktu České republiky mezi lety 2010 až 2020 znázorňuje Graf č. 1, v rámci kterého je HDP vyjádřen v milionech českých korun.

Graf 1: Vývoj HDP České republiky v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Z Grafu č. 1 je patrné, že hodnoty českého HDP se v prvních sledovaných letech pohybovaly na podobné úrovni. Od roku 2014 je možné zaznamenat rostoucí trend jeho vývoje, a to až do roku 2019, kdy dosáhl nejvyšších hodnot za sledované období. V roce 2020 pak došlo k jeho významnému poklesu.

Výstižnější znázornění vývoje HDP poskytuje Tabulka č. 1 vyjadřující HDP v milionech korun českých a jeho meziroční změny vyjádřené v procentech, které lépe znázorňují dynamiku vývoje HDP ve sledovaném období.

Tabulka 1: Vývoj HDP České republiky a jeho meziroční změny v letech 2010-2020

Rok	HDP v mil. Kč	Roční změna HDP v %
2010	3 992 870	1,0
2011	4 062 323	1,7
2012	4 088 912	0,7
2013	4 142 811	1,3
2014	4 345 766	4,9
2015	4 625 378	6,4
2016	4 796 873	3,7
2017	5 110 743	6,5
2018	5 410 761	5,9
2019	5 791 498	7,0
2020	5 709 131	-1,4

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Navzdory dopadům ekonomické krize je z výše přiložené tabulky patrné, že mezi lety 2010 a 2013 stále docházelo ke konstantnímu růstu absolutní hodnoty HDP, avšak nijak dynamickým tempem. Co se týká počátečního roku 2010, největší vliv na HDP měl zahraniční obchod a tvorba hrubého kapitálu, konkrétně pak čistý vývoz a tvorba zásob. Na růstu se podílely i výdaje na konečnou spotřebu. V následujícím roce 2011 je možné sledovat pokračující trend nedynamického růstu HDP, který byl negativně ovlivněn domácími podmínkami, především pak výdaji na konečnou spotřebu domácností a vládního sektoru. Jediným impulsem růstu v tomto roce, který udržel HDP v kladné hodnotě, byl zahraniční obchod. V roce 2012 je z vývoje HDP možné zaznamenat pokles ekonomiky, který byl způsoben pokračujícím snižováním výdajů na konečnou spotřebu domácností. Pokles těchto výdajů se během roku prohluboval a byl v roce 2012 jedním z nejhlubších v Evropě. Tempu HDP opět pozitivně přispíval pouze výsledek zahraničního obchodu. Recese české ekonomiky pokračovala i v následujícím roce, kdy se na poklesu HDP podílely všechny významné složky poptávky s výjimkou výdajů na konečnou spotřebu vládního sektoru, které v roce 2013 oproti roku předchozímu nepatrně vzrostly. Změnu trendu

zaznamenal také výsledek zahraničního obchodu, který oproti roku 2012 naopak přispěl k poklesu HDP.

Od roku 2013 pak česká ekonomika začala dosahovat velmi dobrých výsledků, což vykazují i zvýšené meziroční změny hrubého domácího produktu. Rok 2014 byl rokem oživení české ekonomiky, kdy došlo k prvnímu výraznému zvýšení HDP a jeho meziroční změny na úrovni 4,9 %. K jeho růstu přispěly všechny hlavní složky domácí poptávky, největší vliv pak zaznamenala složka investic. Pokračujícímu růstu HDP v roce 2015 přispěla především domácí poptávka, v rámci které byly kdy hlavním zdrojem růstu investice a výdaje na konečnou spotřebu domácností. Dynamika ekonomiky v tomto roce byla navíc podpořena několika mimořádnými vlivy – poklesem cen ropy na světovém trhu a dočerpáním finančních prostředků z fondů EU z důvodu končícího programového období 2007–2013. Ve spojení s nimi růstu napomohla také uvolněná měnová a fiskální politika.

Trend hospodářského růstu pokračoval konstantně i v následujících čtyřech letech. V roce 2016 byl tento trend podpořen především rostoucími výdaji domácností na konečnou spotřebu, ale také růstem kladného přebytku bilance zahraničního obchodu, na kterém se projevil i pozitivní ekonomický vývoj nejbližších obchodních partnerů ČR. Pokud je však pozornost zaměřena na meziroční změnu HDP, ta oproti předchozímu roku výrazně klesla na hodnotu 3,7 %. Hlavní příčinou tohoto poklesu byl především meziroční propad investiční aktivity a vysoká srovnávací základna roku 2015, která byla výrazně ovlivněna kombinací jednorázových růstových faktorů, které se však v roce 2016 neopakovaly.

Opětovné zrychlení dynamiky ekonomiky a pozitivního vývoje HDP bylo v roce 2017 dosaženo součinností všech jeho složek, v první polovině roku zejména růstem domácí spotřeby a zahraniční poptávky, v druhé polovině navíc ještě zvýšenou investiční aktivitou. Na růst HDP v roce 2018 měla opět významný vliv domácí poptávka a došlo i k posílení investiční aktivity domácností, nefinančních podniků a vládních institucí. Zejména ke konci roku pak posílila také zahraniční poptávka. Co se týká roku 2019, HDP dosáhl své nejvyšší absolutní hodnoty za celé sledované období ve výši 5 791 498 mil. Kč a nejvyšší meziroční změny na úrovni 7,0 %. Růst HDP v tomto roce byl opět silně podpořen domácí spotřebou, naopak výrazně slabší vliv měla tvorba hrubého kapitálu a bilance zahraničního obchodu.

Jak je patrné z Tabulky č. 1, po nejlepších hodnotách vývoje HDP za sledované období, které byly dosaženy v roce 2019, došlo k rekordnímu propadu HDP v roce 2020, především pak v jeho meziroční změně. Rok 2020 se tak stal prvním rokem ve sledovaném období, který vykazoval pokles absolutní hodnoty HDP a zápornou procentuální meziroční

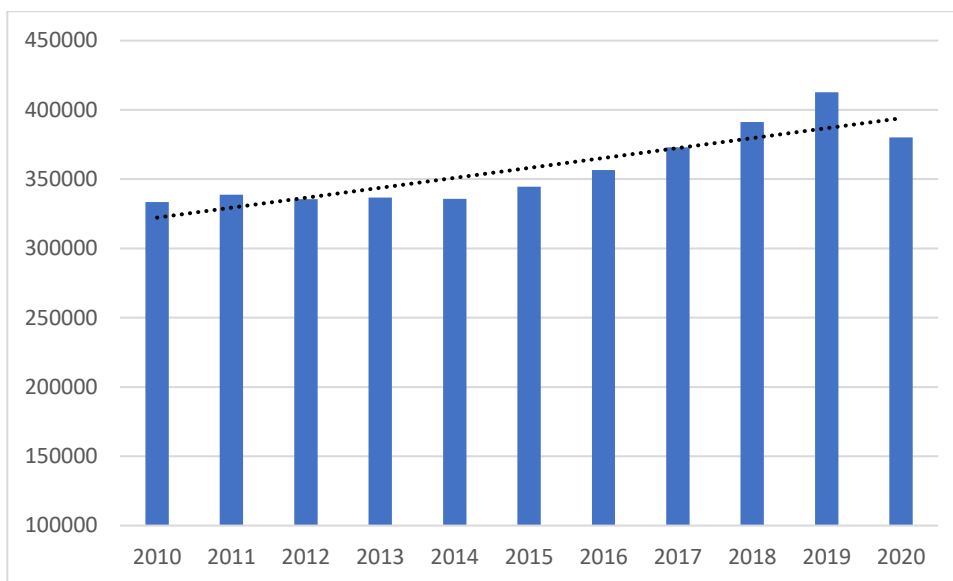
změnu. Příčinou byla začínající krize způsobená pandemií Covid-19, se kterou se nezačala potýkat jen Česká republika, ale celý svět. Z tohoto důvodu byla zavedena řada opatření, jako například uzavření obchodů a služeb, která zapříčinila výrazné omezení ekonomických aktivit a výrazné snížení domácí spotřeby a investic.

4.2.2 Vývoj HDP v Chorvatsku

Ve srovnání se členy Evropské unie bylo Chorvatsko jedním ze států, které byly nejvíce postiženy světovou hospodářskou krizí v roce 2008. Pokles či zpomalení růstu HDP vykazovaly i ostatní ekonomiky v rámci EU, avšak v rámci chorvatské ekonomiky byly tyto negativní trendy výraznější a dlouhodobější. To bylo způsobeno především špatnými základy hospodářského růstu, který byl vybudován za posledních dvacet let a který byl založen na spotřebě a investicích do neobchodovatelných sektorů založených na dováženém zboží.

Z důvodu snižujícího se disponibilního důchodu docházelo ke snižování disponibilních prostředků a tím klesal i sklon k utrácení (spotřebě). To se projevilo poklesem výroby a investice (veřejné i soukromé). Spolu s poklesem domácí poptávky vlivem globálního dopadu krize klesá i zahraniční poptávka. V Chorvatsku měl na pokles HDP po celosvětové krizi největší vliv vývoz zboží a služeb, následovaný osobní spotřebou a investicemi do fixního kapitálu. Všechny kategorie se v počátečních sledovaných letech do určité míry zotavily, nicméně na opětovné zvýšení celkové poptávky to nestačilo, což je možné sledovat i v následujícím Grafu č. 2.

Graf 2: Vývoj HDP Chorvatska v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. kuna)

Zdroj: DZS, vlastní zpracování

Z Grafu č. 2, který znázorňuje vývoj HDP v Chorvatsku po hospodářské krizi až do roku 2020, je patrné, že vývoj HDP vykazoval především v první polovině sledovaných let nedynamický, z části až klesající trend. K obratu tohoto trendu došlo až v roce 2015, od kterého měl trend vývoje HDP rostoucí charakter. K dalšímu obratu pak došlo v roce 2020, kdy došlo k výraznému poklesu HDP. Lepší znázornění vývoje představuje Tabulka č. 2, která kromě HDP v milionech kuna zobrazuje i jeho procentuální meziroční změny.

Tabulka 2: Vývoj HDP Chorvatska a jeho meziroční změny v letech 2010-2020

Rok	HDP v mil. kuna	Roční změna HDP v %
2010	333 576	-0,3
2011	338 846	1,6
2012	335 627	-0,9
2013	336 771	0,3
2014	335 831	-0,3
2015	344 580	2,6
2016	356 617	3,5
2017	373 080	4,6
2018	391 289	4,9
2019	412 770	5,5
2020	380 123	-7,9

Zdroj: DZS, vlastní zpracování

Z Tabulky č. 2 je patrné, že ani přes stále slabší dynamiku poklesu ekonomické aktivity a poklesu HDP v letech 2010 až 2014 však krize chorvatské ekonomiky neustupuje. V roce 2014 se navíc prohloubila z důvodu pokračování začarovaného kruhu nízké (zejména domácí) agregátní poptávky a nabídky, což v konečném důsledku vyústilo v pokles hrubého domácího produktu na jednu z nejnižších úrovní za sledované období.

Z recese se začala chorvatská ekonomika zotavovat v roce 2015, který je prvním sledovaným rokem pozitivního růstu od doby celosvětové krize v roce 2008 a od něhož je možné sledovat konstantní růst HDP. V roce 2016 pokračoval růst soukromé spotřeby a oživení investic podněcené absorpcí fondů EU. Růst HDP pokračoval i v roce 2017, a to hlavně díky rostoucí vnitřní poptávce. Rok 2018 taktéž vykazoval růst HDP, avšak ve srovnání s předchozím rokem pomalejším tempem. Domácí poptávka rostla dynamičtěji než v přechodných letech, zatímco růst zahraniční poptávky byl pomalejší.

Po zrychlení růstu v roce 2019 a obecně po řadě pozitivních trendů v předchozích letech však byla chorvatská ekonomika těžce zasažena krizí související s pandemií Covid-19, kdy HDP prudce kleslo ze 412 770 milionů kuna v roce 2019 na 380 123 milionů kuna v roce 2020. Z Tabulky č. 2 je patrné, že v roce 2020 šlo o nejhorší meziroční změnu HDP za celé sledované období, kdy její hodnota vykazovala -7,9 %. Jako i další země bylo Chorvatsko nejvíce postiženo sníženým exportem služeb, konkrétně pak sníženými příjmy z cestovního ruchu.

4.2.3 Komparace vývoje HDP v České republice a Chorvatsku

Prvním ukazatelem porovnávaným v rámci vybraných zemích je hrubý domácí produkt v běžných tržních cenách. Jak je možné vyčíst z Tabulky č. 3, v rámci které je HDP uvedeno v milionech euro, ekonomika České republiky je z hlediska absolutních čísel daleko výraznější než ekonomika Chorvatska. HDP České republiky v průběhu let dosahovalo více jak trojnásobných, v závěru sledovaných let dokonce více jak čtyřnásobných, hodnot v milionech euro než HDP Chorvatska.

V České republice na počátku sledovaného období, konkrétně v letech 2010 a 2011, HDP rostlo, od roku 2012 je však možné sledovat postupný pokles hodnot až do roku 2014. V letech 2015-2019 docházelo k opětovnému a velmi výraznému růstu HDP. Oproti tomu v Chorvatsku dochází k postupnému poklesu hodnot již od roku 2010 až do roku 2014. V roce 2015 až 2019 docházelo k nepřetržitému růstu, stejně tak jako tomu bylo u HDP České republiky. Nejnižší hodnoty v rámci obou sledovaných zemích vykazuje rok 2014,

svého maxima poté obě země shodně dosáhly v roce 2019 – v České republice na úrovni 225 613,5 milionů euro, v Chorvatsku na úrovni 55 644,4 milionů euro. V roce 2020 je u obou sledovaných zemích možné shodně sledovat pokles hodnot HDP, a to z důvodu začínající krize způsobené pandemií COVID-19.

Tabulka 3: HDP v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. EUR)

Rok	Česká republika	Chorvatsko
2010	157 920,8	45 763,6
2011	165 202,2	45 549,9
2012	162 587,5	44 621,2
2013	159 461,5	44 437,1
2014	157 821,3	43 989,1
2015	169 558,2	45 257,9
2016	177 438,5	47 338,7
2017	194 132,9	49 985,9
2018	210 970,5	52 747,2
2019	225 613,5	55 644,4
2020	215 805,4	50 424,9

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Výše uvedený ukazatel HDP v milionech euro však není zcela relevantním a relativním ukazatelem pro porovnávání ekonomické výkonnosti vybraných zemí, a to z hlediska jejich rozdílné velikosti a objemu ekonomik. Pro takové porovnání je pak vhodné využít ukazatele HDP přepočteného na jednoho obyvatele vyjádřeného buď v běžných tržních cenách v eurech nebo ve standardu kupní síly (PPS).

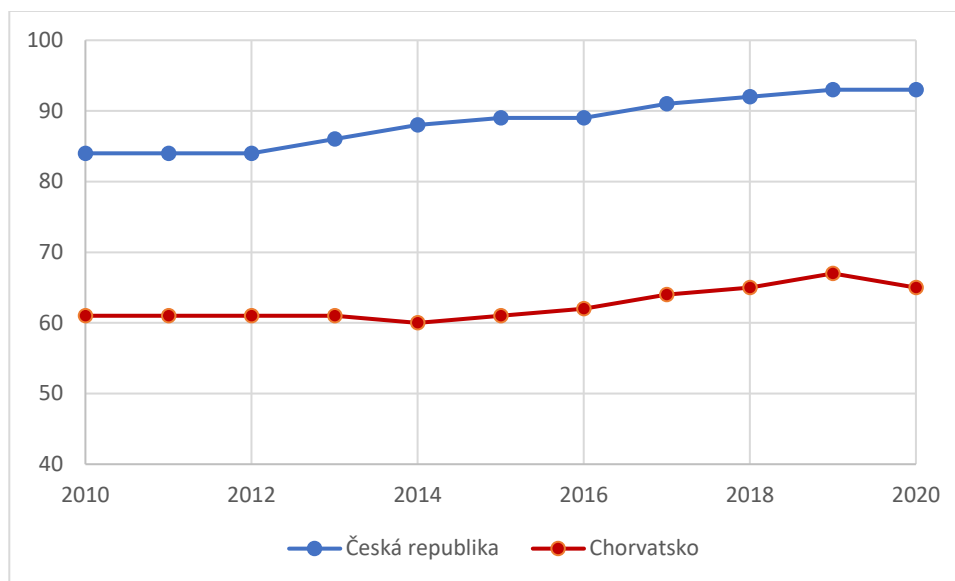
Tabulka 4: HDP/obyvatel v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v EUR)

Rok	Česká republika	Chorvatsko
2010	15 020	10 650
2011	15 740	10 640
2012	15 470	10 450
2013	15 170	10 440
2014	15 000	10 380
2015	16 080	10 760
2016	16 790	11 350
2017	18 330	12 100
2018	19 850	12 890
2019	21 150	13 680
2020	20 170	12 460

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

V případě zaměření se na HDP přepočteného na obyvatele vyjádřeného v eurech, jehož vývoj v obou zemích znázorňuje Tabulka č. 4, je stále možné sledovat určitý rozdíl v hodnotách porovnávaných zemí, avšak se již nejedná o tak markantní rozdíl, jako tomu bylo u předchozích sledovaných absolutních hodnot HDP vyjádřených v milionech euro. Co se týká vývoje hodnot HDP na obyvatele, vykazuje totožnou tendenci jako vývoj HDP v milionech euro vyjádřený v Tabulce č. 3. To znamená, že v České republice v prvních dvou sledovaných letech došlo k růstu, poté mezi lety 2012 a 2014 k poklesu a od roku 2015 až do roku 2019 k opětovnému růstu hodnot HDP na obyvatele. V Chorvatsku docházelo k poklesu hodnot od roku 2010 až do roku 2014, mezi lety 2015 a 2019 pak docházelo k růstu. U obou sledovaných zemí je i z hlediska tohoto ukazatele možné sledovat pokles hodnot v roce 2020. Nejnižší hodnoty též shodně vykazuje rok 2014 a nejvyšší hodnoty rok 2019, a to 21 150 EUR/obyvatele v České republice a 13 680 EUR/obyvatele v Chorvatsku.

Graf 3: HDP/obyvatel v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 ve standardu kupní síly (PPS EU27 2020=100)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 3 je patrné, že hodnota ukazatele HDP na obyvatele ve standardu kupní síly se v Chorvatsku v letech 2010 až 2015 držela na stejné hodnotě, s výjimkou roku 2014, kdy klesla na hodnotu 60 PPS. Od roku 2015 tato hodnota rostla, a to až do roku 2019, kdy dosáhla nejvyšší hodnoty 67 PPS v rámci sledovaného období. V případě České republiky se hodnota držela na stejné úrovni od roku 2010 do roku 2012, od té doby pak docházelo k jejímu postupnému růstu až do posledního sledovaného roku, kdy vykazovala hodnotu 93 PPS.

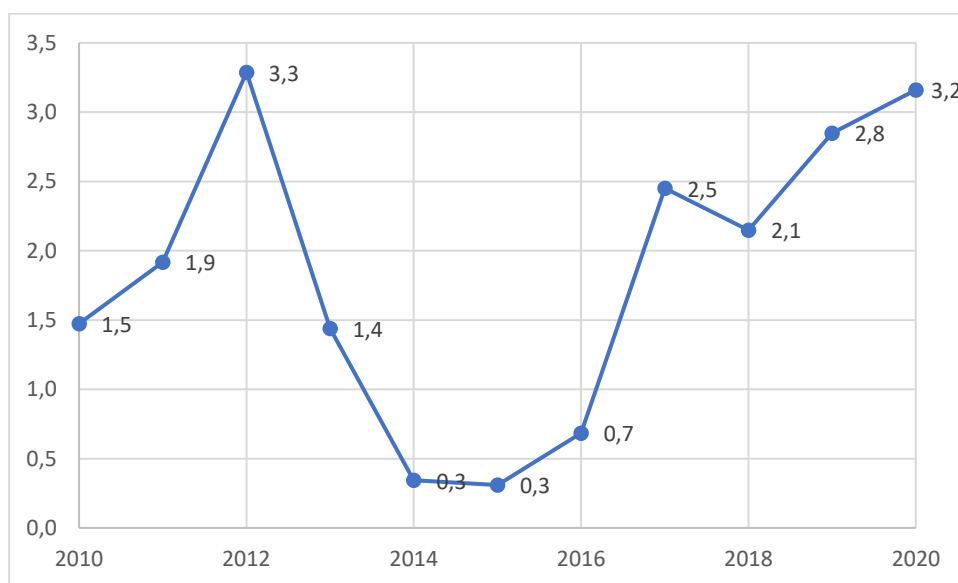
HDP na obyvatele ve standardech kupní síly eliminuje rozdíly cenových hladin v jednotlivých zemích a jeho sledováním je možné určit, jak si vybrané země „vedou“ mezi sebou a v porovnání s průměrem Evropské unie. Vzhledem ke skutečnosti, že byl průměr objemového indexu HDP na obyvatele ve standardech kupní síly nastavený na úrovni hodnoty 100 PPS, obě sledované země se tak v rámci tohoto ukazatele v průběhu celého sledovaného období nacházely pod průměrem EU. Česká republika se k tomuto průměru však blížila o dost více než Chorvatsko.

Z výše uvedeného je tak možné sledovat, že Chorvatsko z hlediska vybraných sledovaných ukazatelů HDP na obyvatele v eurech i standardu kupní síly zaostává za Českou republikou, která si z hlediska těchto ukazatelů vede o mnoho lépe.

4.2.4 Vývoj inflace v České republice

Prvním ukazatelem v souvislosti s cenovou hladinou je míra inflace vyjadřující změnu této hladiny oproti předchozímu období. Rostoucí poptávka v globálním pokrizovém oživení ovlivnila prudký růst cen komodit na světových trzích. V porovnání s Evropskou unií však byla spotřebitelská inflace v České republice nižší, pohyb cen odrážel cyklický vývoj ekonomiky jen v menší míře, a tím pádem růst HDP nebyl doprovázen nijak výrazným růstem cen. Vývoj tohoto růstu v letech 2010-2020 je možné sledovat v Grafu č. 4.

Graf 4: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v České republice v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: World Bank, vlastní zpracování

Z Grafu č. 4 je zřejmé, že spotřebitelské ceny v roce 2010 rostly vzhledem k pokrizovému období jen mírně, což ovlivnilo průměrnou míru inflace, která se v tomto roce pohybovala ve výši 1,5 %. Jejich růst zejména od druhé poloviny roku zvyšovaly ceny potravin a koncem roku také prudký růst cen pohonných hmot. V následujícím roce se spotřebitelské ceny zvýšily o 1,9 %, což představuje relativně nízkou hodnotu navzdory výraznému zdražení potravin, bydlení a dopravy. Oproti roku 2010 podstatně rychleji rostly ceny zboží a služeb, které jsou pro spotřebitele nezbytné, což se zčásti kompenzovalo poklesem cen položek, jejichž spotřeba není každodenní. Na snížení úhrnné cenové hladiny měl také vliv nepříznivý vývoj cen v rámci zahraničního obchodu, který i přes výrazný růst výrobních cen v průmyslu a zemědělství způsobil zesílení spotřebitelské inflace. Rok 2012 představoval opětovný nárůst cenové hladiny v celé ekonomice a výrazné zvýšení míry

spotřebitelské inflace o 3,3 %, a to zejména díky růstu cen váhově nejvýznamnějších složek spotřeby (hlavně cen potravin a nákladů na bydlení) a významnému vlivu administrativních cen. Cenový vývoj společně s nízkou valorizací důchodů a nízkým růstem mezd vedly k úsporným strategiím domácností, které měly vliv na útlum jejich spotřebního chování.

K významnému snižování tempa růstu cen v roce 2013 významně přispíval deflační charakter importů ze zahraničí (zejména pak cen energií), který byl způsoben významnějším zvýšením cen exportu než importu, a míra inflace tak v tomto roce dosáhla 1,4 %. Zpomalování růstu cen v České republice však nebylo nijak mimořádné, tempo růstu cen v rámci EU zpomalovalo dokonce ještě rychleji. Pokles meziročního růstu cen bylo ovlivněno slabou poptávkou napříč celou Evropou. V roce 2014 a 2015 dosáhla míra inflace nejnižších hodnot za celé sledované období, což bylo způsobeno především dlouhodobou dezinflací v eurozóně, která do ČR prosakovala skrze ceny dovozu. Klíčovým faktorem v roce 2015 byl také pokles cen ropy na světovém komoditním trhu, který se promítal i do spotřebitelských cen a cen průmyslových výrobců v následujícím roce. Cenový vývoj v roce 2016 byl ovlivněn i vývojem cen výrobků a služeb spotřebovaných domácnostmi, které začaly růst především v druhé polovině roku. Z důvodu zmírněného poklesu cen importovaného zboží také skončilo období importovaných deflačních tlaků.

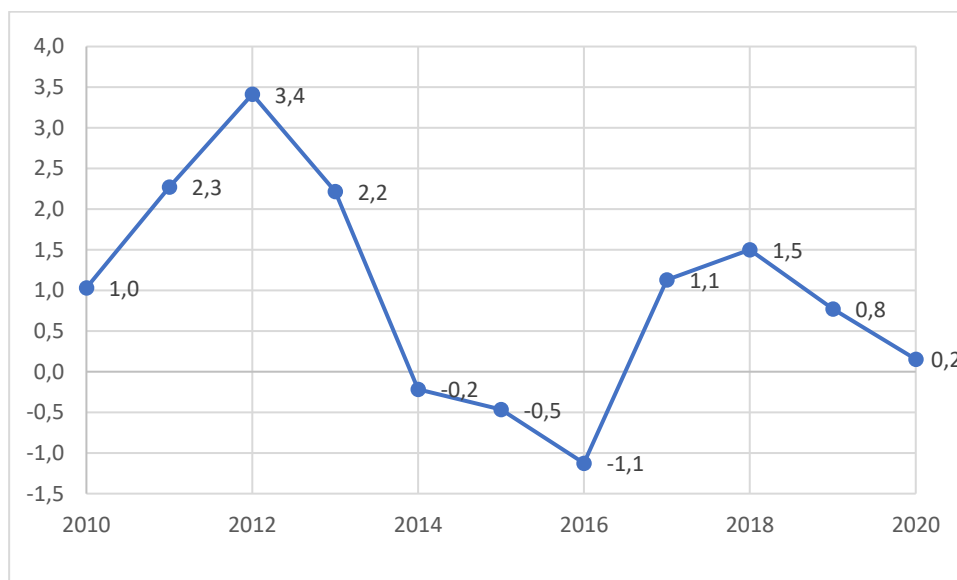
Prudké zrychlení inflace lze zaznamenat v roce 2017, které bylo z počátku roku ovlivněno výrazným zvýšením cen dopravy, ve zbytku roku pak zejména růst cen potravin. V průběhu roku zrychloval i růst cen bydlení. V roce 2018 růst spotřebitelských cen pokračoval, klíčový vliv měly ceny bydlení a energií a z důvodu zvýšení cen ropy i vyšší náklady na provoz dopravních prostředků. Silná dynamika cen bydlení a energií se promítala i v roce 2019, kdy se cenová hladina zvýšila o 2,8 %. K posílení celkového tempa přispěly též ceny potravin. Rok 2020 zaznamenal velmi silný růst celkové cenové hladiny o 3,2 %, kdy výrazně rostly ceny spotřeby i kapitálových statků. Spotřebitelské ceny rostly zejména pod vlivem potravin a nealkoholických nápojů, alkoholu a tabáku a bydlení a energií. Ekonomická situace spojená s počínající pandemickou krizí se projevila také u některých služeb, u kterých došlo k výraznému zrychlení růstu cen.

4.2.5 Vývoj inflace v Chorvatsku

Jak je možné sledovat z níže přiloženého Grafu č. 5, který znázorňuje vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v letech 2010-2020, rok 2011 v Chorvatsku představoval výrazný nárůst úrovně inflace z 1 % v roce 2010 na 2,3 %. To bylo způsobeno hlavně

zvýšením cen ropných derivátů, které v tomto roce generovaly téměř 40 % průměrné roční inflace. Dalším důvodem byl prudký růst světových cen potravin způsobený globálními cenovými pohyby zemědělských surovin na světových komoditních burzách.

Graf 5: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: World Bank, vlastní zpracování

Prudké zvýšení inflace o 3,4 % v roce 2012 bylo způsobeno především nepopulárními rozhodnutími o zvýšení administrativních cen a zvýšení obecné sazby DPH. Ta byla odložena z důvodu parlamentních voleb v roce 2011 a byla přijata až s nástupem nového mandátu poslanců. Důsledky těchto rozhodnutí vyvolaly v roce 2012, částečně i v roce 2013, zásadní inflační tlaky. Se zvýšením sazby DPH a následnými správními rozhodnutími tak výrazně vzrostly ceny komunálních služeb, vody, elektřiny a plynu, tedy nákladů spojených s bydlením, které v porovnání s členskými zeměmi EU rostly více než dvakrát rychleji. Dalším významným zdrojem růstu spotřebitelských cen byly ceny potravin, které rostly především pod vlivem špatných agrometeorologických podmínek a v menší míře také pod vlivem zvýšení sazby DPH. Vzhledem k tomu, že Chorvatsko má hned po Rumunsku druhou největší váhu cen potravin v indexu spotřebitelských cen, význam růstu cen potravin v celkové inflaci je mnohem větší než v jiných zemích.

Rok 2014 byl prvním deflačním rokem v historii chorvatské ekonomiky, kdy nejvýznamnějším deflačním impulsem byly klesající ceny potravin. Na konci roku se pak objevil další významný deflační impuls týkající se cen ropy, které začaly ve druhé polovině roku klesat na světovém trhu. Tyto deflační impulsy se projevily i v následujícím roce,

který se stal druhým deflačním rokem v řadě. Přestože ceny ropy mají nejsilnější přímý vliv, dovozní deflační impuls byl ve skutečnosti generován z cen širšího spektra surovin včetně potravin jako velmi důležitého prvku indexu spotřebitelských cen. Rok 2016 se pak stal třetím deflačním rokem v řadě, kdy došlo k největšímu poklesu cen, konkrétně deflaci na úrovni 1,1 %.

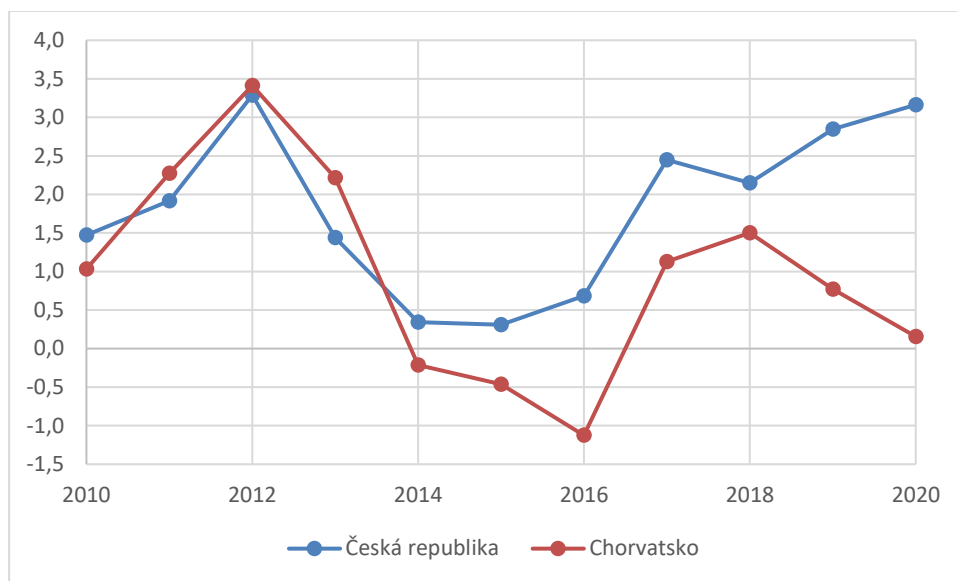
Po většinu roku 2016 převládaly deflační tlaky, avšak k jeho konci se začaly projevovat změny trendu spotřebitelských cen. Rok 2017 byl tak rokem změn, kdy obecná cenová hladina začala růst a po třech deflačních letech bylo opět dosaženo inflace, a to na úrovni 1,1 %. Důvodem bylo zotavení světových cen ropy a potravin, které začaly meziročně narůstat a které tak ovlivnily dovozní část inflace. Domácí část inflace pak nejvíce ovlivnily daňové změny. Na jedné straně se se změnami ve zdanění příjmů projevil vyšší disponibilní příjem obyvatel pro osobní spotřebu a na druhé straně snížená sazba DPH na elektřinu snížila náklady na bydlení. K inflačním tlakům přispěla i zvýšená sazba DPH na stravovací služby, která byla restaurátéry přenášena na konečného spotřebitele. V roce 2018 pokračoval růst úrovně inflace, na kterou měly největší vliv rostoucí ceny energií podílející se na meziroční inflaci téměř 50 %. Dovozní část inflace pak ovlivnil růst cen ropy na světovém trhu. I přes tyto tlaky inflace zůstala i v tomto roce na relativně nízké úrovni.

Trend inflace pokračoval i v roce 2019, v němž však došlo k jejímu poklesu. Tento pokles pak pokračoval i v následujícím roce. V roce 2020 byl po většinu roku patrný deflační trend spotřebitelských cen a úroveň inflace tak dosáhla 0,1 %. Tento trend pramenil především z cen ropných derivátů, kdy se pokles světových cen ropy promítl i na domácí trh, zatímco inflační tlaky pramenily z cen potravin a služeb. I přes mimořádné okolnosti pramenící ze začínající krize a rostoucí ceny potravin a služeb nedošlo k prudkému poklesu osobní spotřeby, pouze k jejímu zpomalení. Zpomalení poptávky totiž nesouviselo s disponibilním příjmem, ale s fyzickým omezením spotřeby (například z důvodu zákazu provozu některých prodejen po začátku krize, omezení počtu zákazníků a zdravotního hlediska) a nízkou mírou spotřebitelského optimismu, kdy kvůli nejisté budoucnosti panovaly větší tendence spořit než utrácet.

4.2.6 Komparace vývoje inflace v České republice a Chorvatsku

Vývoj inflace v České republice a v Chorvatsku je porovnáván z hlediska ukazatele míry inflace ve spotřebitelských cenách a jeho vývoj ve sledovaném období mezi lety 2010 a 2020 je znázorněn v Grafu č. 6.

Graf 6: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: World Bank, vlastní zpracování

Z výše uvedeného Grafu č. 6 je patrné, že ani v jedné ze sledovaných zemí nebyl vývoj inflace nikterak stálý a v průběhu sledovaného období docházelo k výraznému proměňování jejich hodnot. Česká republika i Chorvatsko se v počátečních letech díky následkům ekonomické krize potýkalo se značným zvýšením inflace a trend jejího vývoje byl v obou zemích shodný. V roce 2012 obě země vykazovaly téměř shodnou míru inflace, která se od tohoto roku začala výrazně snižovat. Shodný trend vývoje inflace v obou zemích je možné sledovat i v následujících letech, kdy docházelo k jejímu poklesu. V Chorvatsku tento pokles pokračoval i nadále, kdy míra inflace v této zemi byla značně nižší než míra inflace České republiky. V důsledku tohoto poklesu se hodnota míry inflace v Chorvatsku dostala v roce 2016 na své minimum -1,1 %. Od tohoto roku však začala výrazně stoupat a už v následujícím roce vykazovala o 2,2 % vyšší hodnotu. Oproti tomu v České republice se míra inflace zvyšovala již od roku 2014 a v roce 2017 vzrostla podobně výrazným tempem jako tomu bylo v Chorvatsku. Od roku 2017 se trend vývoje ve sledovaných zemích znovu odlišil, přičemž v České republice došlo k poklesu inflace a v Chorvatsku k jejímu růstu. V roce 2018 se tak hodnoty míry inflace za jednotlivé země naposledy přiblížily a od tohoto roku je možné sledovat jejich výrazné vzdálení. Odlišný trend vývoje míry inflace v jednotlivých zemích za poslední sledované roky nabíral na intenzitě, a to až do roku 2020, kdy se míra inflace v České republice vyšplhala na hodnotu 3,2 %, zatímco v Chorvatsku klesla na 0,2 %.

4.2.7 Vývoj nezaměstnanosti v České republice

Dalším makroekonomickým ukazatelem, který se pojí s trhem práce a který spolu s inflací představuje jeden z největších makroekonomických a sociálních problémů, je obecná míra nezaměstnanosti. Pro statistické účely se však kromě údajů o nezaměstnanosti využívají i údaje o zaměstnanosti či tempu ekonomické aktivity. Z důvodu lepšího znázornění vývoje na trhu práce tak byla do následující Tabulky č. 5 znázorňující vývoj nezaměstnanosti v České republice mezi lety 2010 a 2020 zahrnuta i míra zaměstnanosti.

Tabulka 5: Vývoj nezaměstnanosti a zaměstnanosti v České republice v letech 2010-2020 (v %)

Rok	Míra nezaměstnanosti	Míra zaměstnanosti
2010	7,4	65,0
2011	6,8	65,7
2012	7,0	66,5
2013	7,0	67,7
2014	6,2	69,0
2015	5,1	70,2
2016	4,0	72,0
2017	2,9	73,6
2018	2,3	74,8
2019	2,1	75,1
2020	2,6	74,4

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Dopady ekonomické krize znamenaly nepříliš příznivý vývoj napříč celou ekonomikou a ani trh práce není výjimkou. Jak je patrné z výše uvedené Tabulky č. 5, obecná míra nezaměstnanosti v prvním pokrizovém roce 2010 dosáhla 7,4 % a míra zaměstnanosti se pohybovala na úrovni 65,0 %, což z nich činí nejméně příznivé hodnoty za celé sledované období. K oživení trhu práce nepatrně došlo v následujícím roce, ve kterém však stále přetrvávaly strukturální problémy a nesoulad nabídky volných pracovních míst s poptávkou. Navzdory těmto problémům však došlo ke snížení obecné míry nezaměstnanosti na 6,8 %, která je v evropském srovnání považována za příznivou hodnotu, a ke zvýšení míry zaměstnanosti na 65,7 %. V roce 2012 zaznamenal český trh práce jak růst nezaměstnanosti, tak zaměstnanosti. I přes fakt, že se ekonomika v tomto roce podle vývoje HDP nacházela v recesi, míra zaměstnanosti konstantně rostla. To souviselo s využíváním jiných typů pracovních vztahů, jako jsou částečné úvazky, práce na dohody apod. Zároveň došlo

ke zvýšení obecné míry nezaměstnanosti, která však oproti EU a eurozóně stále zůstala nižší. Opatrnost firem v najímání nových stálých pracovníků přetrvávala i v roce 2013, kdy pokračovalo intenzivní využívání zmíněných forem pracovních úvazků. Tím došlo k nárůstu počtu zaměstnanců, které napomohlo k dalšímu růstu celkové zaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti v tomto roce stagnovala. Obnovení růstu ekonomiky v roce 2014 se projevilo růstem zaměstnanosti a souběžným poklesem míry nezaměstnanosti, což bylo ovlivněno zejména umístěním ekonomicky neaktivních osob na trhu práce. Na zvýšení míry zaměstnanosti v roce 2015 se promítl jak svižný růst ekonomiky, tak i demografické vlivy způsobené zvyšujícím se věkem odchodu do důchodu a větší participací na terciárním vzdělávání. Co se týká obecné míry nezaměstnanosti, ta se v tomto roce opět snížila a to na úroveň 5,1 %. Situace na trhu práce se zlepšovala i v následujícím roce, ve kterém je možné zaznamenat pokračující trend zvyšování míry zaměstnanosti a snižování míry nezaměstnanosti. Meziroční růst zaměstnanosti byl posilován dobře ukotveným ekonomickým růstem, snížení nezaměstnanosti pak napomohla především redukce počtu dlouhodobě nezaměstnaných osob. V průběhu roku 2017 lze sledovat pokračující příznivé tendence z předchozích let, a to u zaměstnanosti i nezaměstnanosti. V případě zaměstnanosti se na jedné straně projevil vliv hospodářského cyklu a příliv pracovní síly ze zahraničí, na straně druhé posun ve věkové skladbě obyvatelstva a pravidelné zvyšování věku odchodu do důchodu. K růstu zaměstnanosti významně přispěl také vyšší počet podnikajících osob a čistý přítok z nezaměstnanosti. Co se týká redukce míry nezaměstnanosti, jako v přechodném roce její tempo nepolevovalo zásluhou příznivého vývoje u dlouhodobě nezaměstnaných. V roce 2018 přispělo k meziročnímu růstu zaměstnanosti především vyšší zapojení ekonomicky neaktivních osob a zahraniční migrace. Obecná míra nezaměstnanosti během roku stále klesala, avšak oproti předchozím letem už ne tak výrazným tempem. I přes to zůstala Česká republika zemí s nejnižší nezaměstnaností mezi státy EU. V roce 2019 vykazovala zaměstnanost i nezaměstnanost nejlepší hodnoty v rámci sledovaného období. Míra zaměstnanosti vyšplhala na 75,1 %, míra nezaměstnanosti dosáhla své nejnižší hodnoty na úrovni 2,1 %. Ekonomický pokles v roce 2020 měl vliv i na trh práce, kdy došlo k poklesu zaměstnanosti o 1,5 %. K tomu výrazně přispěl zpracovatelský průmysl a zejména pak propad zaměstnanosti v segmentu obchodu, dopravy, ubytování a pohostinství. Tento výsledek odrážel dopady jarní i podzimní vlny protipandemických opatření, při nichž došlo k uzavření podniků i celých odvětví. Obecná míra zaměstnanosti rostla jen mírně, proti

jejímu vyššímu růstu působily vládní stabilizační programy, v některých regionech také pestrá nabídka sektoru služeb či postupné oživení průmyslu.

4.2.8 Vývoj nezaměstnanosti v Chorvatsku

Nepříznivá ekonomická situace vyvolaná celosvětovou krizí v roce 2008 měla velmi negativní dopad na trh práce, kdy zapříčinila výrazný nárůst počtu nezaměstnaných osob.

Tabulka 6: Vývoj nezaměstnanosti a zaměstnanosti v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)

Rok	Míra nezaměstnanosti	Míra zaměstnanosti
2010	11,9	54,0
2011	14,0	52,4
2012	16,3	53,5
2013	17,5	52,5
2014	17,5	54,6
2015	16,4	56,0
2016	13,3	56,9
2017	11,3	58,9
2018	8,5	60,6
2019	6,7	62,1
2020	7,6	62,0

Zdroj: DZS, vlastní zpracování

Tuto situaci je možné z Tabulky č. 6 sledovat i v případě Chorvatska, kdy od prvního sledovaného roku docházelo k velmi výraznému meziročnímu nárůstu obecné míry nezaměstnanosti, a tento trend pokračoval až do roku 2013. V průběhu těchto let došlo k útlumu celkové ekonomické aktivity, tím i ke snížení počtu zaměstnaných osob a zániku desítek tisíc pracovních míst.

Pokles nezaměstnanosti se začal projevovat až v průběhu roku 2014, konkrétně v jeho druhé polovině, avšak tento pokles se v hodnotách projevil až v následující roce 2015, kdy obecná míra nezaměstnanosti klesla na 16,4 %. Jedním z důvodů tohoto poklesu byl typický nárůst zaměstnanosti v letních měsících, nicméně k tomuto poklesu též přispěla opatření na podporu zaměstnanosti mládeže či podniknuté kroky v boji proti nehlášené práci. Trh práce v průběhu těchto let začal vykazovat určitý pozitivní vývoj, avšak obecná míra nezaměstnanosti stále zůstává velmi vysoká. V roce 2016 snižování nezaměstnanosti pokračovalo, obecná míra nezaměstnanosti prudce klesla na 13,3 %. Toto snížení bylo

způsobeno tvorbou pracovních míst, avšak větší podíl na tomto snižování způsobil úbytek (již tak nízké) pracovní síly. To bylo především vyvoláno nepříznivou demografickou dynamikou a čistým migračním odlivem. Z velké části se jedná o ekonomickou migraci, která byla způsobena vstupem Chorvatska do Evropské unie v roce 2013, kdy se jeho občanům otevřely další možnosti práce. V kombinaci s vleklým slabým růstem produktivity to znamenalo, že růstový potenciál Chorvatska zůstával nízký, což zvyšovalo rizika související s nerovnováhou. Zmíněné trendy pokračovaly i v následujících letech, což zapříčinilo zpomalení oživení trhu práce. Nezaměstnanost sice rychle klesala, ale na druhé straně docházelo k pomalému obnovování zaměstnanosti, poklesu počtu obyvatel v produktivním věku, přibývalo důchodců a stále výraznějším problémem byl nedostatek pracovních sil v určitých odvětvích. I když je růst zaměstnanosti jistě pozitivním údajem pro trh práce, jeho dynamika je v kontextu víceletého poklesu v předchozím období a dynamickému růstu poptávky po práci mírná.

Postupné oživení trhu práce, jakožto i zmíněné strukturální problémy, pokračovaly i v letech 2018 a 2019. Nezaměstnanost nadále klesala dynamičtěji než růst zaměstnaných, nadále klesal počet obyvatel v produktivním věku a rostl počet důchodců. I přes všechny zmíněné strukturální problémy, které z trhu práce činí limitující faktor pro dynamičtější ekonomický růst, však obecná míra nezaměstnanosti v roce 2019 dosáhla svého minima, a to hodnoty 6,7 %. I přes toto výrazné snížení však stále patří k nejvyšším mírám v EU.

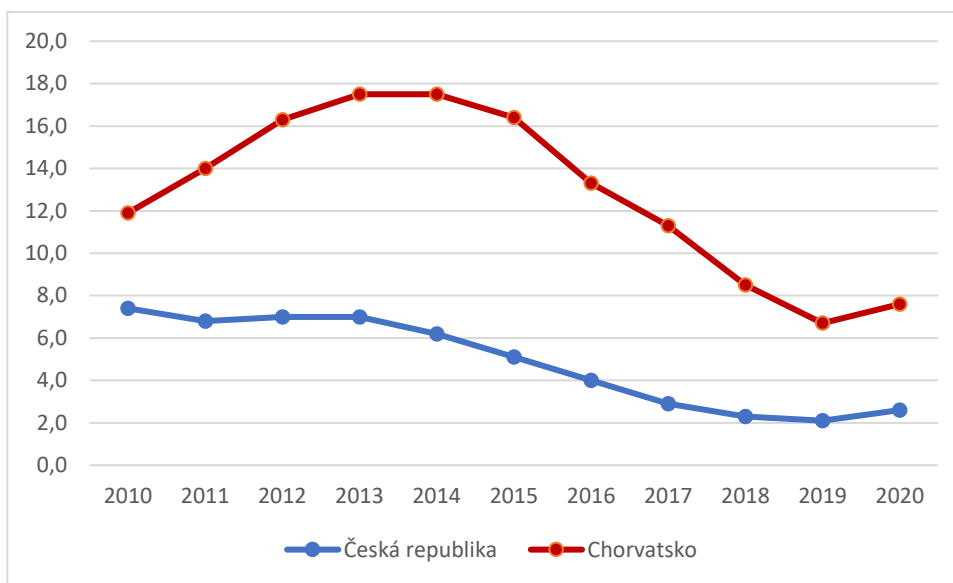
Po začátku krize spojené s pandemií Covid-19 v roce 2020 opět došlo k mírnému růstu obecné míry nezaměstnanosti na hodnotu 7,6 %, avšak díky vládou zavedené politice zachování pracovních míst, pro kterou se rozhodly i všechny ostatní členské státy EU, nedošlo k tak velkému narušení trhu práce. I přes silný pokles poptávky po práci (od dubna do června a zejména pak v letních měsících) a slabou nabídku pracovních míst některá hospodářská odvětví v krizi vyčnívala a zvyšovala zaměstnanost. Jednalo se především o stavebnictví a ICT sektor. Největší pokles počtu zaměstnanců v roce 2020 vykazoval sektor cestovního ruchu, který je typický vyšší zaměstnaností v sezóně, o kterou díky zmíněné krizi přišel. V průběhu celého sledovaného období se však i přes výše zmíněné jedná o druhou nejnižší hodnotu obecné míry nezaměstnanosti.

4.2.9 Komparace vývoje nezaměstnanosti v České republice a Chorvatsku

Co se týká komparace vývoje nezaměstnanosti, z Grafu č. 7 je patrné, že obecná míra nezaměstnanosti se v rámci chorvatské ekonomiky pohybuje na daleko vyšších hodnotách,

než je tomu u české ekonomiky. V průběhu sledovaných let je možné sledovat rozdíl hodnot od 4 až do více než 11 %, kdy nejvýraznější rozdíl představují roky 2014 a 2015, kdy se hodnoty v České republice a v Chorvatsku lišily až o 11,3 %.

Graf 7: Obecná míra nezaměstnanosti obyvatel ve věku 15-64 let (v %)

Zdroj: ČSÚ, DZS, vlastní zpracování

Obecná míra nezaměstnanosti v České republice měla mezi lety 2010 až 2013 kolísavý charakter. Nicméně od roku 2014 začala výrazně klesat, a to až na hodnotu 2,1 % v roce 2019, kdy dosáhla svého minima. Naopak nejvyšší hodnotu vykazovala v prvním sledovaném roce, kdy se míra nezaměstnanosti vyšplhala na 7,4 %.

Oproti tomu vývoj nezaměstnanosti Chorvatska představoval již od počátku sledovaného období rostoucí charakter, a to až do roku 2014, kdy se tento trend obrátil a obecná míra nezaměstnanosti se začala výrazným tempem snižovat. Od roku 2013 a 2014, kdy vykazovala nejvyšší hodnotu za sledované období na úrovni 17,5 %, se snížila o více než 10 % na své minimum v roce 2019, kdy byla obecná míra nezaměstnanosti v Chorvatsku 6,7 %. Nejnižší míru nezaměstnanosti tak obě země vykazovaly v roce 2019, po kterém došlo v následujícím roce 2020 k opětovnému mírnému růstu, a to z důvodu začínající krize způsobené pandemií Covid-19.

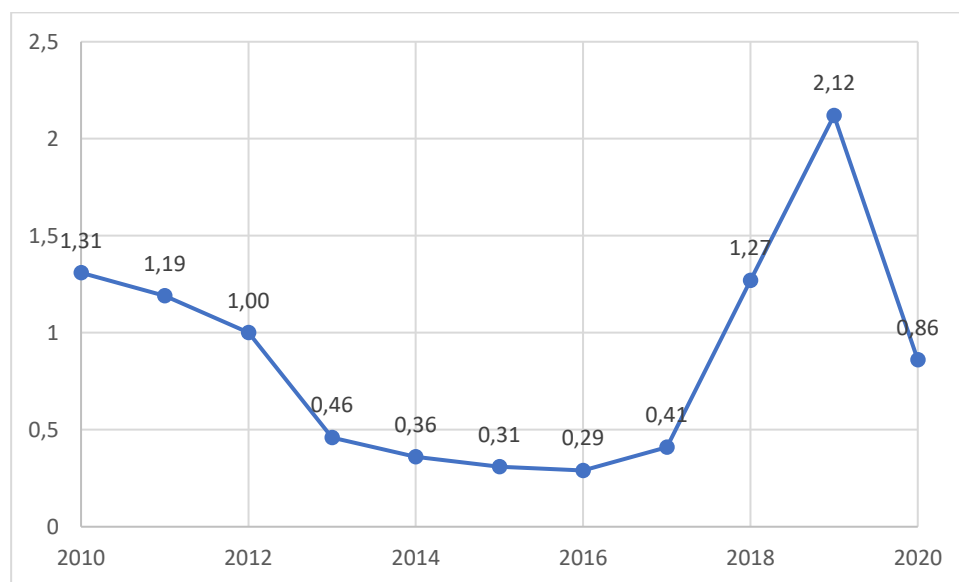
4.2.10 Vývoj úrokové míry v České republice

Úroková míra je, jak už bylo vysvětleno v teoretické části, důležitým finančním determinanem, který určuje skutečnou „cenu“ peněz. Konkrétně je vyjádřena úrokovými

sazbami, které centrální banky využívají jako hlavní nástroj při provádění svých měnových politik. Nastavení těchto sazeb se následně promítá do tržních sazeb a ekonomických veličin, čímž je ovlivněn vývoj ekonomiky a inflace.

Tržní úrokové sazby jsou sazbami krátkodobými, za které se uskutečňují především krátkodobé mezibankovní půjčky nebo úvěry. Jedná se rovněž o sazby, za které jsou na finančním trhu vydávány nebo obchodovány krátkodobé vládní cenné papíry. Reprezentativní řadou těchto krátkodobých úrokových sazeb pro domácí peněžní trh je například tříměsíční úroková sazba, která je využita pro zhodnocení vývoje úrokové míry v České republice, jenž je znázorněn v následujícím Grafu č. 8.

Graf 8: Vývoj krátkodobé úrokové sazby v České republice v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: OECD, vlastní zpracování

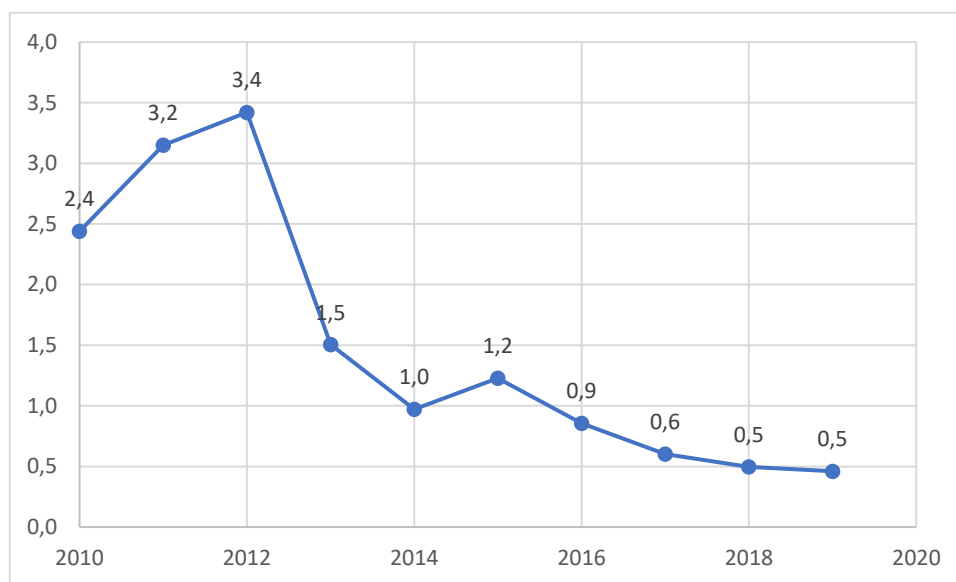
Jak je z Grafu č. 8 patrné, krátkodobá úroková sazba v České republice se již od počátku sledovaného období pohybovala na nízké úrovni. Tato úroveň se v průběhu let ještě více snižovala a mezi lety 2013 a 2017 se udržovala na úrovni „technické nuly“. Hlavním důvodem tohoto vývoje bylo zpomalení hospodářského růstu a absence poptávkových inflačních tlaků, díky kterým Česká národní banka udržovala své politicko-měnové sazby na velmi nízké úrovni. Konkrétně mezi lety 2014 a 2016 vykazovaly úrokové sazby nejnižší úroveň za celé sledované období, což bylo ovlivněno zejména silnými protiinflačními tlaky v české ekonomice. Česká národní banka tak z tohoto důvodu začala využívat i jiného nástroje měnové politiky – měnového kurzu. Vzhledem k výkonu české

ekonomiky a vývoji inflace v roce 2017 ČNB zpřísnila měnové podmínky, které vedly ke zvýšení měnově-politických sazeb a k ukončení využívání měnového kurzu jako dalšího nástroje své politiky. Proces normalizace měnové politiky za pomoci zvýšení sazeb se výrazně promítl i do výše tržní úrokové sazby, která v následujících dvou letech výrazně vzrostla. V roce 2019 dokonce dosáhla svého maxima za celé sledované období, konkrétně úrovně 2,12 %. V roce 2020 však s nástupem koronavirové krize došlo k několika snížení měnově-politických sazeb ČNB a k řadě dalších podpůrných opatření, které vedly k opětovnému výraznému snížení tržní úrokové sazby na hodnotu 0,86 %.

4.2.11 Vývoj úrokové míry v Chorvatsku

Pro zhodnocení vývoje úrokové míry v Chorvatsku je rovněž využito tříměsíčních úrokových sazeb. Konkrétně se jedná o úrokové sazby ZIBOR (Zagreb Interbank Offered Rates), které představují jediné referenční úrokové sazby vkladů či půjček na chorvatském mezibankovním peněžním trhu. Vývoj těchto sazeb ve sledovaném období mezi lety 2010 a 2020 je vyobrazen v následujícím Grafu č. 9.

Graf 9: Vývoj krátkodobé úrokové sazby v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: HNB, vlastní zpracování

Z Grafu č. 9 je možné sledovat, že se tržní sazby v prvních sledovaných letech zvyšovaly, a to až na nejvyšší hodnotu 3,4 %, které bylo dosaženo v roce 2012. Největší vliv na tyto hodnoty úrokových sazeb měly komerční banky, které v podmínkách dalšího poklesu ekonomické aktivity, zhoršování kvality úvěrového portfolia a růstu rizik neměly v průběhu

těchto let větší potřebu financování na mezibankovním peněžním trhu. Navzdory hodnotám úrokových sazeb, které v těchto letech zaznamenaly nejvyšší hodnoty v rámci sledovaného období, se však jednalo ve srovnání s předkrizovým obdobím o výrazně nižší hodnoty úrokových sazeb v chorvatské ekonomice. Důvodem tohoto zlepšení v pokrizovém období byla zejména vysoká likvidita kun, která podpořila také dobrou likviditu chorvatského finančního trhu.

Vliv vysoké likvidity domácí měny pokračoval i v následujících letech, ve kterých je možné sledovat výrazný pokles úrokových sazeb. Tento pokles se pak nejvíce projevil od roku 2016, kdy se hodnoty sazeb na mezibankovním trhu pohybovaly na velmi nízkých úrovních, konkrétně pod hodnotou 1 %, a to až do konce sledovaného období. Tyto mimořádně nízké úrokové sazby byly ovlivněny zejména výraznými protiinflačními, v některých letech až deflačními, tlaky v chorvatské ekonomice a expanzivně orientovanou měnovou politikou Chorvatské národní banky, jejímž hlavním nástrojem pro udržování relativní cenové stability v ekonomice je měnový kurz.

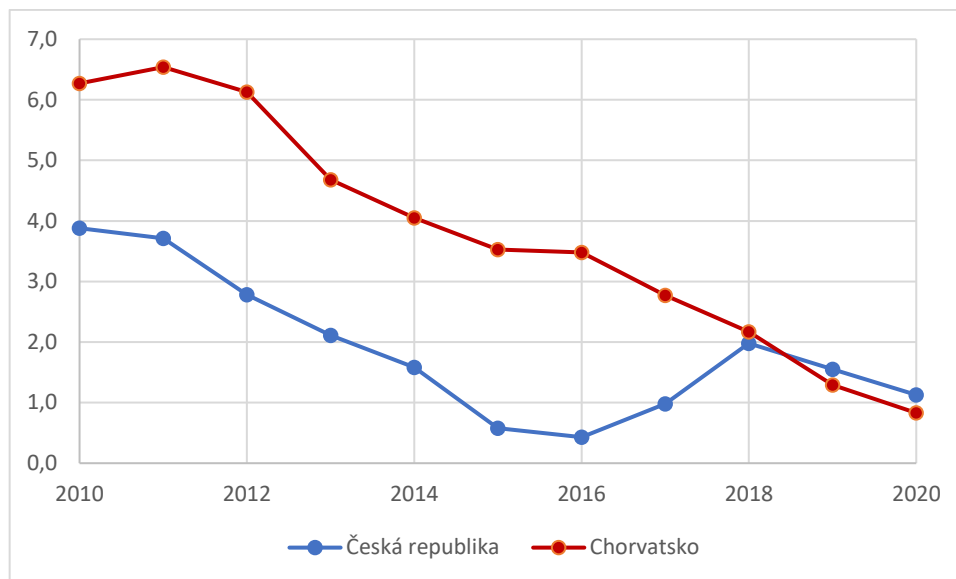
Důvodem absence dat úrokové sazby v roce 2020 je pak ukončení používání sazeb ZIBOR, které byly nahrazeny jinými sazbami. Důvodem je skutečnost, že ZIBOR nebude v následujících letech dále upraven nařízením EU o referenčních sazbách, které v zájmu zajištění řádného fungování vnitřního trhu vyžaduje, aby všechny referenční úrokové sazby nebo hodnoty v Evropské unii splňovaly nové požadavky na správu a povolování. Vzhledem k blížícímu se zavedení eura a vysokým finančním a jiným požadavkům na udržení sazeb ZIBOR podle nové regulace Chorvatská národní banka vyzvala banky využívající těchto sazeb, aby neprodleně zahájily proces přechodu na jiné sazby. Banky také dostaly pokyn, aby pravidelně informovaly centrální banku o přijatých opatřeních, včetně alternativ, které nabídnou svým klientům.

4.2.12 Komparace vývoje úrokové míry v České republice a Chorvatsku

Ke komparaci vývoje úrokové míry v České republice a Chorvatsku je využito dlouhodobých úrokových sazeb, které se týkají dlouhodobých státních dluhopisů (s desetiletou splatností) denominovaných v jejich národních měnách. Tyto úrokové sazby se používají k definování maastrichtského kritéria, které je jedním z kritérií pro určení, zda je členský stát EU způsobilý vstoupit do Evropské měnové unie, či nikoli. Namísto úrokových sazeb, za které byly půjčky poskytnuty, jsou tyto úrokové sazby určeny cenami,

za které se státní dluhopisy obchodují na finančních trzích. Vývoj těchto dlouhodobých sazeb ve vybraných zemích a sledovaném období je znázorněn v Grafu č. 10.

Graf 10: Vývoj úrokové míry v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 10 lze pozorovat, že se úrokové sazby v České republice a Chorvatsku, především ze začátku období, pohybovaly na velmi rozdílných hodnotách. Tato rozdílnost byla do určité míry ovlivněna odlišným ekonomickým vývojem v obou zemích, především pak skutečností, že ani jedna země nebyla v průběhu sledovaného období členem eurozóny, a úrokové sazby tak byly řízeny centrálními bankami států. Pokud by Česká republika a Chorvatsko byly členy eurozóny, jejich vývoj by byl v průběhu let shodný.

V případě zaměření pozornosti na Českou republiku je patrné, že disponovala výrazně lepší výchozí situací, kdy byla hodnota její úrokové míry o 2,4 % nižší než hodnota úrokové míry Chorvatska. Již od počátku sledovaného období se česká úroková míra konstantně snižovala, a to až do roku 2016, kdy se dostala na svou nejnižší hodnotu 0,4 %. Po tomto roce se trend jejího vývoje proměňoval, když nejprve došlo k jejímu dvouletému růstu a poté k jejímu opětovnému snížení až na úroveň 1,1 % v roce 2020.

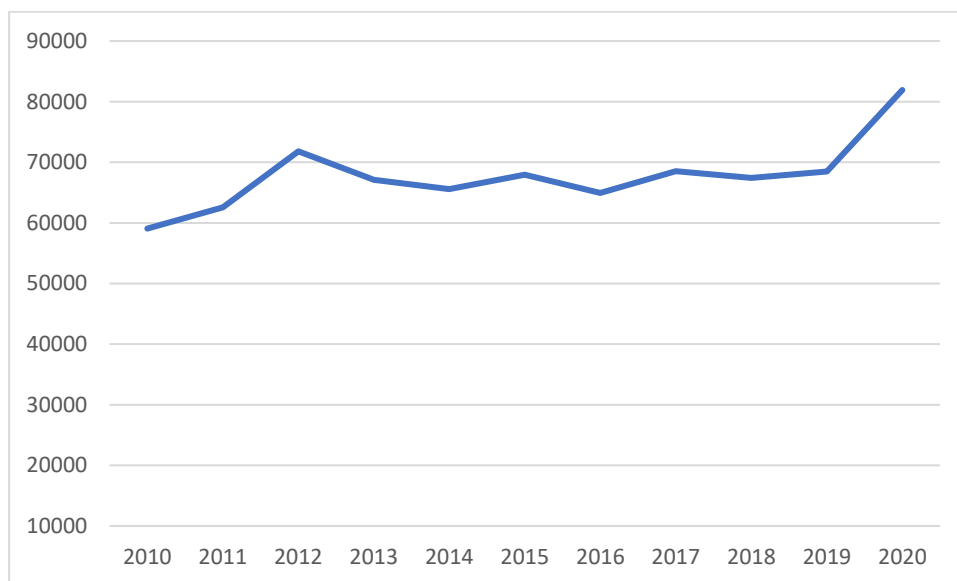
Při pohledu na vývoj úrokové míry v Chorvatsku byl trend vývoje odlišný. K mírnému růstu došlo pouze v roce 2011, kdy se její hodnota vyšplhala na svou nejvyšší zaznamenanou hodnotu 6,5 %. Od tohoto roku však vykazovala konstantní prudký pokles hodnot, a to až do konce sledovaného období, kdy předčila i úrokovou míru České republiky

a dostala se na nejnižší úroveň 0,8 %. Mezi lety 2010 a 2020 se tak jedná o významný pokles dlouhodobé úrokové míry, která se v rámci chorvatské ekonomiky snížila o 5,5 %.

4.2.13 Vývoj veřejného dluhu v České republice

Hospodářská krize v roce 2008 spolu se svými následky způsobila výrazné zvýšení rozpočtových deficitů zemí, které se následně promítlo i do výši jejich veřejných dluhů, které se v některých zemí vyšplhaly na velmi vysoké úrovně. S vysokými veřejnými dluhy, které se postupně ještě více prohlubovaly a stávaly se tak stále větším zdrojem nejistoty, se potýkala i Evropská unie. V případě České republiky však nedošlo k až tak nepříznivé dluhové situaci jako v EU, čímž se i díky některým rozpočtovým opatřením zařadila v rámci skupiny vyspělých zemí mezi ekonomiky s nižší úrovní deficitu veřejných financí. To se následně projevilo i ve vývoji veřejného dluhu, který je vyobrazen v následujícím Grafu č. 11.

Graf 11: Vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 2010-2020 (v mil. EUR)

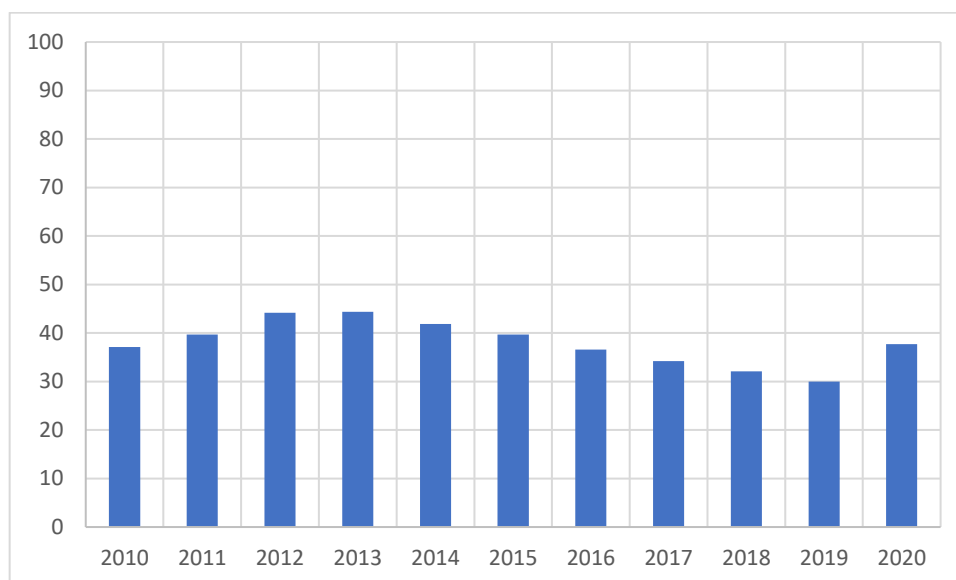

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 11 je možné sledovat, že ve vývoji veřejného dluhu v České republice nedocházelo, až na výjimky, k zásadním výkyvům. Jeho výše se pohybovala v relativně úzkém rozmezí hodnot po celé sledované období, jejíž větší vybočení z trendu je možné sledovat pouze v roce 2012 a 2020. Vcelku dobrou situaci zadlužení vykazovala Česká republika i z hlediska podílu veřejného dluhu na HDP, který poskytuje lepší znázornění míry

zadluženosti země a jehož vývoj v České republice ve sledovaném období znázorňuje následující Graf č. 12.

Graf 12: Podíl veřejného dluhu České republiky na HDP v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 12 je patrné, že podíl veřejného dluhu na HDP se v České republice pohyboval na relativně nízké úrovni. S výjimkou let 2012 až 2014 nepřekročil hranici 40 %, což vykazuje přijatelnou míru zadlužení země.

Vzhledem ke skutečnosti, že Česká republika nebyla přímo zasažena globální finanční krizí, nedošlo až tak k velkému nárůstu veřejného dluhu v roce 2010 a jeho podíl na HDP se v tomto roce rovnal 37,1 %. Jelikož krize ovlivnila český finanční sektor pouze nepřímo prostřednictvím oslabené ekonomické aktivity, české finance se v mezinárodním srovnání jeví jako relativně zdravé a zadluženost České republiky byla jednou z nejnižších v Evropě. I když se v roce 2011 podíl na HDP mírně zvýšil, zadluženost ČR se stále pohybovala na nízké úrovni, což bylo v tomto roce také významně podpořeno příjmy z privatizace v minulosti. V roce 2012 podíl veřejného dluhu na HDP překročil hranici 40 %, což bylo podníceno zejména trendem nárůstu čistého zahraničního dluhu. Růst veřejného dluhu v České republice však v evropském srovnání stále dosahoval příznivých hodnot, což bylo podpořeno především relativně nízkou úrovní vládního deficitu díky opatřením na příjmové i výdajové straně veřejných rozpočtů. Při pohledu na rok 2013 se podíl veřejného dluhu na HDP téměř nezměnil a držel si svou stále nízkou úroveň.

V následujícím roce příznivý vývoj veřejného dluhu pokračoval, zadlužování České republiky se zpomalilo a podíl veřejného dluhu na HDP klesl o 2,5 %.

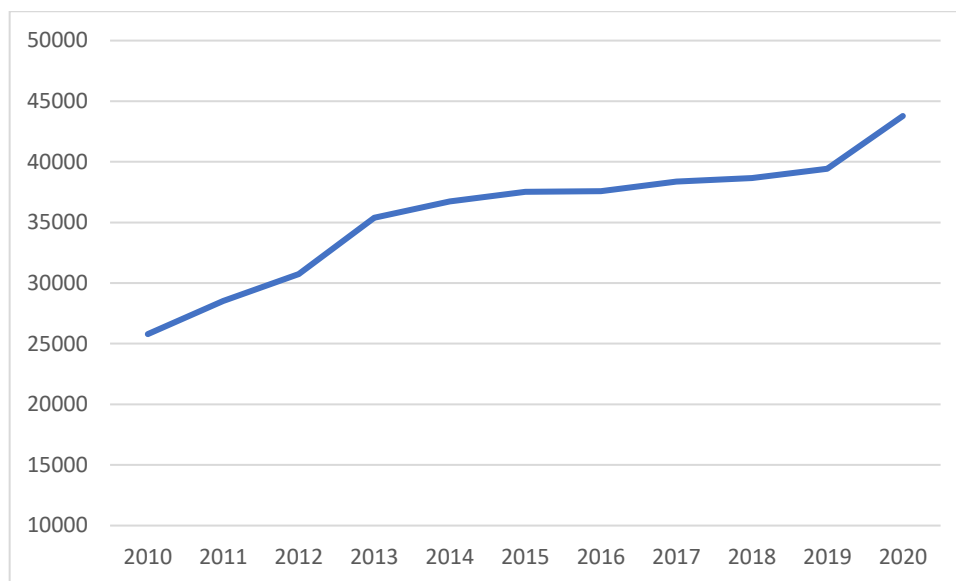
Trend pozitivního vývoje veřejného dluhu doprovázeným postupným snižováním jeho podílu na HDP je možné sledovat i v následujících letech. V roce 2015 se opět dostal pod úroveň 40 %, k čemuž přispěly především dva faktory – růst nominálního HDP a stabilizace nominální úrovně státního dluhu, jenž tvoří dominantní část celkového veřejného dluhu. Obnovení ekonomického růstu představovalo nejdůležitější faktor snižování podílu dluhu na HDP i v dalších letech, které bylo navíc doprovázeno postupným snižováním nákladů na dluhovou službu a meziročním snižováním jeho absolutní výše. Tyto faktory zapříčinily, že se podíl veřejného dluhu dostal až na svou nejnižší úroveň za celé sledované období – 30 % HDP v roce 2019. S touto hodnotou tak Česká republika zaujímala čtvrtou pozici relativně nejméně zadlužené země EU.

Co se týká roku 2020, podíl veřejného dluhu na HDP vzrostl o 7,7 %, což je nejvyšší zvýšení tohoto podílu za celé sledované období. Hlavním důvodem byl pokles ekonomické aktivity a celkové poptávky z důvodu počátku krize způsobené pandemií Covid-19. Rozhodující vliv ve zvýšení podílu i celkového veřejného dluhu měla protipandemická opatření, která byla provázena významným poklesem daňového inkasa zapříčiněným úlevami podnikatelským subjektům, mimořádnou potřebou posílení výdajových transferů na podporu zasažených odvětví i samotných pracovníků a taktéž kompenzací zvýšených nároků zejména v oblasti zdravotní péče.

4.2.14 Vývoj veřejného dluhu v Chorvatsku

Již během krize státní zásahy mnoha zemí zvýšily veřejný dluh na dlouhodobě neudržitelné úrovně. Postupný odchod z krize sice snižoval rozpočtové deficity, ale růst veřejného dluhu dále pokračoval. Podobná situace byla i v Chorvatsku, kde se s rostoucím veřejným dluhem kumulovaly průběžné rozpočtové deficity (především v odvětví stavby lodí a zdravotnictví) a prodloužené trvání krize mělo za následek extrémně vysoký růst veřejného dluhu. Tento růst je možné sledovat v Grafu č. 13, který znázorňuje vývoj veřejného dluhu v Chorvatsku v letech 2010-2020.

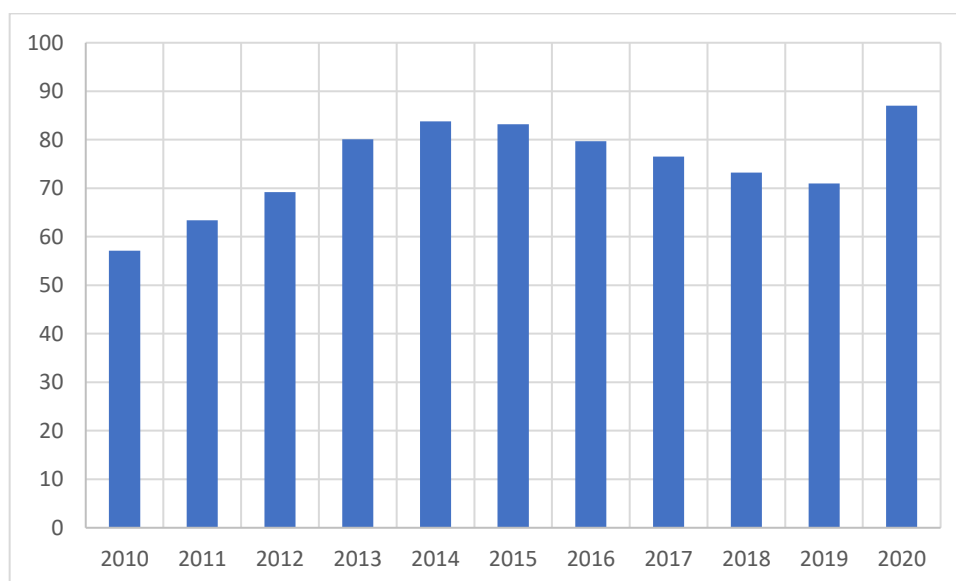
Graf 13: Vývoj veřejného dluhu v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v mil. EUR)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 13 je patrné, že výše veřejného dluhu se ubírala směrem, který se nesl v duchu konstantního růstu, a to po celé sledované období. Mezi lety 2010 a 2020 se veřejný dluh zvýšil téměř dvojnásobně, což značí velmi dynamický nárůst. Špatnou situaci v souvislosti s veřejným dluhem potvrzuje i následující Graf č. 14, který znázorňuje procentuální podíl veřejného dluhu Chorvatska na jeho HDP.

Graf 14: Podíl veřejného dluhu Chorvatska na HDP v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Údaje v Grafu č. 14 potvrzují, že rok 2010 byl jediným rokem, ve kterém se podíl veřejného dluhu na HDP pohyboval pod úrovní 60 %. Od tohoto roku je možné sledovat postupný nárůst tohoto podílu, a to velmi výrazným meziročním tempem. To bylo způsobeno především pokračováním a prodloužením hospodářské krize v Chorvatsku i v dalších letech, které ovlivnilo především zahraniční část veřejného dluhu. V roce 2012 k tomu přispělo ještě převzetí závazků v procesu restrukturalizace loděnice, v rámci kterého stát převzal její závazky a ty se tak staly veřejným dluhem. Tím došlo ke zvýšení celkového objemu veřejného dluhu a snížení výše státních záruk, tedy potenciálních závazků státu. V průběhu roku 2013 Chorvatská národní banka revidovala údaje týkající se statistiky zahraničního dluhu, harmonizovala sektorovou klasifikaci s klasifikací Evropského systému národních účtů (ESA95) a zároveň změnila statistické zacházení s dluhopisy, se kterými byla uzavřena měnová smlouva. Díky využití lepších datových zdrojů byla navíc revidována data sektoru úvěrových institucí a dalších domácích sektorů, což ve svém souhrnu vedlo k mírné korekci výše zahraničního dluhu od prosince 2010 směrem nahoru.

V roce 2014 pokračoval trend vysokého a dlouhodobě neudržitelného růstu veřejného dluhu, který trval od začátku celosvětové krize v roce 2008. Hlavní příčinou tohoto stavu bylo udržování trvale vysokého rozpočtového deficitu v podmínkách absence ekonomického oživení. Dalším významným vlivem byla i aplikace nové účetní metodiky (ESA 2010), která ještě zvýšila podíl veřejného dluhu na HDP. Ten v tomto roce dosáhl svého maxima na úrovni 83,8 %. Od roku 2010 do roku 2014 je tak možné sledovat velmi nepříznivou dynamiku růstu veřejného dluhu, kdy se jeho podíl na HDP mezi těmito lety zvýšil o 26,7 %.

Od roku 2015 lze pozorovat příznivější vývoj úrovně veřejného dluhu, kdy se jeho podíl na HDP začal postupně snižovat. Tento vývoj byl spojen se snižováním schodku rozpočtu, a tedy i nižší potřebou jeho financování, se snižováním úrokových sazeb a nákladů na financování a se zrychlením ekonomického růstu, což usnadňuje efektivně snížit úroveň zadlužení. Kombinace příznivých vnitřních i vnějších okolností podpořila snahy o konsolidaci veřejných financí v zemi, což se projevilo výrazným snížením rozpočtového deficitu a snížením veřejného dluhu. Pozitivní vývoj v oblasti zadlužování vládních institucí v následujících letech byl navíc podpořen přijetím Strategie řízení veřejného dluhu na období 2017-2019, která určila determinanty efektivnějšího řízení veřejného dluhu s cílem zlepšit udržitelnost celkového veřejného dluhu a zmírnit s tím související rizika. Snižování podílu veřejného dluhu na HDP tak pokračoval až do roku 2019, kdy se dostal

na úroveň 71 %. Rok 2020 představoval pokles ekonomické aktivity, celkové poptávky a tím i nárůst veřejného dluhu taktéž v rámci chorvatské ekonomiky. Zvýšení veřejného dluhu výrazně zvýšilo i jeho podíl na HDP, a to až na úroveň 87 %. Po pěti po sobě jdoucích letech poklesu tohoto podílu v důsledku fiskální konsolidace a refinancování tak došlo k jeho opětovnému nárůstu.

V zásadě se má za to, že pro zemi se stejnými charakteristikami je optimální stav, kdy podíl veřejného dluhu na HDP nepřesáhne 40 %. Pokud je navíc na veřejný dluh nahlíženo v širších souvislostech, pak by jeho úroveň (především u zemí plánujících zavedení jednotné evropské měny – eura) neměla překročit limity stanovené maastrichtským kritériem 60 %, což je v případě Chorvatska překročeno téměř v celém sledovaném období.

4.2.15 Komparace vývoje veřejného dluhu v České republice a Chorvatsku

Co se týká komparace vývoje veřejného dluhu v jednotlivých zemích, nejprve je pozornost zaměřena na výše absolutních hodnot veřejného dluhu, který jsou zaznamenány v Tabulce č. 7.

Tabulka 7: Vývoj veřejného dluhu v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v mil. EUR)

Rok	Česká republika	Chorvatsko
2010	59 059,8	25 790,4
2011	62 576,1	28 518,7
2012	71 778,7	30 747,0
2013	67 096,2	35 386,3
2014	65 581,0	36 741,7
2015	67 943,9	37 534,5
2016	64 939,8	37 575,8
2017	68 520,7	38 365,9
2018	67 431,3	38 664,6
2019	68 492,7	39 415,7
2020	81 922,9	43 780,8

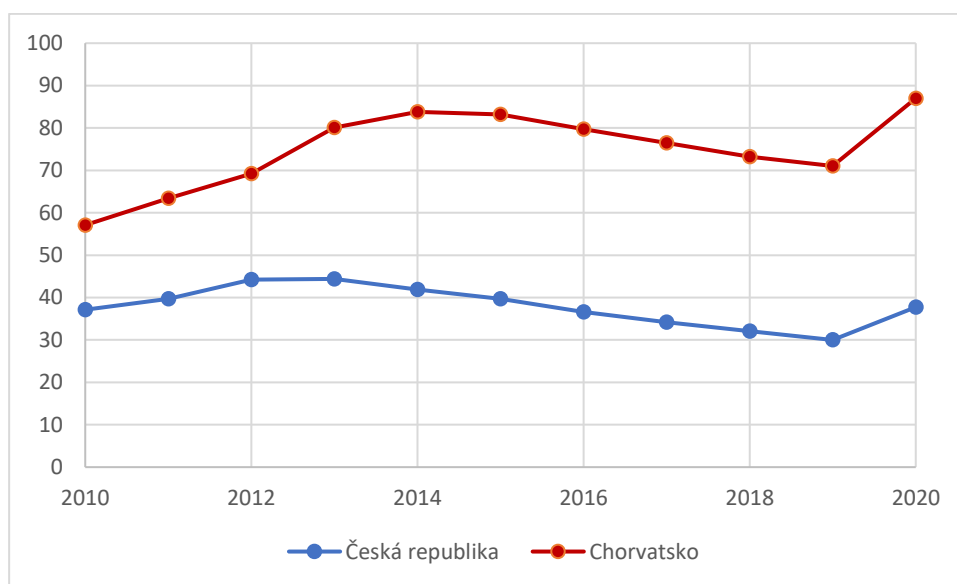
Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z výše přiložené Tabulky č. 7 je patrné, že hodnoty veřejného dluhu v České republice jsou v průběhu celého sledovaného období téměř dvojnásobné než v Chorvatsku. Absolutní hodnoty veřejného dluhu v České republice se pohybovaly se v rozmezí 59-82 miliard euro a v průběhu sledovaných let vykazovaly kolísavý trend vývoje, který se proměňoval téměř každým rokem. Absolutní hodnoty v Chorvatsku též vykazovaly kolísavý

trend, který se však oproti hodnotám v České republice neměnil tak často, a hodnoty se pohybovaly na nižší úrovni v rozmezí 25-44 miliard euro. Nejnižší úroveň absolutních hodnot byla zaznamenána v roce 2010, nejvyšší pak v roce 2020, a to v případě obou sledovaných zemí.

Z hlediska absolutních hodnot by se tak mohlo zdát, že situace v souvislosti s veřejným dluhem je v České republice daleko horší než v Chorvatsku. Na zadluženost států je však třeba pohlížet v rámci kontextu celé ekonomiky a nelze ji tak porovnávat jen z hlediska absolutních hodnot. Daleko relevantnějším ukazatelem pro porovnání vývoje veřejného dluhu v rámci jednotlivých zemí je jeho podíl na HDP, který vyjadřuje míru veřejného zadlužení jednotlivých zemí. Vývoj veřejného dluhu v České republice a Chorvatsku je z hlediska tohoto ukazatele znázorněn na následujícím Grafu č. 15.

Graf 15: Podíl veřejného dluhu České republiky a Chorvatska na HDP v letech 2010-2020 (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu č. 15 je patrné, že vývoj tohoto ukazatele ve vybraných zemích vykazoval v podstatě podobný trend. Od počátku sledovaného období docházelo v České republice k jeho růstu do roku 2012, v Chorvatsku se tento růst prodloužil ještě do roku 2014. Od té doby je však možné sledovat shodný pokles tohoto podílu u obou zemí, a to až do roku 2019. Rok 2020 pak znamenal opětovné výrazné zvýšení způsobené důsledky začínající pandemické krize.

V čem se však země značně liší jsou hodnoty tohoto podílu. Zatímco v České republice se podíl veřejného dluhu na HDP po celé sledované období pohyboval pod hranicí

50 %, mezi lety 2015 a 2020 dokonce nepřevýšil hodnotu 40 %, v Chorvatsku s výjimkou prvního sledovaného roku převyšoval hodnotu 60 % a v letech 2013 až 2015 se dokonce pohyboval nad 80 %. Jeho hodnoty tak významně přesáhly stanovenou hranici podílu veřejného dluhu k HDP určenou Evropskou unií, která by především u zemí plánujících zavedení eura jako své měny neměla být překročena. Markantní je taktéž procentuální rozdíl mezi maximální a minimální zaznamenanou hodnotou, který u České republiky činí 14,4 %, kdežto u Chorvatska 29,9 %.

Z uvedeného vyplývá, že Chorvatsko v průběhu sledovaného období vykazovalo vysokou míru zadlužení a jeho ekonomika měla značné problémy se snížením zadluženosti na udržitelnou úroveň, čímž také výrazně omezovala možnost svého hospodářského růstu. Oproti tomu Česká republika vykazovala v průběhu let vcelku nízký podíl veřejného dluhu na HDP, z čehož lze usoudit, že její míra zadlužení se pohybovala pro ekonomiku na zvládnutelné úrovni.

4.2.16 Vývoj zahraničního obchodu v České republice

Z důvodu velké otevřenosti je česká ekonomika silně orientovaná na zahraniční obchod, který již od počátku fungování samostatné České republiky vykazuje poměrně dynamický rozvoj. Co se týká obchodních partnerů, díky přistoupení České republiky do Evropské unie v roce 2004 jsou pro ni rozhodující zejména státy v rámci tohoto společenství. Zahraniční obchod České republiky lze obecně charakterizovat jako dlouhodobě proexportní s výrazně kladným saldem, což potvrzuje i níže přiložený Graf č. 16 znázorňující vývoj absolutních hodnot exportu a importu v miliardách českých korun, kdy export téměř po celé sledované období převyšuje nad importem.

Graf 16: Vývoj exportu a importu České republiky v letech 2010-2020 (v mld. Kč)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Následující Tabulka č. 8 pak slouží ke znázornění meziročních změn exportu a importu v České republice mezi lety 2010 a 2020.

Tabulka 8: Meziroční změny exportu a importu České republiky v letech 2010-2020 (v %)

Rok	Export	Import
2010	14,8	17,6
2011	10,1	8,6
2012	6,0	4,0
2013	2,2	0,7
2014	13,0	12,1
2015	3,6	4,3
2016	1,1	0,1
2017	6,5	6,8
2018	2,9	5,0
2019	2,1	0,8
2020	-5,7	-6,9

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Jak je z Tabulky č. 8 patrné, v roce 2010 byla tempa exportu i importu vysoká, avšak import díky silicému domácímu oživení představoval v jejich srovnání vyšší dynamiku. Vzájemný poměr cen v zahraničním obchodě byl však nepříznivý a způsobil vysokou ztrátu České republiky ze zahraničních obchodních operací. Z tohoto důvodu došlo i k ovlivnění vývoje úhrnné cenové hladiny v ekonomice. V roce 2011 se situace obrátila, tempo

meziročního nárůstu přebytku kleslo a u obou ukazatelů došlo k jejich nižší meziroční změně. Oproti předchozímu roku byl dynamičtější export, kterému napomohl především export automobilů a jejich dílů, jejichž celková hodnota a váha na exportu ČR stoupla. Následující rok 2012 znamenal další meziroční snížení, kdy vlivem ekonomické recese došlo k většímu poklesu tempa importů než tempa exportů. Vyšší tempo exportů bylo ovlivněno stále vysokou hodnotou vývozu strojů a dopravních prostředků, a především pak zvýšeným vývozem potravin a průmyslového spotřebního zboží. Ještě výraznější pokles meziročního nárůstu exportu i importu vykazoval rok 2013, ve kterém se ekonomika stále pohybovala v recesi. Navzdory tomu stále docházelo k růstu obou složek a meziroční změny se tak pohybovaly v kladných hodnotách. Pozitivní meziroční nárůst celkových importů byl ovlivněn zlepšenou domácí poptávkou i po zahraničním zboží, celkové exporty byly pak ovlivněny nadprůměrným růstem vývozu dlouhodobě nejvýznamnějších položek a zlepšující se poptávkou v zemích EU.

K výraznému růstu obou složek zahraničního obchodu díky znovuobnovení růstu české ekonomiky došlo v roce 2014, kdy se export meziročně zvýšil o 13,0 % a import o 12,1 %. V tomto roce došlo především k vyšší domácí poptávce a tím i ke zvýšení dovozů, export významně ovlivnil zvýšený vývoz automobilů. Jak lze vyčíst z Tabulky č. 8, dynamika tempa růstu složek v roce 2015 se obrátila a import vykazoval výraznější nárůst než export. To bylo dáno především silnou domácí poptávkou, konkrétně rychle rostoucí spotřebou a investicemi, která se promítla do vyšší hodnoty meziroční změny importu. Do zahraničního obchodu v tomto roce se promítla i větší propojenost a orientace české ekonomiky na EU, která zvýšila jak export do Unie, tak import z Unie na český trh. V roce 2016 došlo v porovnání s předchozími dvěma lety k dalšímu snížení meziročního tempa růstu, a to u exportu i importu. Co se týká exportu, jeho meziroční pokles byl ovlivněn zejména výrazným propadem vývozu na Slovensko a do Velké Británie. V druhé polovině roku zpomaloval i celkový export do EU. Obnovení chemické výroby v České republice mělo za následek snížení závislosti na importu zahraničních chemických látek a výrobků, díky kterému došlo k obnovení růstu exportu těchto výrobků a import tak stagnoval.

V roce 2017 došlo k růstu exportu i importu. Hodnota exportu se zvýšila o 6,5 % a její růst byl nejvíce podpořen hlavními exportními artikly, jako jsou automobily, stroje a zařízení a elektrická zařízení. Zvýšená hodnota importu o 6,8 % byla ovlivněna především cenovým růstem některých surovin, konkrétně ropy, zemního plynu a základních kovů. Jelikož Česká republika tyto suroviny více importuje než exportuje, došlo tak k vyššímu

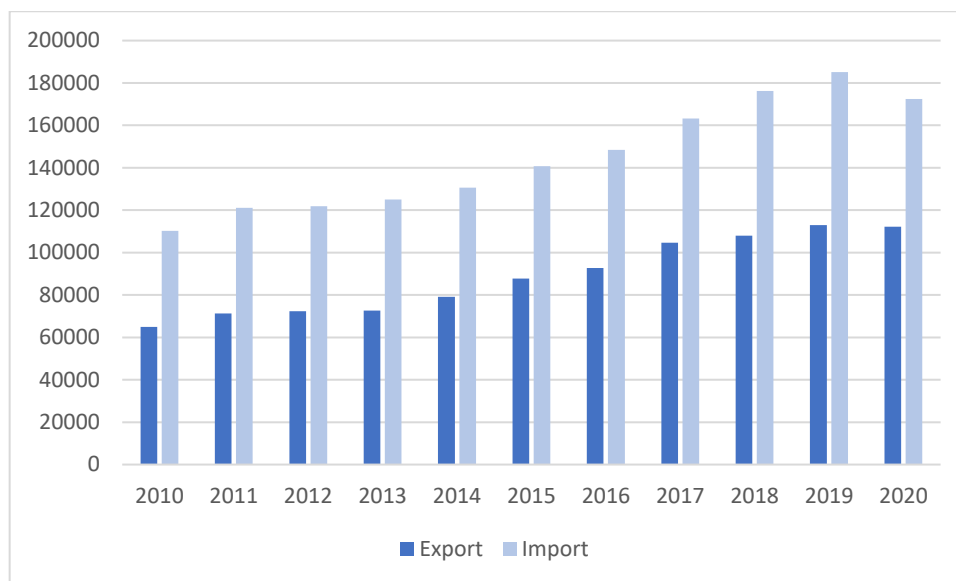
nárůstu importu. K opětovnému poklesu meziročního nárůstu obou složek došlo v roce 2018. Vyšší dynamiku poklesu vykazoval export, neboť poprvé za celé sledované období došlo k poklesu hodnoty exportu motorových vozidel. I přes pokračující pokles meziročního nárůstu v roce 2019 je stále možné sledovat nepřetržitý růst celkového exportu a importu od počátku sledovaného období. Snížení dynamiky růstu exportu v roce 2019 bylo ovlivněno zvolněním ekonomického růstu v EU, prudké snížení růstu dovozu některých významných složek pak výrazně ovlivnilo dynamiku růstu celkového importu.

Rok 2020 byl pro zahraniční obchod rokem značně turbulentního vývoje, ve kterém došlo k výraznému meziročnímu propadu exportu a importu. Jednalo se tak o první rok záporných meziročních hodnot u obou složek zahraničního obchodu v rámci celého sledovaného období. Významný vliv na tento vývoj mělo především 2. čtvrtletí roku, kdy vlivem následků počínající pandemické krize došlo k omezení výroby ve velkých domácích i zahraničních podnicích a uzavření hranic. U exportu došlo především k propadu exportu motorových vozidel, ale i ke ztrátám z dalších významných exportních oborů. Snížení domácí poptávky, narušení investiční aktivity a propad cen některých surovin, zejména ropy, měli významný vliv na import, u kterého došlo ještě k většímu propadu než u exportu.

4.2.17 Vývoj zahraničního obchodu v Chorvatsku

Zahraněční obchod Chorvatska díky nízké úrovni a úzké základně exportu a dynamickému růstu importu zaznamenává vysokou úroveň deficitu komodit. Jak je patrné z Grafu č. 17, výše importu výrazně převyšuje výši exportu, který se svým podílem na HDP řadí Chorvatsko mezi členy s nejnižší úrovní exportu podle tohoto ukazatele. Schodek zahraničního obchodu tak zůstal vysoký a export navíc nepředstavoval významný faktor ekonomického růstu. Kromě toho stále přetrvávala vysoká závislost celkového exportu na stavbě lodí a byla opomíjena větší orientace na trh EU. Vstup Chorvatska do EU v roce 2013 významně ovlivnil zahraniční obchod a od tohoto roku je možné sledovat nepřetržitý růst vývozu i dovozu až do roku 2019. Import však stále vysoce převládá nad exportem, což dokládá i následující Graf č. 17.

Graf 17: Vývoj exportu a importu Chorvatska v letech 2010-2020 (v mil. kuna)

Zdroj: DZS, vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že chorvatský obchod se zbožím byl po mnoho let ponechán trhu, trendy zahraničního obchodu se zbožím v Chorvatsku se na počátku sledovaného období výrazně neodchýlily od mezinárodního prostředí. Tyto trendy byly určeny především světovou krizí, která vedla k výraznému poklesu hodnoty světového exportu a importu.

Tabulka 9: Meziroční změny exportu a importu Chorvatska v letech 2010-2020 (v %)

Rok	Export	Import
2010	18,2	-0,6
2011	9,7	9,7
2012	1,6	0,7
2013	0,3	2,6
2014	9,0	4,5
2015	10,9	7,7
2016	5,7	5,5
2017	12,8	10,0
2018	3,1	7,9
2019	4,6	5,1
2020	-0,7	-6,9

Zdroj: DZS, vlastní zpracování

Jak je možné sledovat z Tabulky č. 9 vyjadřující meziroční změny exportu a importu v Chorvatsku ve sledovaném období, v roce 2010 bylo zaznamenáno silné pokrizové oživení

obchodu tažené nízkou základnou, růstem poptávky a růstem cen na světovém trhu, kdy tento růst v následujícím roce 2011 pokračoval, avšak již výrazně pomalejším tempem. Toto oživení je možné sledovat především v případě exportu, který v prvních dvou sledovaných letech vykazoval vysoká tempa růstu – 18,2 % a 9,7 %. V roce 2012 jak v Evropské unii, tak v Chorvatsku pokračovalo zpomalování růstu exportu a importu, tažené poklesem celkové ekonomické aktivity. Zpomalení růstu chorvatského exportu tak bylo nejvíce ovlivněno problémy v domácí produkci a poklesem zahraniční poptávky, a to především v Evropské unii, která je stále nejvýznamnějším zahraničním obchodním partnerem Chorvatska. Pokles domácí poptávky a pomalý růst exportu pak vedly i k výraznému snížení dynamiky růstu dovozu. V roce 2013 došlo k mírnému nominálnímu růstu hodnoty exportu na úrovni 0,3 %, který byl však ovlivněn zvýšením vývozních cen, tzn. že jeho reálná hodnota se oproti předchozímu roku snížila. Největší negativní dopad na celkový export měl pokles hodnoty exportu dopravních prostředků, převážně snížený export lodí, a pokles hodnoty exportu ropných derivátů. Dalším vlivem na celkový export měl i vstup Chorvatska do EU, který tak znamenal jeho vystoupení z uskupení zemí CEFTA a změnu struktury i objemu zahraničního obchodu v rámci tohoto uskupení. Hodnota dovozu v tomto roce pak vzrostla o 2,6 %, kdy největší nárůst zaznamenaly počítače a elektronické produkty.

V roce 2014 byl zahraniční obchod ve znamení vstupu Chorvatska do Evropské unie. Otevření hranic a otevření nových obchodních příležitostí mělo vliv na zvýšení hodnoty vývozu a dovozu – konkrétně o 9,0 % a 4,5 %. Zvýšení hodnot vývozu i dovozu pokračovalo i v roce 2015 a 2016, avšak v roce 2016 již výrazně nižším tempem než v předchozích dvou letech. Nejdůležitějšími faktory vývoje zahraničního obchodu Chorvatska v těchto letech bylo pokračování mírného, ale stabilního růstu EU, další využívání výhod volného obchodu díky vstupu do tohoto společenství, ale také zvýšená exportní aktivita na třetích trzích. Zahraniční obchod dále ovlivnil pokračující pokles cen ropy, ostatních energetických zdrojů a surovin a řady dalších výrobků na světovém trhu. Dynamický růst zahraničního obchodu pokračoval i v roce 2017, kdy došlo k růstu na úrovni 12,8 % u exportu a 10,0 % u importu. Růst hodnoty exportu byl částečně tažen zvýšenou orientací podnikatelů na zahraničním trhu a stále přítomnými efekty vstupu Chorvatska do Evropské unie, významně k němu však přispěly i vnější faktory, především růst světových cen a pokračující růst celosvětové poptávky. Hodnotu importu pak kromě popsaného cenového pohybu nejvíce ovlivnil růst celkové domácí i zahraniční poptávky, který ovlivnil zvýšený dovoz surovin, meziproduktů a také hotových výrobků dovážených pro obchod.

V následujících letech 2018 a 2019 se dynamika růstu vývozu i dovozu oproti roku 2017 výrazně zpomalila. Dělo se tak z důvodu celkového zpomalení dynamiky růstu zahraničního obchodu jak na globální úrovni, tak na úrovni EU. Co se týká roku 2020, negativní dopad pandemie Covid-19 byl silně viditelný na celosvětové úrovni. Pandemie měla za následek obtížné toky lidí a zboží, pokles poptávky a pokles světových cen, takže hodnoty vývozu a dovozu většiny zemí meziročně klesaly. Tyto poklesy hodnot je možné sledovat i v případě Chorvatska, kdy hodnota exportu klesla o 0,7 % a hodnota importu o 6,9 %. I přes pokles těchto hodnot si však Chorvatsko v porovnání s ostatními členskými zeměmi vedlo relativně dobře, například v případě exportu patřilo k členským zemím, jejichž vývoz klesl nejméně.

4.2.18 Komparace vývoje zahraničního obchodu v České republice a Chorvatsku

Zahraníční obchod České republiky a Chorvatska se již z obecných charakteristik velmi odlišuje. Česká republika je vysoce exportní zemí se silnou exportní základnou a oproti Chorvatsku disponuje větším objemem ekonomiky. Chorvatsko je zemí vysoce importní s úzkou základnou exportu a výrazným deficitem komodit, které musí dovážet. Na zahraničním obchodu se též odrazila skutečnost, že Česká republika byla součástí Evropské unie již od roku 2004, kdežto Chorvatsko vstoupilo do EU až v roce 2013. Z tohoto důvodu není porovnání vývoje zahraničního obchodu z hlediska ukazatele absolutních hodnot objektivní, a tak je pro komparaci zahraničního obchodu České republiky a Chorvatska využito ukazatelů exportu a importu zboží a služeb v % HDP, jejichž vývoj je znázorněn v Tabulkách č. 10 a 11.

Tabulka 10: Export zboží a služeb v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v % HDP)¹

Rok	Česká republika	Chorvatsko
2010	-	-
2011	70,8	38,2
2012	75,6	38,9
2013	76,1	39,8
2014	82,0	42,7
2015	80,6	45,7
2016	79,1	46,9
2017	79,0	49,1
2018	76,9	49,4
2019	73,9	50,6
2020	69,9	41,5

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Tabulky č. 10 lze sledovat, že export zboží a služeb v % HDP v České republice od roku 2011 do roku 2014 rostl, poté se trend obrátil a jeho hodnoty klesaly až do posledního sledovaného roku 2020, kdy bylo dosaženo nejnižší hodnoty 69,9 %. V Chorvatsku byl trend odlišný, neboť hodnoty exportu rostly od roku 2011 až do roku 2019, k poklesu došlo pouze v roce 2020. Pokud je pozornost zaměřena na srovnání výše hodnot ve vybraných zemích, export v % HDP byl na výrazně vyšší úrovni v České republice než v Chorvatsku. To potvrzuje již výše zmíněný fakt o zaměřenosti české ekonomiky na export a úzké exportní základně chorvatské ekonomiky.

¹ Pozn. autorky – Tabulka č. 10 neobsahuje hodnoty exportu v % HDP v roce 2010 pro Českou republiku i Chorvatsko z důvodu absence těchto údajů v databázi Eurostatu

Tabulka 11: Import zboží a služeb v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v % HDP)²

Rok	Česká republika	Chorvatsko
2010	-	-
2011	67,0	39,9
2012	70,9	40,5
2013	70,4	41,8
2014	75,6	43,1
2015	74,6	45,5
2016	71,5	45,8
2017	71,5	48,5
2018	71,0	50,3
2019	67,9	51,0
2020	63,2	48,5

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

V případě importu zboží a služeb v % HDP, jehož hodnoty v průběhu sledovaných let znázorňuje Tabulka č. 11, taktéž docházelo k odlišným trendům vývoje v jednotlivých zemích. V České republice měl trend vývoje importu do roku 2015 kolísavý charakter, poté se hodnoty na dva roky ustálily a od roku 2017 docházelo k jejich poklesu až do roku 2020, ve kterém import klesl na nejnižší hodnotu 63,2 % HDP. V Chorvatsku docházelo ke konstantnímu růstu hodnot až do roku 2019, stejně jako tomu bylo v rámci vývoje exportu této země. V roce 2020 procento výrazně pokleslo a dostalo se na hodnotu 48,5 % HDP, která však byla stále vyšší než zaznamenané hodnoty mezi lety 2011 až 2016. I v tomto případě jsou výše hodnot v jednotlivých zemích výrazně rozdílné, přičemž v České republice jsou jednou až dvakrát tak vyšší než v Chorvatsku.

4.2.19 Vývoj indexu lidského rozvoje v České republice

Posledním hodnoceným ukazatelem je index lidského rozvoje, který hodnotí kvalitu lidského života v jednotlivých zemích z více pohledů, nejen z pohledu ekonomické povahy. Jedná se o souhrnný indikátor složený z normalizovaných indexů tří dimenzí – z dimenze zdraví, vzdělání a životní úrovně, a proto je příhodné zhodnotit i vývoj těchto dimenzí. Vývoj

² Pozn. autorky – Tabulka č. 11 neobsahuje hodnoty importu v % HDP v roce 2010 pro Českou republiku i Chorvatsko z důvodu absence těchto údajů v databázi Eurostatu

hodnot souhrnného indexu lidského rozvoje a jednotlivých dimenzí v rámci České republiky je znázorněn v následující Tabulce č. 12.

Tabulka 12: Vývoj indexu lidského rozvoje a jeho jednotlivých dimenzí v České republice v letech 2010-2020

Rok	HDI	Naděje dožití při narození	Očekávané roky školní docházky	Průměrné roky školní docházky	HND/obyvatel (2017 PPP\$)
2010	0,870	77,6	16,0	12,4	30 855,4
2011	0,872	77,8	16,1	12,5	30 812,1
2012	0,874	78,0	16,1	12,5	30 967,2
2013	0,881	78,2	16,6	12,6	31 223,3
2014	0,887	78,8	16,7	12,6	32 119,9
2015	0,891	78,6	16,9	12,7	33 841,9
2016	0,895	79,0	16,8	12,7	34 856,1
2017	0,897	79,0	16,8	12,8	36 626,7
2018	0,894	79,0	16,2	12,8	37 668,2
2019	0,897	79,2	16,2	12,9	38 505,6
2020	0,892	78,6	16,2	12,9	37 551,1

Zdroj: UNDP, Human Development Reports, vlastní zpracování

Z Tabulky č. 12 je patrné, že mezi lety 2010 a 2020 se hodnota HDI v České republice zvýšila z 0,870 na 0,892, což představuje pozitivní změnu o 2,5 %. Nejednalo se však o konstantní růst, ten probíhal pouze do roku 2017, od kterého je možné sledovat kolísavý trend vývoje. I přes to je však možné sledovat, že se hodnoty HDI po celé sledované období pohybovaly nad hranicí 0,800, což řadí Českou republiku do kategorie velmi vysokého lidského rozvoje.

Co se týká naděje dožití při narození, její hodnoty v průběhu tohoto období vykazovaly kolísavý trend vývoje. Obecně se však zvýšila o 1 rok ze 77,6 let očekávané délky života v roce 2010 na 78,6 let v roce 2020. Maximální hodnota tohoto indexu je 85 let, ke které se česká hodnota v průběhu let přibližovala, avšak stále je zde patrné její vzdálení od této maximální hodnoty. Očekávané roky školní docházky se zvyšovaly od roku 2010 do roku 2015, kdy bylo dosaženo nejvyšší hodnoty 16,9 let, jež se nejvíce přiblížila indexovému maximu 18 let. Poté začala klesat a dostala se až na hodnotu 16,2 let v posledních třech letech, což vykazuje pozitivní změnu o pouhé 0,2 roku od počátku sledovaného období. V případě průměrných roků školní docházky docházelo k růstu či

stagnaci hodnot, které však ani v jednom roce neklesly, a tím vykazovaly pozitivní trend vývoje. Od roku 2010 do roku 2020 došlo ke změně o 0,5 roku. U hrubého národního důchodu na obyvatele byl v prvních sledovaných letech trend kolísavý, od roku 2012 docházelo k rostoucímu trendu až do roku 2019, po kterém došlo k opětovnému poklesu. Mezi lety 2010 a 2020 se český HND na obyvatele změnil zhruba o 21,7 %, což představuje pozitivní změnu. Od maximální hodnoty tohoto indexu, která činí 75 000 PPP \$, se však české hodnoty velmi vzdalují.

4.2.20 Vývoj indexu lidského rozvoje v Chorvatsku

Vývoj indexu lidského rozvoje a jeho jednotlivých dimenzí v Chorvatsku znázorňuje Tabulka č. 13.

Tabulka 13: Vývoj indexu lidského rozvoje a jeho jednotlivých dimenzí v Chorvatsku v letech 2010-2020

Rok	HDI	Naděje dožití při narození	Očekávané roky školní docházky	Průměrné roky školní docházky	HND/obyvatel (2017 PPP\$)
2010	0,821	76,8	14,4	11,0	23 678,4
2011	0,826	77,2	14,5	11,1	23 773,7
2012	0,830	77,3	14,8	11,3	23 276,0
2013	0,838	77,8	15,2	11,4	23 583,6
2014	0,841	78,0	15,3	11,5	23 578,5
2015	0,843	77,6	15,2	11,7	24 734,0
2016	0,848	78,2	15,2	11,8	25 176,6
2017	0,852	78,1	15,2	11,9	26 760,9
2018	0,856	78,3	15,2	12,1	27 784,4
2019	0,861	78,7	15,1	12,2	28 898,0
2020	0,855	78,0	15,1	12,2	27 185,3

Zdroj: UNDP, Human Development Reports, vlastní zpracování

Z Tabulky č. 13 lze sledovat, že hodnoty indexu lidského rozvoje vykazovaly v průběhu sledovaných let rostoucí trend vývoje. Opačný trend vykazoval pouze poslední sledovaný rok, ve kterém došlo k poklesu hodnoty. Obecně však došlo k pozitivní změně, kdy se hodnota mezi lety 2010 a 2020 zvýšila o 4,1 % z 0,821 na 0,855. Z uvedeného vyplývá, že hodnoty HDI v průběhu celého sledovaného období převyšovaly hodnotu 0,800, podle které se Chorvatsko řadí do kategorie zemí s velmi vysokým rozvojem.

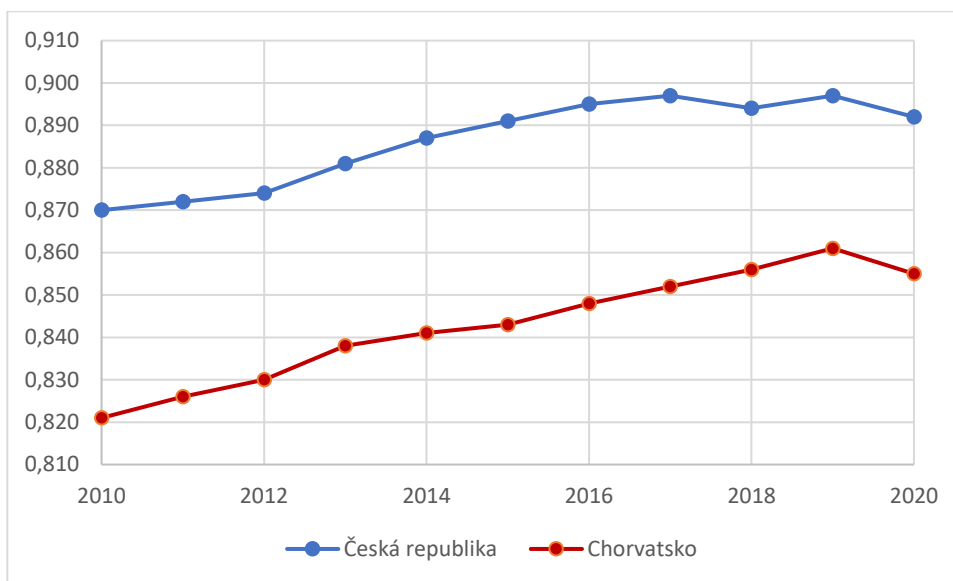
Vývoj indexu naděje dožití při narození měl kolísavý charakter, kdy v průběhu let došlo k jeho střídavému růstu a poklesu. Navzdory tomu došlo ke zvýšení hodnoty o 1,2 roku z 76,8 let v roce 2010 na 78 let v roce 2020. Shodný vývoj představoval index očekávané délky školní docházky, u kterého je taktéž možné sledovat kolísavý, avšak méně proměnlivý, trend v průběhu let. Mezi lety 2010 a 2020 došlo k jeho pozitivní změně o 0,7 roku z 14,4 let na 15,1 let. Průměrná délka školní docházky vykazovala po celé sledované období rostoucí trend, při kterém došlo ke zvýšení hodnoty tohoto indexu o 1,2 roku z 11 let na 12,2 let. U chorvatského hrubého národního důchodu na obyvatele je možné pozorovat z počátku let kolísavý trend vývoje, od roku 2014 pak rostoucí, a to až do roku 2019. I přes pokles hodnoty v posledním roce se jednalo o pozitivní změnu mezi lety 2010-2020, kdy se hodnota HND zvýšila o 14,8 %.

Pokud se však chorvatské hodnoty jednotlivých indexů porovnají s jejich stanovenou maximální hodnotou, která pro naději dožití při narození činí 85 let, pro očekávané roky školní docházky 18 let, pro průměrné roky školní docházky 15 let a pro HND na obyvatele 75 000 PPP \$, je možné sledovat jejich velmi výrazné vzdálení. Nejvíce se pak hodnoty od svého maxima vzdálily v rámci ukazatele hrubého národního důchodu.

4.2.21 Komparace vývoje indexu lidského rozvoje v České republice a Chorvatsku

Vývoj indexu lidského rozvoje je i posledním ukazatelem využitým pro komparaci České republiky a Chorvatska. Jeho vývoj v obou zemích v letech 2010 až 2020 je znázorněn v následujícím Grafu č. 18.

Graf 18: Vývoj indexu lidského rozvoje v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020

Zdroj: UNDP, Human Development Reports, vlastní zpracování

Jak je z Grafu č. 18 patrné, vývoj indexu lidského rozvoje vykazoval v obou zemích obecně rostoucí trend, což potvrzuje jejich konstantní rozvoj kvality života v průběhu let. V Chorvatsku docházelo k růstu v průběhu celého období s výjimkou posledního sledovaného roku, ve kterém došlo k poklesu. V České republice index lidského rozvoje rostl pouze do roku 2017, po kterém měly hodnoty až do roku 2020 kolísavý charakter.

Z grafu je též patrné, že se hodnoty indexu lidského rozvoje v České republice po celé sledované období pohybovaly na vyšších hodnotách než v Chorvatsku. Nejmenší hodnoty bylo dosaženo v roce 2010 – 0,870, nejvyšší hodnoty pak v letech 2017 a 2019 – 0,897, které potvrzují kolísavý charakter trendu vývoje v posledních sledovaných letech. V Chorvatsku bylo taktéž dosaženo nejnižší hodnoty v roce 2010 – 0,821, nejvyšší hodnoty v roce 2019 – 0,861. Lze také říci, že hodnoty indexu lidského rozvoje se v obou zemích v průběhu celého sledovaného období pohybovaly nad hodnotou 0,800, která vyjadřuje, že se jedná o země s velmi vysokým rozvojem. Z uvedeného porovnání dosažených hodnot v rámci obou zemí však vyplývá, že se Česká republika v porovnání s Chorvatskem pohybuje na vyšších příčkách v žebříčku zemí s velmi vysokým rozvojem a z hlediska ukazatele indexu lidského rozvoje dosahuje vyšší kvality lidského života. To potvrzují i hodnoty indikátorů jednotlivých dimenzí zobrazené v Tabulkách č. 12 a 13, které dosahovaly v případě České republiky vyšších úrovní než v Chorvatsku, a tím se více přibližovaly stanoveným maximům.

5 Zhodnocení výsledků

Z analýzy je patrné, že ekonomika České republiky je z hlediska absolutních hodnot hrubého domácího produktu objemově výraznější než ekonomika Chorvatska, kdy v průběhu sledovaného období vykazovala troj až čtyřnásobně vyšší hodnoty HDP v milionech euro. Pro porovnání ekonomik z pohledu tohoto ukazatele jsou však důležitější jeho meziroční změny, které dokládají, že se obě země potýkaly s dopady hospodářské krize po roce 2008, jež ovlivnily výkon jejich ekonomik. V případě České republiky i přes tuto nepříznivou situaci docházelo v pokrizových letech k meziročnímu růstu HDP, jehož dynamika výrazně vzrostla po oživení ekonomiky v roce 2014. K většímu ochromení ekonomiky došlo v případě Chorvatska, které patřilo k zemím nejvíce zasaženým hospodářskou krizí. Významný vliv na tuto skutečnost mělo prodloužené trvání krize spolu se špatnými základy hospodářského růstu v minulosti, které se odrazilo i na vývoji HDP. K jeho meziročnímu růstu začalo docházet až od roku 2015, do něhož byla chorvatská ekonomika v recesi, což se projevilo na poklesu či zpomalení růstu HDP. Tvrzení, že si Česká republika oproti Chorvatsku vede lépe, potvrzuje i HDP přepočtený na obyvatele, a to jak v eurech, tak ve standardu kupní síly. Navzdory tomu, že u těchto ukazatelů už však rozdíl mezi zemí nejsou tak markantní, jako v případě absolutních hodnot, si Česká republika stále vede lépe a svými hodnotami se blíží k průměru EU, zatímco Chorvatsko zaostává.

V případě ukazatele míry inflace, jež byla pro porovnání vyjádřena indexem spotřebitelských cen, si obě země vedly relativně dobře. Trendy jejího vývoje byly v obou sledovaných zemích téměř shodně ovlivněny vývojem cen na globálním a evropském trhu, a proto byl vývoj míry inflace v obou zemích velmi podobný. V některých letech však došlo k odchýlení od podobného trendu, které bylo zapříčiněno odlišnými vlivy v jednotlivých zemích. Největší rozdíly ve vývoji se odehrály v posledních sledovaných letech, kdy v České republice docházelo k růstu inflace, zatímco v Chorvatsku díky výrazným deflačním vlivům k jejímu výraznému poklesu. Vzhledem ke skutečnosti, že ani jedna ze zemí nebyla v průběhu sledovaného období členem eurozóny, byla inflační politika ovlivněna jejich centrálními bankami, které se snažily míru inflace udržet na nízké a vcelku stabilní úrovni, která se pohybovala okolo průměru EU.

Z hlediska ukazatele nezaměstnanosti se situace v jednotlivých zemích výrazně liší. Míra nezaměstnanosti v České republice je díky své dlouhodobě nízké úrovni jednou z nejnižších v Evropské unii, zatímco míra nezaměstnanosti v Chorvatsku je jednou

z nejvyšších. Nezaměstnanost a její vývoj v jednotlivých zemích byl zpočátku sledovaného období odlišný. V případě Chorvatska došlo na počátku sledovaného období k výraznému nárůstu nezaměstnanosti, který byl způsoben dopady hospodářské krize a následným poklesem celkové ekonomické aktivity. Pozitivní vývoj nastal až po roce 2014, od kterého docházelo ke konstantnímu a rychlému poklesu nezaměstnanosti. Tento vývoj byl však doprovázen pomalým obnovováním zaměstnanosti, což zapříčinilo zpomalení oživení trhu práce a tím i udržení stále vysoké míry nezaměstnanosti. V případě České republiky hospodářská krize nezpůsobila až tak závažné dopady na trh práce, což potvrzují hodnoty míry nezaměstnanosti i zaměstnanosti, které vykazovaly velmi příznivé hodnoty v průběhu celého sledovaného období. Z výsledku analýzy je tak patrné, že si Česká republika z hlediska ukazatele míry nezaměstnanosti i míry zaměstnanosti vede podstatně lépe než Chorvatsko.

Vývoj úrokové míry byl v České republice a Chorvatsku v průběhu sledovaných let rozdílný, což bylo, stejně jako v případě míry inflace, dáno faktem, že ani jedna ze zemí nebyla členem eurozóny a úrokové sazby tak byly ovlivňovány centrálními bankami států. Rozdílný trend vývoje byl rovněž ovlivněn odlišným ekonomickým vývojem jednotlivých zemí. Obecně lze konstatovat, že si z hlediska tohoto ukazatele lépe vedla Česká republika, která disponovala lepší výchozí situací a jejíž úroková míra se po většinu sledovaného období pohybovala na výrazně nižších hodnotách než v Chorvatsku. Díky těmto hodnotám se Česká republika od počátku sledovaného období až do roku 2017 držela pod průměrem EU, zatímco Chorvatsko se pod jeho průměr dostalo až v posledním sledovaném roce. Co se však týká vývoje úrokové míry, v Chorvatsku došlo k velmi výraznému zlepšení situace, kdy její hodnoty v průběhu sledovaného období klesly o 5,5 % a v posledních dvou letech byly dokonce nižší než hodnoty úrokové míry v České republice.

V rámci ukazatele veřejného dluhu, který v České republice vykazoval oproti Chorvatsku dvojnásobné absolutní hodnoty, by se mohlo zdát, že si Chorvatsko z hlediska míry zadluženosti vede o mnoho lépe. Absolutní hodnoty však nejsou, stejně jako tomu bylo u HDP, relevantním ukazatelem v rámci porovnání zemí, a proto je třeba využít názornějšího ukazatele. V tomto případě bylo využito podílu veřejného dluhu na HDP, v rámci kterého si Česká republika vedla podstatně lépe. V průběhu celého sledovaného období se podíl jejího veřejného dluhu pohyboval pod 50 %, od roku 2015 dokonce pod úrovní 40 %. Podstatně horší situaci je možné sledovat u Chorvatska, jehož podíl veřejného dluhu na HDP se kromě

prvního sledovaného roku pohyboval nad 60 %, mezi lety 2013 a 2015 se vyšplhal až nad úroveň 80 %, což značí velmi vysokou míru zadlužení.

Co se týká zahraničního obchodu, výsledky analýzy potvrzují výraznou rozdílnost zemí z hlediska tohoto ukazatele. Česká republika disponuje dlouhodobě proexportní ekonomikou a silnou exportní základnou, kdy export téměř po celé sledované období převyšoval nad importem. Oproti tomu Chorvatsko je vysoce importní zemí, kdy import z důvodu nízké úrovně a úzké základny exportu a vysokému deficitu komodit výrazně převyšoval nad exportem. Z hlediska meziročních změn došlo v obou zemích ke shodnému trendu vývoje, kdy v prvních pokrizových letech došlo díky poklesu obecné ekonomické aktivity ke zpomalení růstu exportu a importu, v roce 2014 pak k jejich opětovnému růstu. V České republice se tak stalo v souvislosti s oživením ekonomiky, v případě Chorvatska byl tento růst zapříčiněn jeho vstupem do EU. K výraznému poklesu exportu a importu pak v obou zemích současně došlo v roce 2020, jehož příčinou byla začínající pandemická krize, která ochromila ekonomiky po celém světě.

Z hlediska vývoje indexu lidského rozvoje si Česká republika oproti Chorvatsku drží lepší pozici. V Chorvatsku sice docházelo s výjimkou posledního sledovaného roku ke konstantnímu růstu hodnot, avšak hodnoty České republiky ani v jednom roce nepředčilo. To potvrzují i výsledky analýzy vývoje jednotlivých dimenzí, jejichž hodnoty se vyvíjely lépe v České republice a více se přibližovaly maximálním stanoveným hodnotám než hodnoty v Chorvatsku. I když si v rámci tohoto ukazatele Česká republika vede lépe, ani Chorvatsko svými hodnotami nezaostává a obě země se tak řadí do kategorie zemí s velmi vysokým rozvojem, což značí velmi vysokou kvalitu lidského života.

V případě zaměření se na srovnání vývoje vybraných makroekonomických ukazatelů s vývojem indexu lidského rozvoje lze konstatovat, že obecný ekonomický vývoj má určitý vliv i na vývoj indexu lidského rozvoje v jednotlivých zemích. To je dáno skutečností, že HDI se skládá ze tří dimenzí, z nichž jedna představuje dimenzi životní úrovně, která je vyjádřena hrubým národním důchodem. Vzhledem ke spojitosti hrubého národního důchodu s hrubým domácím produktem tak vývoj HDP ovlivňuje i vývoj HND jako jedné z dimenzí ovlivňující vývoj celkového indexu lidského rozvoje v zemi. Z komparace vývoje HDP s vývojem HND v České republice a Chorvatsku tak vyplývá, že jejich vývoj vykazoval podobný charakter. Na počátku sledovaného období byly oba ukazatele ovlivněny důsledky hospodářské krize z roku 2008, díky kterým byl jejich vývoj ochromen či zpomalen. Následně došlo vlivem ukončení recesního období a oživení ekonomiky k jejich růstu

až do předposledního sledovaného roku, kdy dosahovaly nejlepších hodnot v rámci sledovaného období. S nástupem začínající pandemické krize v roce 2020 pak došlo k jejich shodnému poklesu. Co se týká vývoje indexu lidského rozvoje jako celku, ten oproti obecnému ekonomickému vývoji vykazoval pozitivnější trend vývoje. Jeho hodnota se mezi sledovanými lety v obou porovnávaných zemích zvyšovala a neprocházela tolik proměnlivým trendem vývoje. Na tento vývoj měly totiž vliv i zbylé dvě dimenze (zdraví a vzdělanost), které jsou významnými faktory ovlivňující hodnotu a vývoj HDI. Z výsledků analýzy je tak možné konstatovat, že z hlediska ukazatele souhrnného indexu lidského rozvoje docházelo v obou sledovaných zemích s výjimkou posledního sledovaného roku ke zvyšování kvality života a zlepšující se hospodářské výkonnosti.

6 Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na makroekonomickou analýzu, která je velmi rozsáhlým a složitým, avšak z důvodu jedinečnosti každé země také velmi zajímavým tématem. Vzhledem k rozsáhlosti tématu byly pro účely této práce vybrány pouze dva státy, Česká republika a Chorvatsko, a pouze několik makroekonomických ukazatelů, na základě kterých byly vybrané země následně porovnány.

Teoretická část se zabývala definováním a vysvětlením vybraných makroekonomických ukazatelů, které jsou nejvíce využívány k mezinárodnímu srovnávání výkonnosti ekonomik jednotlivých zemí. Jednalo se o hrubý domácí produkt, inflaci, nezaměstnanost, úrokovou míru, veřejný dluh a zahraniční obchod. Zabývala se též definicí alternativního ukazatele ekonomické aktivity – indexu lidského rozvoje, který kromě ekonomické dimenze zahrnuje také aspekty zdraví a vzdělání.

Česká republika i Chorvatsko byly v minulosti ovlivněny mnoha historickými událostmi, které do jisté míry zformovaly vývoj a úroveň jejich ekonomik. Další takovou událostí byla i hospodářská krize v roce 2008, s jejíž důsledky se potýkaly obě země a díky kterým došlo ke zpomalení či stagnaci jejich ekonomického růstu. Vzhledem k tomu, že Česká republika nebyla touto krizí zasažena v až tak velké míře, se dokázala z této krize vcelku rychle vzpamatovat. V případě Chorvatska, které patřilo ke státům nejvíce zasažených touto krizí, byla situace poněkud závažnější. Z tohoto důvodu si tak v porovnání těchto zemí v celkovém kontextu lépe vedla Česká republika. Mezi ukazatele, které nejsilněji odráží ekonomickou situaci a v rámci kterých bylo možné zaznamenat největší rozdíly mezi porovnávanými zeměmi, patří míra nezaměstnanosti a podíl veřejného dluhu na HDP. Z hlediska těchto dvou ukazatelů si Chorvatsko vedlo podstatně hůře než Česká republika a vykazovalo i jedny z nejhorších hodnot v rámci Evropské unie. Příznivější situaci představují ukazatele míry inflace a úrokové míry, v rámci kterých si obě země vedly relativně dobře a dosahovaly příznivých hodnot. Pozitivní situaci bylo možné zaznamenat i v rámci zahraničního obchodu obou zemí. I když se jedná o charakteristicky velmi rozdílné země, kdy Česká republika je vysoce exportní a Chorvatsko vysoce importní zemí, v rámci obou ukazatelů – exportu a importu – v průběhu let dosahovaly téměř konstantního růstu. Ten byl přerušen pouze v roce 2020, kdy došlo k jeho silnému ovlivnění z důvodu počátku krize způsobené pandemií Covid-19. Při zhodnocení vývoje vybraných ukazatelů je tak patrné, že v průběhu sledovaného období zastávala všeobecně lepší pozici Česká republika.

Měření ekonomické výkonnosti zemí pomocí makroekonomických ukazatelů má však své určité nedostatky a omezení, díky kterým se začalo využívat i jiných, alternativních ukazatelů, které podávají komplexnější a přesnější pohled na hospodářskou vyspělost zemí. Jedním z nich je index lidského rozvoje, který vyjadřuje, jak ekonomická výkonnost ovlivňuje zdravý a dlouhý život, obecnou vzdělanost a životní úroveň obyvatelstva. Z tohoto důvodu se tato diplomová práce zabývala i porovnáním vývoje indexu lidského rozvoje ve vybraných zemích. Z výsledků analýzy vyplývá, že obě země v rámci tohoto ukazatele dosahovaly vysokých hodnot a zastávaly tak v průběhu celého sledovaného období značně dobré pozice, díky kterým se zařadily do kategorie států s velmi vysokým rozvojem.

Z analýzy vývoje makroekonomických ukazatelů podpořené analýzou vývoje indexu lidského rozvoje tak vyplývá, že Česká republika i Chorvatsko jsou v rámci svých možností zeměmi ekonomicky výkonnými a vyspělými.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Bibliografie

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA a Dana STARÁ. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-807-3804-923.

ČERNOHORSKÝ, Jan. *Finance: od teorie k realitě*. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2215-8.

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-740-0006-0.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

KALÍNSKÁ, Emilie. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3396-8.

MOSS, David A. *A Concise Guide to Macroeconomics: What Managers, Executives, and Students Need to Know*. Second Edition. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press, [2014]. ISBN 978-162-5271-969.

OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 80-247-3228-9.

ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2016. Expert (Grada). ISBN 978-802-4758-589.

SOUKUP, Jindřich, Vít POŠTA, Pavel NESET a Tomáš PAVELKA. *Makroekonomie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2022. ISBN 978-80-7261-596-4.

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-867-3004-2.

ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2020. ISBN 978-80-88330-26-4.

7.2 Elektronické zdroje

Britannica: Countries of the World - Croatia [online]. Encyclopædia Britannica [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Croatia>

Britannica: Countries of the World - Czech Republic [online]. Encyclopædia Britannica [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Czech-Republic>

Česká národní banka: Nástroje měnové politiky [online]. ČNB, 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>

Český statistický úřad: Česká republika od roku 1989 v číslech [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-9122022>

Český statistický úřad: Obyvatelstvo [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

Český statistický úřad: Statistická ročenka České republiky 2022 [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-2022>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: BDP i nacionalni računi [online]. Republika Hrvatska - Državni zavod za statistiku, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/bdp-i-nacionalni-racuni/>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. [online]. Republika Hrvatska - Državni zavod za statistiku, 2006 - 2022 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://podaci.dzs.hr/media/ixpn5qzo/si-1711-popis-stanovnistva-kucanstava-i-stanova-2021-prvi-rezultati-po-naseljima.pdf>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: Robna razmjena s inozemstvom [online]. Republika Hrvatska - Državni zavod za statistiku, 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/robna-razmjena-s-inozemstvom/>

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: Tržište rada [online]. Republika Hrvatska - Državni zavod za statistiku, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/trziste-rada/>

Eurostat: EMU convergence criterion series - annual data [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/IRT_LT_MCBY_A_custom_4916300/default/table

Eurostat: Exports of goods and services in % of GDP [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TET00003_custom_5516545/default/table?lang=en

Eurostat: GDP and main components [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP_custom_5516516/default/table?lang=en

Eurostat: GDP per capita in PPS [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114_custom_5516535/default/table?lang=en

Eurostat: Glossary: Purchasing power standard (PPS) [online]. 2014 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_\(PPS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS))

Eurostat: Government deficit/surplus, debt and associated data [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1_custom_4916278/default/table

Eurostat: Imports of goods and services in % of GDP [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TET00004_custom_5516559/default/table?lang=en

Eurostat: Main GDP aggregates per capita [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_PC_custom_4916219/default/table

Eurostat: Purchasing Power Parities - Overview [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities>

Evropská unie: Profily jednotlivých zemí - Česká republika [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_cs

Evropská unie: Profily jednotlivých zemí - Chorvatsko [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/croatia_cs

Hrvatska narodna banka: Kamatne stope kotirane na međubankarskom tržištu (ZIBOR) [online]. HRVATSKA NARODNA BANKA, 2015 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.hnb.hr/en/search?q=tablica+G7b>

Migracije.hr: General Information on the Republic of Croatia [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://migracije.hr/general-information-on-the-republic-of-croatia/?lang=en>

OECD: Purchasing power parities (PPP) [online]. Organisation for Economic Co-operation and Development [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/conversion/purchasing-power-parities-ppp.htm>

OECD: Short-term interest rates [online]. Organisation for Economic Co-operation and Development [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/interest/short-term-interest-rates.htm>

Our World in Data: Human Development Index [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/human-development-index>

SYROVÁTKA, Miroslav. Jak (ne)měřit kvalitu života: Kritické pohledy na index lidského rozvoje [online]. 2008 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: https://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_HDI.pdf

The World Bank: World Development Indicators - Inflation [online]. The World Bank Group, 2023 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=FP.CPI.TOTL.ZG&country>
≡

UNDP Human Development Reports: Human Development Index [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

UNDP Human Development Reports: Specific Country Data - Croatia [online]. United Nations Development Programme [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/HRV>

UNDP Human Development Reports: Specific Country Data - Czechia [online]. United Nations Development Programme [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/CZE>

World Health Organization: Human Development Index [online]. [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.who.int/data/nutrition/nlis/info/human-development-index>

Zákony pro lidi: Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. AION CS, 2023 [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Vztah HDP a HNP.....	17
Obrázek 2: Rovnováha na trhu práce.....	24
Obrázek 3: Dobrovolná nezaměstnanost.....	25
Obrázek 4: Nedobrovolná nezaměstnanost.....	26
Obrázek 5: Nástroje politiky zaměstnanosti	31
Obrázek 6: Rovnováha na trhu peněz	32
Obrázek 7: Struktura platební bilance.....	43
Obrázek 8: Minimální a maximální hodnoty indikátorů v jednotlivých dimenzích	47

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj HDP České republiky a jeho meziroční změny v letech 2010-2020	54
Tabulka 2: Vývoj HDP Chorvatska a jeho meziroční změny v letech 2010-2020.....	57
Tabulka 3: HDP v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. EUR).....	59
Tabulka 4: HDP/obyvatel v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v EUR).....	60
Tabulka 5: Vývoj nezaměstnanosti a zaměstnanosti v České republice v letech 2010-2020 (v %).....	67
Tabulka 6: Vývoj nezaměstnanosti a zaměstnanosti v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %).....	69
Tabulka 7: Vývoj veřejného dluhu v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v mil. EUR).....	81
Tabulka 8: Meziroční změny exportu a importu České republiky v letech 2010-2020 (v %).....	84
Tabulka 9: Meziroční změny exportu a importu Chorvatska v letech 2010-2020 (v %).....	87
Tabulka 10: Export zboží a služeb v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v % HDP).....	90
Tabulka 11: Import zboží a služeb v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v % HDP).....	91
Tabulka 12: Vývoj indexu lidského rozvoje a jeho jednotlivých dimenzí v České republice v letech 2010-2020.....	92
Tabulka 13: Vývoj indexu lidského rozvoje a jeho jednotlivých dimenzí v Chorvatsku v letech 2010-2020.....	93

8.3 Seznam grafů

Graf 1: Vývoj HDP České republiky v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. Kč).....	53
Graf 2: Vývoj HDP Chorvatska v letech 2010-2020 v běžných tržních cenách (v mil. kuna).....	57
Graf 3: HDP/obyvatel v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 ve standardu kupní síly (PPS EU27 2020=100).....	61
Graf 4: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v České republice v letech 2010-2020 (v %)	62
Graf 5: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)	64
Graf 6: Vývoj míry inflace ve spotřebitelských cenách v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %).....	66
Graf 7: Obecná míra nezaměstnanosti obyvatel ve věku 15-64 let (v %)	71
Graf 8: Vývoj krátkodobé úrokové sazby v České republice v letech 2010-2020 (v %)	72
Graf 9: Vývoj krátkodobé úrokové sazby v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)	73
Graf 10: Vývoj úrokové míry v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020 (v %)	75
Graf 11: Vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 2010-2020 (v mil. EUR).....	76
Graf 12: Podíl veřejného dluhu České republiky na HDP v letech 2010-2020 (v %)	77
Graf 13: Vývoj veřejného dluhu v Chorvatsku v letech 2010-2020 (v mil. EUR).....	79
Graf 14: Podíl veřejného dluhu Chorvatska na HDP v letech 2010-2020 (v %).....	79
Graf 15: Podíl veřejného dluhu České republiky a Chorvatska na HDP v letech 2010-2020 (v %)	82
Graf 16: Vývoj exportu a importu České republiky v letech 2010-2020 (v mld. Kč).....	84
Graf 17: Vývoj exportu a importu Chorvatska v letech 2010-2020 (v mil. kuna)	87
Graf 18: Vývoj indexu lidského rozvoje v České republice a Chorvatsku v letech 2010-2020	95